

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

”Kyl ne vartijat pitää omistaan huolen”

Etelä-Suomen tukipartio valvottua koevapautta
suorittavien vankien näkökulmasta

Kraufvelin, Petra

2015 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Yksikkö

”Kyl ne vartijat pitää omistaan huolen”
Etelä-Suomen tukipartio valvottua koevapautta
suorittavien vankien näkökulmasta

Petra Kraufvelin
Rikosseuraamusalan ko.
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2015

Petra Kraufvelin

Kyl ne vartijat pitää omistaan huolen - Etelä-Suomen tukipartio valvottua koevapautta suorittavien vankien näkökulmasta

Vuosi 2015 Sivumäärä 83

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, minkälaisia kokemuksia valvotussa koevapaudessa olevilla vangeilla on Etelä-Suomen tukipartiosta ja minkälainen tukipartion rooli on koevapaudessa. Myös tukipartion antama tuki sekä koevapausvankien kehittämisehdotukset olivat kiinnostuksen kohteena. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu valvotun koevapauden tarkoituksesta sekä laista ja tukipartion toiminnan tavoitteista. Tukipartion toimintaa avataan päihdevalvonnan sekä tuen ja kontrollin käsitteillä.

Opinnäytetyö suoritettiin laadullisena tutkimuksena, jota varten haastateltiin kuutta (n=6) valvotussa koevapaudessa ollutta vankia. Aineisto analysoitiin teemoittelun keinoin. Tulosten mukaan koevapausvankien tuntema häpeä vaikutti kokemukseen tukipartion toiminnasta, mutta pääosin valvontatapaamiset koettiin luontevina tilanteina. Vankiloiden ohjeistus tukipartion toiminnasta oli puutteellista, ja yhteistyö esimerkiksi päihdetestauksen osalta heikkoa. Valvonnan intensiteetin toivottiin määräytyvän tarkempien riskianalyyysien sekä käytöshistorian mukaan.

Opinnäytetyön mukaan valvotun koevapauden toimivuuden kannalta tukipartion kontrollipainotteinen rooli on olennainen. Tukipartio tarjosi kuitenkin myös sosiaalista tukea dialogisen vuorovaikutuksen muodossa. Hyvien verkostojen merkitys korostui, koska suurin osa haastateltavista kertoi saavansa tuen muualta kuin tukipartiolta. Koevapauden onnistumiseen vaikutti vangin oma motivaatio ja tukipartion valvonta ei varsinaisesti estänyt koevapauden ehtojen rikkomista. Yhtenä kehittämisehdotuksena mainitaan vankilayhteistyön lisääminen esimerkiksi yhteisellä koulutuspäivällä.

Petra Kraufvelin

The guards take care of their own - South-Finland's support patrol in the eyes of supervised probationary freedom prisoners

Year	2015	Pages	83
------	------	-------	----

The objective of this study was to find out what kind of experiences the prisoners on supervised probationary freedom have of the South-Finland's support patrol and what kind of role the support patrol has in supervised probationary freedom. Also the support that the support patrol gives and the development suggestions of supervised probationary freedom prisoners were studied. The theoretical background consists of the purpose of supervised probationary freedom, as well as the objectives of the related law and the support patrol. The function of the support patrol was clarified from the concepts of drug testing as well as support and control.

The study was conducted as a qualitative research, and six (n=6) prisoners on supervised probationary freedom were interviewed. The material was analyzed with different themes. The results indicate that shame felt by the prisoners on supervised probationary freedom affected the experiences they had from the support patrol, but in most cases the control visits were experienced as natural situations. The guidance the prisons gave was inadequate and collaboration, for example, in drug testing was insufficient. It was suggested that the determination of the intensity of the control should be determined by an accurate risk analysis and earlier behavior of the prisoners.

According to the study the controlling role of the support patrol is essential for the supervised probationary freedom to work. The support patrol offered social support with dialogical interaction. The importance of good networks was emphasized, because most of the interviewees told that they get support from elsewhere, not only from the support patrol. The prisoners' own motivation was the key to a successful supervised probationary freedom and the control of the support patrols did not really have any effect on prisoners breaking the rules of supervised probationary freedom. One of the development suggestions mentioned in the study was to increase the collaboration within prisons for example with shared education sessions.

Keywords: support patrol, supervised probationary freedom, support, control, drugtesting, criminal sanctions agency, interaction

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Rikosseuraamuslaitos.....	8
3	Valvotun koevapauden tausta ja tavoitteet.....	9
3.1	Valmistelu.....	11
3.2	Ehdot ja edellytykset.....	13
3.3	Sisältö ja toimintavelvoite.....	14
3.4	Sähköinen valvonta.....	15
3.5	Velvollisuuksien rikkominen ja koevapauden päättyminen.....	16
3.6	Päihdetestaus ja päihhteettömyys.....	17
3.6.1	Vankien päihdeongelmat.....	19
3.6.2	Päihdekuntoutus osana koevapautta.....	20
3.7	Koevapaus lukuina.....	21
3.8	Ruotsin ja Englannin näkökulma valvottuun koevapauteen.....	22
3.9	Valvottu koevapaus muissa tutkimuksissa ja opinnäytetöissä.....	23
4	Etelä-Suomen tukipartio.....	25
4.1	Verkostoyhteistyö.....	28
4.2	Asiakassuhteen luominen ja keskusteleva vuorovaikutus.....	29
4.3	Lapset puheeksi -koulutus osana tukipartion toimintaa.....	30
4.4	Motivoiva haastattelu.....	32
5	Tuki ja kontrolli.....	33
5.1	Sosiaalinen kontrolli ja tuki.....	34
5.2	Tuen ja kontrollin suhde asiakastyössä.....	35
6	Tutkimusasetelma.....	38
6.1	Tutkimustehtävä ja tavoitteet.....	38
6.2	Opinnäytetyön toteutus.....	39
6.3	Tutkimusmenetelmä.....	40
6.4	Kohderyhmä ja aineistonkeruu.....	42
6.5	Aineiston analyysi.....	43
6.6	Eettisyys ja luotettavuus.....	45
7	Tulokset.....	48
7.1	Haastateltavien esittelemine.....	48
7.2	Tukipartion tehtävä ja valvonnan merkitys.....	49
7.3	Tukipartion kohtaaminen.....	53
7.4	Tuen muodot ja merkitys.....	60
7.5	Haastateltavien kehittämisehdotukset.....	67
8	Johtopäätökset.....	69
8.1	Tukipartion valvonnan uskottavuus ja tarpeellisuus.....	69

8.2	Vuorovaikutus, ohjeistus ja päihdetestauksen intensiteetti	70
8.3	Tasapainottelua tuen ja kontrollin välillä sekä verkostojen merkitys	73
9	Pohdinta	76
9.1	Ajatuksia opinnäytetyön prosessista	76
9.2	Opinnäytetyön eettisyys ja yleistettävyys	78
9.3	Opinnäytetyön hyödyllisyys ja kehittämissuhteet	80
	Lähteet	84
	Kuviot	87
	Taulukot	88
	Liitteet	89

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka aineisto on kerätty teemahaastattelun keinoin. Opinnäytetyö tarkastelee Etelä-Suomen tukipartiota sen suurimman asiakasryhmän, valvottua koevapautta suorittavien vankien näkökulmasta. Opinnäytetyössä pureudutaan siihen, miten valvottua koevapautta suorittavat vangit kokevat Etelä-Suomen tukipartion toiminnan, miten tukipartion suorittama valvonta vaikuttaa heidän koevapauteensa ja antaako tukipartio tukea valvotussa koevapaudessa oleville vangeille. Tämän lisäksi koevapautta suorittavat vangit esittävät kehittämisehdotuksensa tukipartion työhön. Opinnäytetyön tarkoituksena on tarjota ajankohtaista tietoa asiakkaan näkökulmasta sekä tukipartioille, vankiloille että muille yhteistyökumppaneille.

Valvottu koevapaus on ajankohtainen aihe, sillä uusi Laki valvotusta koevapaudesta tuli voimaan vuoden 2014 alusta. Koevapaus on vapauttamisen muotona suhteellisen uusi ja vastaa Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteisiin avoimemmasta täytäntöönpanosta. Valvotun koevapauden tarkoituksena on edistää vangin yhteiskuntaan sopeutumista sekä vangin elämänhallinnan taitojen kehittymistä. Tukipartiot vastaavat tarpeeseen valvotun koevapauden valvonnasta ja ne perustettiin Suomeen vuosina 2011-2012. Tukipartion tehtävänä on valvoa ja tukea valvotussa koevapaudessa olevia vankeja, mutta tukipartion roolia ja tarpeellisuutta ei ole tutkittu sen tarkemmin.

Opinnäytetyön olennaisen teoriataustan muodostavat tukipartion työn lakisääteinen määritelmä, työn sisältö sekä päihdeettömyys ja päihdetestaus. Laki valvotusta koevapaudesta määrittelee reunaehdot tukipartion toiminnalle ja tarjoaa samalla yhteiskunnallisen näkökulman aiheeseen. Samalla tarkastellaan tuen käsitettä sekä pohditaan tuen ja kontrollin suhdetta erityisesti tukipartion työn näkökulmasta. Opinnäytetyössä käsitellään myös sosiaalista kontrollia, sosiaalista tukea ja dialogista työtapaa, joilla tukipartio pyrkii valvotussa koevapaudessa olevien uusintarikollisuuden vähentämiseen ja yhteiskuntaan uudelleen sopeuttamiseen. Opinnäytetyön punaisena lankana on se, miten tukipartio toteuttaa tukea valvonnan keinoin ja millä tavoin myös valvonta ja kontrollointi voi olla tukea asiakkaan näkökulmasta.

Opinnäytetyö on tehty osaltaan työelämänasiantuntijan näkökulmasta, sillä olen työskennellyt kesällä 2014 Etelä-Suomen tukipartiossa. Tukipartion toiminta on muutenkin tullut tutuksi yhdyskuntaseuraamustoimiston työtehtävien ohessa. Idea opinnäytetyön tarpeesta lähti työskenneltyäni tukipartiossa sekä omasta henkilökohtaisesta mielenkiinnosta. Halusin tuoda esille valvottua koevapautta suorittavien vankien mielipiteet sekä avata keskustelua siitä, mitä tukipartion työ todellisuudessa on ja miten tukea tulisi työssä toteuttaa. Koska tukipartion käytännön toiminnasta on hyvin vähän tietoa, olen nojautunut omiin havaintoihini tukipartion toimintaa kuvatessani.

2 Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitos on Oikeusministeriön alaisuudessa toimiva täytäntöönpanoviranomainen, joka hoitaa sekä koko maan vankeuden- ja tutkintavankeuden täytäntöönpanon että yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon. Laki rikosseuraamuslaitoksesta (27.11.2009/953) määrittelee Rikosseuraamuslaitoksen perustehtävän seuraavasti:

Laitoksen toiminnan tavoitteena on yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpano siten, että lisätään tuomittujen valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan sekä edistetään heidän elämänhallintaansa ja sijoitumistaan yhteiskuntaan.

Rikosseuraamuslaitos vastaa muista täytäntöönpanoista, paitsi sakkojen täytäntöönpanosta. Rikosseuraamuslaitoksen vastuulla ovat muun muassa vankeusrangaistukset, yhdyskuntapalvelu sekä valvontarangaistus. (Laki rikosseuraamuslaitoksesta 27.11.2009/953.) Rikosseuraamuslaitos jakautuu Suomen sisällä kolmeen täytäntöönpanoalueeseen, Itä-, Länsi- sekä Etelä-Suomen alueeseen. Alueet pitävät sisällään yhdyskuntaseuraamustoimistoja, vankiloita ja aluekeskuksia. (Organisaatio 2013.) Rikosseuraamusalan koulutuskeskus on myös osa Rikosseuraamuslaitosta. Nykyinen Rikosseuraamuslaitos on muotoutunut entisestä Kriminaalihuoltolaitoksesta sekä Vankeinhoitolaitoksesta. Nykyinen Laki Rikosseuraamuslaitoksesta on tullut voimaan tammikuussa 2010. (Laki rikosseuraamuslaitoksesta 27.11.2009/953.)

Rikosseuraamuslaitos määrittelee strategiassaan visiokseen vaikuttavan, luotettavan ja merkityksellisen työn yhteiskunnan turvallisuuden hyväksi. Tähän visioon Rikosseuraamuslaitos pyrkii arvojensa, perustehtävänsä ja tavoitteidensa avulla. Arvoikseen Rikosseuraamuslaitos määrittelee suomalaiselle yhteiskunnalle tärkeät arvot: ihmisarvon kunnioittamisen, oikeudenmukaisuuden, uskon ihmisen mahdollisuuksiin muuttua ja kasvaa sekä turvallisuuden. Keskeisimmiksi tavoitteikseen Rikosseuraamuslaitos taas määrittelee verkostoyhteistyön, avoimemman ja vaikuttavamman täytäntöönpanon sekä motivoituneen henkilöstön. (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 2.)

Edellä mainitut arvot sekä tavoitteet näkyvät jokapäiväisessä työssä Rikosseuraamuslaitoksessa. Koko henkilöstö on sitoutunut arvoihin ja pyrkii toteuttamaan niitä omalla työpaikallaan aina johdosta tavallisiin työntekijöihin asti. Rikosseuraamuslaitoksen perusarvojen sekä inhimillisyyden turvaaminen on ensiarvoisen tärkeää ja siihen päästään yhteisellä arvopohjalla sekä lakia että virkamiehiä koskevaa oikeuden ja kohtuuden vaatimusta noudattamalla. Tulevaisuuden haasteinaan Rikosseuraamuslaitos näkee muun muassa kansainvälistymisen tuomat uhat, nuorten syrjäytymisriskin kasvun sekä kuntien rahoituksen ja sitä kautta kuntoutusjatkumoiden heikkenemisen. (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 5-7.)

3 Valvotun koevapauden tausta ja tavoitteet

Valvotun koevapauden tarkoituksena on auttaa vankia sopeutumaan yhteiskuntaan vapautumisensa jälkeen hallitulla sekä suunnitelmallisella vapauttamisella. Valvottu koevapaus antaa vangille mahdollisuuden kiinnittyä työ- tai opiskeluelämään jo tuomion suorittamisen aikana ja vapaudessa suoritettava loppurangaistus tuo myös helpotusta vangin omaisille sekä edistää vangin sosiaalisia suhteita. Valvottu koevapaus tähtää myös uusintarikollisuuden vähentämiseen vangin elämänhallinnantaitojen kasvattamisella. Etenkin pitkään vankilassa olleet vangit voivat kokea vankilan ulkopuolella toimimisen haastavaksi, jolloin rikoksen uusimisen riski kasvaa. Valvotun koevapauden mahdollisuus otetaan huomioon kaikkien vankien kohdalla ja se täytyy huomioida jo vankeuden alkuvaiheessa rangaistusajan suunnitelmaa tehdessä. Valvottu koevapaus on osa asteittaista vapauttamisjärjestelmää ja sen tarkoitus on valmistaa ja sopeuttaa vankia takaisin normaaliin yhteiskuntaan ja vankilan ulkopuoliseen elämään. Valvotun koevapauden on tarkoitus myös osaltaan vähentää vankilukua siten, että iso osa tuomionsa loppuvaiheessa olevista vangeista olisi valvotussa koevapaudessa. Valvottu koevapaus lisää ennen kaikkea elämänhallintaa, jolla tavoitellaan uusintarikollisuuden vähenemistä, kun vangit pääsevät yhteiskunnan ulkopuolelta osaksi sitä. (Valvotun koevapauden toimeenpano 2008.)

Lain mukaan vanki voidaan päästää valvottuun koevapauteen suorittamaan loppurangaistustaan, kun tuomiosta on jäljellä kuusi kuukautta. Valvotun koevapauden aikainen valvonta tulee suorittaa sähköisin valvontalaittein tai muulla tilanteeseen sopivalla valvontatavalla. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.) Koevapaus otettiin käyttöön vuonna 2006 uutena osana Suomen rangaistusjärjestelmään. Tällöin koevapaus liitettiin osaksi rikoslakia, jota myöhemmin tarkennettiin erilaisten asetusten avulla. Koevapauden tarkoituksena oli olla osa asteittaista vapauttamisjärjestelmää sekä pyrkimystä vapaampaa täytäntöönpanoa kohti. Koevapaus oli myös osa vankeinhoidon kokonaisuudistusta, jossa muun muassa uudistettiin sekä vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa että tutkintavankeuslakia. (Mäkipää 2010: 1-2.)

Lakimuutos valvotusta koevapaudesta tuli voimaan 1. tammikuuta 2014. Lakimuutos tehtiin, koska monen vuoden kokemuksen perusteella todettiin, että lakia koevapaudesta täytyy täsmentää sekä viedä asetusten ja ohjeiden tasolta lakimuotoon. Tämän lisäksi halutut muutokset tekniseen valvontaan ja esimerkiksi koevapauden valmisteluun vaativat lakimuutosta. Vuonna 2011 tuli voimaan laki valvontarangaistuksesta, jonka myötä todettiin, että valvottu koevapaus muistuttaa ehdoiltaan ja valvonnan intensiteetiltään valvontarangaistusta, jolloin molempien sääntelyn tulisi olla yhdenmukaista. Valvontarangaistuksen mahdollistuminen vei siis lakimuutosta eteenpäin. Hallituksen esityksessä lakimuutokseksi valvotusta koevapaudesta mainitaan myös vankilakohtaiset erot koevapauden valmistelussa, täytäntöönpanossa, sopiviksi katsottavissa vangeissa sekä muun muassa valvotun koevapauden peruuttamisessa, jotka

eivät edusta sellaista tasa-arvoista kohtelua, johon Suomi ja Rikosseuraamuslaitos toimissaan pyrkivät. (HE 140/2012.)

Lakimuutoksen myötä mahdollistuivat esimerkiksi valvottua koevapautta suorittavien vankien valvonta sekä seurantapuhelimen että jalkapannan avulla, seksuaalirikollisten lääkahoito valvotun koevapauden ehdoksi, tukipartion jäsenten voimankäyttö sitä vaativissa tilanteissa vankilan ulkopuolella, toimintavelvollisuuden monimuotoisemmat vaihtoehdot sekä valmistelun tarkoituksenmukaisuus sekä tarkkuus. Uuden lain myötä valvotussa koevapaudessa oleville vangeille tulee myös laatia entistä tarkempi viikkoaikataulu valvontarangaistuksen tapaan, johon on määritelty henkilökohtaisiin asioihin kuluva aika, toimintavelvoitteisiin kuluva aika sekä matka-ajat. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.)

Vuonna 2008 Rikosseuraamuslaitos antoi tiedoksi menettelyohjeen valvotusta koevapaudesta. Menettelyohje koski vuonna 2006 voimaantullutta lakia koevapaudesta. Menettelyohjeen tarkoitus oli auttaa vankiloita valvotun koevapauden valmistelussa ja toimeenpanossa sekä tavoitella yhtenäistä linjaa kautta Suomen. Menettelyohjeen mukaan valvottu koevapaus pohjaa erityisesti rangaistusajan suunnitelmaan, jollainen tulisi tehdä jokaiselle vangille tämän vankusajan alussa. Rangaistusajan suunnitelmassa määritellään tavoitteet vangin rangaistusajalle sekä suunnitelmat vapauttamista ja ehdonalaista vapautta varten. Menettelyohjeessa on avattu tarkemmin lakipykälää siitä, mitä valvottu koevapaus vaatii sekä vankilalta että vangilta, jonka kohdalla valvottua koevapautta harkitaan. Menettelyohje kuvaa myös tarkemmin valvonnan, yhteydenpidon ja toimeenpanosuunnitelman sisältöä sekä toimeentuloon ja sosiaalietuuksiin liittyviä seikkoja. (Valvotun koevapauden toimeenpano 2008.)

Valvotussa koevapaudessa olevaa vankia valvotaan usein eri menetelmin teknisen valvonnan lisäksi. Yleensä tukipartio suorittaa vankilan ulkopuolella tapahtuvan valvonnan, mutta vanki voi olla myös velvoitettu käymään vankilalla tietyin väliajoin tai olemaan yhteydessä puhelimitse vapauttavaan laitokseen päivittäin. Myös liikkumisalueen sekä asunnon ulkopuolella vietettävän ajan rajoittaminen nähdään eräänlaisena valvontakeinona. Valvotussa koevapaudessa olevan vangin luona täytyy käydä tukipartion toimesta vähintään kerran viikossa ja käynti voi kohdistua joko toimintavelvoitepaikkaan, kotiin tai sen ulkopuolelle. Kun vanki soittaa päivittäin vankilalle, varmistetaan myös, että vangilla ei ole ongelmia tai muuta hätää ja annetaan sosiaalista tukea, jos ongelmia on. (Valvotun koevapauden täytäntöönpano 2014.)

Vuonna 2007 vielä totuteltiin koevapauteen uutena vapauttamisen muotona ja järjestelmä lähti pyörimään melko hitaasti huimista tavoitteista huolimatta. Alussa vaikeuksia tuotti sopivien vankien löytäminen sekä rangaistusajan suunnitelman puuttuminen osalta vangeista. Alussa myös todettiin, että koevapauden valmistelu vie huomattavan paljon aikaa ja siksi valmisteluun tulisi varata mahdollisimman paljon henkilökuntaa. Oikeusministeriö tavoitteli jo

vuonna 2007 sitä, että koevapaudessa olisi 25 henkeä päivittäin ja tulevaisuuden suunnitelmissa mainittiin, että vuonna 2011 koevapaudessa tulisi olla päivittäin 400 vankia, jolloin valvottu koevapaus olisi pakollisena lähes kaikilla vapautuvilla vangeilla. (Karsikas 2007: 22-23.) Oikeusministeriön arviot koevapauksien määrästä ovat olleet reilusti yläkanttiin ja koevapauden roolille on asetettu liian kovia tavoitteita. Nykyään päivittäin koevapaudessa on noin 168 vankia, jolloin tuosta 400 koevapausvangin tavoitteesta on jääty noin yhteen kolmasosaan.

3.1 Valmistelu

Valvottu koevapaus tähtää asteittaiseen vapauttamiseen ja koevapauden valmistelulla on ratkaiseva rooli siinä, onnistuuko koevapaus vai ei. Jos koevapaus on valmisteltu huonosti ja vanki ei saa tarpeeksi tukea koevapaudessa ollessaan, voi vangin koevapaus mennä rikkeiden vuoksi kesken tai hän voi syyllistyä uuteen rikokseen. Koevapauden valmistelu alkaa vapauttavasta laitoksesta ja sitä selvittämään määrätään oma virkamies. Koevapauden valmistelu aloitetaan aikaisintaan vuosi ennen oletettua vapautumispäivää ja elinkautisvangeilla valmistelu voidaan aloittaa silloin, kun hovioikeus on antanut päätöksen ehdollisesta vapauttamisesta. Vanki voi myös itse pyytää valvotun koevapauden mahdollisuuden selvittämistä ja valmistelua. (Valvotun koevapauden toimeenpano 2008.) Vangin tulee myös suostua kirjallisesti valvotun koevapauden valmisteluun ja sen aloittamiseen (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629).

Vapauttava laitos tekee yhdessä vangin kanssa toimeenpanosuunnitelman, jonka pakollinen sisältö on tarkemmin määritelty laissa. Toimeenpanosuunnitelman tulee ainakin sisältää tiedot toimintavelvoitepaikasta, valvottua koevapautta koskevat säännöt, ohjeet, pakollinen kotonaoloaika sekä liikkumisrajoitteet. Myös yhteydenpidon säännöllisyys tulee määritellä, eli se, mihin aikaan päivästä koevapausvanki soittaa vankilalle ja kuinka usein koevapausvangin tulee käydä vankilassa koevapautensa aikana. Toimeenpanosuunnitelman tulee myös sisältää tiedot asunnosta sekä koevapausvangin yhteystiedot. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.)

Rikosseuraamuslaitos arvioi Valvotun koevapauden toimeenpano -ohjeessaan (2008) vangin soveltuvuutta ja edellytysten täyttymistä seuraavin seikoin:

1. *Rangaistusajan suunnitelman noudattaminen*
2. *Rangaistusaikainen käyttäytyminen*
3. *Henkilöä koskevat tiedot*
4. *Pyrkimys rikoksettomaan elämäntapaan*

Jos valvotun koevapauden edellytykset eivät toteudu, tulee vankilan aina tehdä asiasta perusteltu selvitys sekä vangille että sijoittajayksikölle. Jos edellytykset taas toteutuvat, aloitetaan valvotun koevapauden valmistelu. Vangin tulee itse hankkia asunto sekä toimintavelvoitepaikka, eli esimerkiksi työ- tai opiskelupaikka. Vankia informoidaan siitä, millä edellytyksin toimintavelvoitepaikka ja asunto voidaan hyväksyä valvotun koevapauden suorittamispaikoiksi. Jos vanki ei itse pysty näitä järjestämään, auttaa vankila asioiden järjestämisessä tiettyyn pisteeseen asti. Vangeilla ei aina ole esimerkiksi tietoa mahdollisista opiskelu- tai työmahdollisuuksista, jolloin sopivia vaihtoehtoja pohditaan oman työntekijän kanssa. Vankila voi yksilökohtaisesti harkita, minkälaista tukea vanki valvotussa koevapaudessa tarvitsee ja minkälainen valvonnan ja yhteydenpidon intensiteetin tulisi olla. Vangin kanssa myös kartoitetaan vangin omia voimavaroja sekä motivaatiota valvotusta koevapaudesta selviytymiseen sekä pohditaan mahdollisia vaaranpaikkoja, eli tilanteita, jotka saattaisivat johtaa valvotun koevapauden ehtojen rikkomiseen. (Valvotun koevapauden toimeenpano 2008.)

Vankilan porttia ei turhaan kutsuta pyöröoveksi, sillä osa vangeista syyllistyy uusiin rikoksiin lähes heti vankilasta vapauduttuaan tai pian vapautumisen jälkeen. Tämän takia suunnitelmallinen vapauttaminen on tärkeä osa vangin rangaistusaikaa sekä tärkeä uusintarikollisuuden vähentämisen väline. Asteittainen vapauttaminen lisää vangin valmiuksia pärjätä normaalissa yhteiskunnassa vapautumisen jälkeen. Asteittaisella vapauttamisella tarkoitetaan vangin siirtymistä järjestelmässä aina avoimpiin laitoksiin tai oloihin. Vapauttamissuunnitelma tehdään yhdessä vangin kanssa ja joskus vankila on myös yhteydessä vangin kotikuntaan esimerkiksi tukien tai asuntotilanteen selvittämiseksi. Vapautumisen suunnittelu aloitetaan yleensä hyvissä ajoin, pitkäaikaisvankien kohdalla viimeistään kuusi kuukautta vapautumista. (Arola-Järvi 2012: 17-18.)

Yleensä vapautuva vanki tarvitsee monenlaista tukea. Vanki voi tarvita esimerkiksi apua sellaisten asioiden, kuten toimeentulon tai asunnon järjestämisessä sekä niiden säilyttämisessä. Usein vanki myös tarvitsee jonkinlaista voimaa antavaa tukea, jota hän voi saada esimerkiksi erilaisten vertaistukiryhmien kautta. Vapauttavan laitoksen tehtävänä on ottaa huomioon kaikki ne osa-alueet, joilla vapautuva vanki voisi tukea tarvita ja pohtia niitä tahoja, jotka tukea voisivat vapaudessa vangille antaa. (Arola-Järvi 2012: 70.) Kun vanki vapautuu valvottuun koevapauteen, eivät hänen tarpeensa eroa muista vapautuvista vangeista. Jos valmisteluvaiheessa ei ole otettu huomioon valvottuun koevapauteen pääsevän vangin tarvetta tukitoimille, voi olla, että vangin koevapaus päättyy melko nopeasti. Kun valvottua koevapautta pohditaan, tulee myös miettiä sitä, mitä vanki tekee valvotun koevapauden jälkeen. Koska valvottu koevapaus on osa vapauttamissuunnitelmaa, tulee se tehdä huolella ennen valvottua koevapautta, sillä useinkaan vanki ei enää valvotun koevapauden aikana käy vankilalla tekemässä tai täydentämässä rangaistusajan suunnitelmaa. Valvottua koevapautta pohdittaessa on otettava huomioon myös vangin perhe sekä asunto, johon tämä aikoo muuttaa valvotun koe-

vapauden alkaessa. Vangin ala-ikäiset lapset tulee kuulla esimerkiksi yhdessä lastensuojelun kanssa erityisesti silloin, kun lapsi asuu samassa taloudessa vankilasta valvottuun koevapauteen vapautuvan vanhemman kanssa, tai kun lapsen tapaamisaika on yli 50 prosenttia. (Valvotun koevapauden täytäntöönpano 2014.)

3.2 Ehdot ja edellytykset

Jotta vanki voidaan päästää valvottuun koevapauteen, tulee lain (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629) mukaan seuraavien edellytysten täytyä:

1. *Valvottu koevapaus edistää rangaistusajan suunnitelmaan määriteltyä vapauttamissuunnitelmaa.*
2. *Vanki suostuu valvotun koevapauden ehtoihin.*
3. *Vangin käytös vankilassa ollut moitteetonta ja vankeusajalta ei ole rikkeitä joiden perusteella voitaisiin olettaa, että vanki ei kykenisi noudattamaan valvotun koevapauden ehtoja.*
4. *Vangilla on tiedossa asunto johon hän voi muuttaa valvotun koevapauden ajaksi tai laitos, esimerkiksi päihdekuntoutusyksikkö, johon vanki pääsee valvotun koevapauden ajaksi ja vanki suostuu siihen että asunnon tai laitoksen soveltuvuus valvottuun koevapauteen tarkistetaan ja samassa asunnossa asuvia kuullaan suostumuksesta siihen, että valvotussa koevapaudessa oleva vanki asuu asunnossa. Ala-ikäiset lapset kuullaan erikseen esimerkiksi lastensuojelun kanssa.*
5. *Seksuaalirikollisen tulee sitoutua lääkahoitoon valvotun koevapauden ajaksi.*
6. *Vanki suostuu siihen, että rikosseuraamuslaitos voi valvotun koevapauden ehtoja selvittäessään olla yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja vangin verkostoihin.*
7. *Vanki suostuu siihen, että yhteistyötahot voivat olla yhteydessä rikosseuraamuslaitokseen kun vanki on rikkonut valvotun koevapauden ehtoja ilman että salassapitovelvollisuutta rikottaisiin.*
8. *Vanki sitoutuu noudattamaan määräyksiä liikkumisrajoistaan sekä määräyksiä yhteydenpidosta.*
9. *Vanki sitoutuu päihteettömyyteen sekä sen valvontaan.*
10. *Vanki suostuu siihen, että rikosseuraamuslaitos selvittää toimintavelvoitepaikan soveltuvuuden valvottuun koevapauteen.*

Valvottua koevapautta suorittavan vangin velvollisuuksia ovat päihteettömänä pysyminen, valvotun koevapauden sääntöjen noudattaminen sekä yhteydenpito vankilaan ja tukipartion tavoitettavissa oleminen. Koevapausvanki suorittaa loppurangaistuksena valvotusti vapaudessa. Vangilla tulee olla tiedossa asunto sekä työpaikka ennen valvotun koevapauden hyväksymistä sekä mahdolliset asuinkumppanit tai lapset. Koevapausvanki ei saa liikkua muilla kuin

hänelle osoitetuilla alueilla vapaa- tai työaikanaan. Vangin tulee olla klo 21-06 välisenä aikana kotona ja hän saa poistua vain hätätilanteissa. Tämän lisäksi vangin tulee olla aina tukipartion tavoitettavissa puhelimitse sekä tavata tukipartiota heidän osoittamassaan paikassa. Koevapausvanki ei saa syyllistyä koevapauden aikana rikoksiin. (Valvotun koevapauden toimeenpano 2008.)

Valvottua koevapautta suorittava vanki on ennen kaikkea velvollinen noudattamaan valvotun koevapauden ehtoja. Vanki on myös velvollinen osallistumaan hänelle ennalta määriteltyyn tai hänen valitsemaansa toimintavelvoitteeseen, oli se sitten työ tai opiskelu, sekä noudattamaan hänelle laadittua viikkoaikataulua. Vangin tulee hoitaa velvollisuutensa rikosseuraamuslaitoksen valvojien, eli tukipartion kanssa asiallisesti, ja tarvittaessa päästää työntekijät asuntoonsa. Vangin tulee myös suostua häneltä vaadittuihin päihdetesteihin. Kieltäytyminen tulkitaan positiiviseksi testiksi. Jos ehtoihin on määritelty lääkehoito, tulee vangin noudattaa lääkehoidosta toimeenpanosuunnitelmaan kirjattuja ohjeita. Vangin tulee myös ilmoittaa hänelle pakolliset, sairauksiin liittyvät lääkitykset Rikosseuraamuslaitokselle. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.)

Koevapaudessa oleva vanki voi jättää noudattamatta sääntöjä tai toimeenpanosuunnitelmaan sisältyviä määräyksiä saadessaan siihen luvan rikosseuraamuslaitoksen virkamiehiltä. Lupaa täytyy anoa etukäteen, jos syy tiedetään etukäteen. Jos valvotussa koevapaudessa oleva vanki joutuu yllättävään tai ennakoimattomaan tilanteeseen, jossa hänen on pakko rikkoa määräyksiä, tulee hänen heti ensi tilassa ilmoittaa siitä Rikosseuraamuslaitokselle. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi vangin tai asunnossa asuvan perheenjäsenen sairastuminen tai liikenneonnettomuus. (Valvotun koevapauden täytäntöönpano 2014.)

3.3 Sisältö ja toimintavelvoite

Jokaisella valvotussa koevapaudessa olevalla vangilla tulee olla jonkinlainen toimintavelvoite. Koevapauteen ei voida päästää, jos toimintavelvoitetta ei ole tai sellaista ei ole tiedossa. Laissa määritellään, että valvotussa koevapaudessa olevan tulee käydä töissä, koulutuksessa, kuntoutuksessa, toimintaohjelmissa tai valvontatapaamisissa. Myös muut vangin sosiaalisia kykyjä ja muita toimintavalmiuksia kehittävät toiminnot käyvät. Töitä täytyy olla vähintään viitenä tuntina viikossa, joten käytännössä esimerkiksi pelkästään valvontatapaamisten toteuttaminen toimintavelvoitteena on melkein mahdotonta. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.) Yleensä valvotussa koevapaudessa olevat vangit käyvät koulussa, töissä tai kuntouttavassa työtoiminnassa. Toimintavelvoitteita voi myös olla useampi, esimerkiksi työn ohella opiskelu tai muu tukitoiminta. Joskus myös lastenhoito ja sen ohella jokin muu toiminta, esimerkiksi A-klinikkakäynnit, on hyväksytty toimintavelvoitteena. (Mäkipää 2010: 131.)

Valvottu koevapaus sisältää siis toimintavelvoitteen sekä muut vangin henkilökohtaiset toiminnot, kuten kaupassakäynnin tai sosiaalitoimistossa asioimisen. Toimintavelvoitteeseen osallistuminen on pakollista ja muutoksesta ohjelmaan tulee ilmoittaa välittömästi omalle vankilalle. Toimintavelvoitteen ulkopuoliset toiminnot ovat vangille vapaaehtoisia ja vanki saakin kulkea ja toimia melko vapaasti sillä alueella mikä hänelle on rajattu. Vankien viikkoaikatauluissa on vankilakohtaisia eroja. Joillain on erittäin tarkka ja tiukka aikataulu, jota tulisi noudattaa, ja joillain taas huomattavasti vapaampi.

3.4 Sähköinen valvonta

Laki valvotusta koevapaudesta määrittelee, että valvotussa koevapaudessa olevaa vankia tulee seurata teknisin laittein, jotka voidaan asentaa valvotussa koevapaudessa olevan vangin asuntoon, antaa hänen haltuunsa tai jotka asennetaan esimerkiksi nilkkaan tai ranteeseen. Käytännössä valvotussa koevapaudessa oleville annetaan seurantapuhelin sekä asennetaan nilkkapanta, jonka käytön lakimuutos mahdollisti. Laissa mainitaan myös, että valvotussa koevapaudessa olevan vangin tulee käsitellä laitteita huolellisesti, ja laitteiden kadotessa tai mennessä rikki, on vangilla velvollisuus korvata rikkoutunut tai hävinnyt laite. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.)

Vuoden 2014 alussa voimaan tullut lakimuutos selkiytti monia sähköiseen valvontaan ja muihin valvotun koevapauden sääntöihin liittyviä ongelmakohtia. Lakimuutoksen selkeänä tavoitteena oli tuoda uusia, parempia vaihtoehtoja sähköisen valvonnan toteuttamiseen siten, että se palvelisi valvotun koevapauden tarkoitusta ja olisi myös kustannustehokas. Ennen lakimuutosta tekninen valvonta hoidettiin ainoastaan GSM-tekniikkaan perustuvalla seurantapuhelimella sekä vangin omalla matkapuhelimella. (HE 140/2012.) Hallituksen esityksessä todetaan, että valvontarangaistus ja valvottu koevapaus ovat säännöksiltään hyvin lähellä toisiaan, joten myös lain tasolla niiden tulisi vastata toisiaan. Esitys myös toteaa, että ennen lakimuutosta, pelkällä seurantapuhelimella tapahtunut valvonta ei ollut aukotonta, sillä todellisuudessa ei voitu todentaa sitä, kuka puhelinta oikeasti kantaa silloin, kun Rikosseuraamuslaitoksen valvojat eivät ole paikalla. Teknisen valvonnan muuttamista perusteltiin myös sillä, että valvontarangaistuksessa ei jää epäilystä siitä, kuka pantaa kantaa, sillä kotona pidettävää vastaanotettavaa asemalaitetta, eli kotipäätettä ei voi siirtää ja valvontarangaistuksessa asennettavaa pantaa ei voi vaihtaa käyttäjältä toiselle ilman, että siitä aiheutuu hälytys. Esityksessä ehdotettiin, että pelkän seurantapuhelimen sijasta valvotussa koevapaudessa voitaisiin myös käyttää radiotaajuustekniikkaan tai satelliittipaikannukseen perustuva pantaa, joka yleensä asennettaisiin nilkkaan, mutta tarvittaessa myös ranteeseen. Ehdotukseen sisältyy myös huomautus siitä, että seurantapuhelinta voitaisiin käyttää yhdessä jalkapannan kanssa, jolloin tekninen valvonta olisi lähes aukotonta. (HE 140/2012.)

Esitys (HE 140/2012) toteaa, että sähköisen valvonnan tehostaminen olisi yhdenmukainen rikosseuraamuslaitoksen strategian kanssa, sillä strategiassa on yhtenä tavoitteena valvotun koevapauden käytön lisääminen. Esitys alleviivaa, että tekninen valvonta on myös kustannus-
tehokasta senkin takia, että nyt valvontarangaistus sekä valvottu koevapaus voidaan asettaa saman keskusvalvontayksikön ja tukipartioiden valvontaan. Useissa tutkimuksissa on todettu, että sähköinen valvonta vähentää uusintarikollisuutta sekä rikkeitä valvotun koevapauden aikana. Toisaalta tutkimuksissa on myös todettu, että valvottuun koevapauteen päästetään yleensä sellaisia henkilöitä, joiden uusimisriski on lähtökohtaisesti matalampi, jolloin tutkimustulokset voivat vääristyä. (Danielsson & Mäkipää 2012: 67.)

3.5 Velvollisuuksien rikkominen ja koevapauden päätyminen

Valvotun koevapauden ehtojen rikkomisesta seuraa valvotun koevapauden peruuttaminen määräajaksi tai sen peruuttaminen kokonaan. Määräaikainen peruuttaminen voi kestää enintään kuukauden. Lievemmistä rikkeistä annetaan kirjallisia varoituksia sekä suullisia huomautuksia. Valvotussa koevapaudessa oleva vanki viedään takaisin lähtövankilaan yleensä tukipartion toimesta ja vanki joutuu oleskelemaan vankilassa niin kauan, kuin rikkomus on selvitetty tai päihdetestauksen tulosvarmistusta on saapunut. Jos valvottu koevapaus peruutetaan, joutuu vanki suorittamaan loppuosan koevapaudestaan vankilassa. Koevapaus voidaan myös peruuttaa, jos koevapauden edellytykset eivät enää täyty. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi asunnottomaksi joutuminen tai laitoshoidon vaativa sairastuminen. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.)

Jos rikosseuraamuslaitoksen virkamies toteaa päihdetestin yhteydessä tai selkein näköhavainnoin, että valvotussa koevapaudessa oleva vanki on päihtynyt, tulee vanki toimittaa ensi tilassa lähtövankilaansa. Jos huumetestin, eli virtsa- tai sylkitestin tulos on positiivinen, tulee näyte toimittaa laboratorioon tarkistettavaksi. Seksuaalirikollisille tarkoitettua lääkehoitoa saavien vankien tulee käydä Rikosseuraamuslaitoksen ennalta osoittamassa terveydenhuoltoyksikössä antamassa veri- ja virtsanäytteitä lääkityksen ja vangin terveydentilan valvomiseksi. Jos lääkehoitoa saava vanki peruuttaa suostumuksensa hoitoon, tulee valvottu koevapaus keskeyttää ja vanki toimittaa vankilaan. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.)

Kun ilmenee, että valvotussa koevapaudessa oleva vanki on todennäköisesti rikkonut koevapauden ehtoja, tulee vangille tarjota tilaisuus tulla kuulluksi asiassa. Rikkeestä järjestetään kuuleminen, joka suoritetaan lähtölaitoksessa. Rikkeestä tehdään selvitys, jossa on myös esitetty mahdollinen sanktio rikkomuksesta. Rikosseuraamusesimies tai hänestä seuraavat esimiehet ja johtajat voivat tehdä päätöksen asiasta. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.)

Jos valvotussa koevapaudessa olevaan vankiin ei saada yhteyttä tai vanki ei noudata hänelle määrättyjä yhteydenpitovelvoitteita, katsotaan, että vanki on rikkonut koevapauden ehtoja. Yleensä vankila yrittää tavoitella vankia useaan kertaan, jonka jälkeen asiasta ilmoitetaan tukipartiolle ja tukipartio voi käydä vangin toimintapaikalla tai asunnolla sekä tavoitella häntä puhelimitse. Jos vankia ei kuitenkaan edes tällä tavoin tavoiteta, voidaan vangista tehdä etsintäkuulutus jo saman päivän aikana. Jos koevapausvanki tavoitetaan tämän omalta asunnolta, mutta hän ei päästä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehiä sisään, katsotaan, että vanki on rikkonut valvotun koevapauden ehtoja. (Valvotun koevapauden toimeenpano 2008.)

Kun valvottu koevapaus on suoritettu loppuun, tulee vangin viimeisenä päivänä saapua vankilaan luovuttamaan sähköiset valvontalaitteet sekä suorittamaan muut vapautumiseen liittyvät toimenpiteet. Vangin kanssa käydään läpi rangaistusajansuunnitelman tavoitteiden toteutuminen sekä käydään läpi vapautumiseen liittyvät seikat. Ihanteellisessa tilanteessa vangin lopullista vapautumista on jo valmisteltu koevapauden aikana. (Valvotun koevapauden toimeenpano 2008.)

3.6 Päihdetestaus ja päihhteettömyys

Yleisin syy valvotun koevapauden peruuttamiselle tai väliaikaiselle keskeyttämiselle on päihhteettömyysvelvoitteen rikkominen (HE 140/2012). Päihdyttävillä aineilla tarkoitetaan alkoholia ja huumeita sekä muita huumaavia aineita kuten lääkkeitä tai liimoja (Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41). Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyön linjauksissa vuosille 2010-2016 kerrotaan, että vain noin 16 %:lla rangaistusseuraamusasiakkaista ei ole ollut minkäänlaista päihdeongelmaa. Tämä siis tarkoittaa, että 84 %:lla rikosseuraamusasiakkaista on ongelmia päihdeiden kanssa. Päihdetyön linjauksien mukaan Rikosseuraamuslaitos tunnistaa asiakkaidensa erityisyyden sekä taustojen että moniongelmaisuuksien puolesta. Linjaukset on laadittu yhteistyössä usean tahon kanssa ja tarkoitus on kehittää rikosseuraamusalan päihdetyötä parempaan ja vaikuttavampaan suuntaan. Linjauksissa mainitaan päihdetyön muodoiksi muun muassa päihdevalvonnan, arvioinnin sekä kuntouttamisen. Rikosseuraamuslaitos on asettanut useita tavoitteita vuosille 2012-2016. Tällaisia tavoitteita ovat muun muassa hoitojatkuimoiden varmistaminen, yhdyskuntaseuraamustoimiston ja rikosseuraamustyöntekijöiden päihdeosaamisen vahvistaminen sekä päihdeidenkäyttöön puuttuminen. Nämä tavoitteet koskevat myös Etelä-Suomen tukipartiota ja tukipartion tulee erityisesti panostaa päihdevalvontaan ja sen laatuun. (Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016 2010, 5-8, 35-37.)

Valvottuun koevapauteen pääseminen ja sen onnistunut suorittaminen edellyttää päihhteettömyyttä, eli pidättäytymistä sekä huumaavista aineista että alkoholista (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629). Rikosseuraamuslaitoksella on nollatoleranssi ja pienimmistäkin löydöistä tai promilleista valvottua koevapautta suorittava vanki toimitetaan takaisin vankilaan.

Tukipartio valvoo heidän päihdeettömyyttään päihdetestein, johon valvottua koevapautta suorittava vanki on veloitettu osallistumaan. Jos vanki kieltäytyy, katsotaan hänen rikkoneen valvotun koevapauden ehtoja. Päihdetestejä suoritetaan useamman kerran viikossa. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.)

Tukipartio tukee vangin vankilassa alkanutta päihdeettömyyden tavoittelua. Valvottua koevapautta suorittavat vangit, joilla on ollut ongelmia tai pahaa riippuvuutta päihteisiin, tuetaan yleensä muunkinlaisin keinoin tai heidät veloitetaan käymään valvotun koevapauden aikana esimerkiksi paikallisella päihdekllinikalla. Tukipartion antama tuki toteutuu päihdetestauksena sekä motivoivina keskusteluina. Tukipartio yrittää luoda myös sosiaalisen kontrollin ilmapiiriin, jolloin valvottua koevapautta suorittava yksilö pääsisi takaisin yhteisöön ja tottuisi yhteisön luomiin normeihin ja tätä kautta saisi tukea päihdeettömyyteensä. Jos valvottua koevapautta suorittava vanki retkahtaa, voi tukipartio tarjota ensi käden tukea ja keskusteluapua, kyyditäessään vankia takaisin vankilaan. Tukipartio pyrkii myös suorittamaan kaiken toimintansa niin sanotun normaaliusperiaatteen mukaisesti, eli he tekevät tarpeelliset työtehtävänsä niin, ettei siitä aiheudu haittaa vangille tai hänen omaisilleen (Hartoneva 2002).

Päihdevalvonta suoritetaan vangin käyttäytymisen ja mahdollisen päihtymyksen pintapuolisena arviona, sekä erilaisin testein. Jos Rikosseuraamuslaitoksen valvontaa suorittava virkamies havainnoi, että vangin päihtymystila on ilmeinen, ei päihdetestiä aina tarvitse ottaa. Myös vangilla on oikeus vaatia päihdetestiä todistaakseen päihdeettömyytensä. Jos valvotussa koevapaudessa oleva vanki kieltäytyy testin antamisesta, voidaan hänet vaihtoehtoisesti määrätä verikokeeseen. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.)

Rikosseuraamuslaitoksen menettelyohjeessa ohjeistetaan, että päihdetestejä tulisi tehdä valvotussa koevapaudessa olevalle vangille riittävän useasti, jotta se tukisi päihdeettömyyttä ja todentaisi päihdeettömyysveloitteen toteutumisen. Valvotussa koevapaudessa olevaa vankia voidaan testata vankilassa sekä tukipartion suorittamilla valvontakäynneillä. Testit voivat olla joko ennalta sovittuja tai satunnaisina ajankohtina. Vanki voidaan myös määrätä päihdetestiin esimerkiksi johonkin terveydenhuollon yksikköön. Vankila saa aina tiedon valvotussa koevapaudessa olevalle tehdystä päihdetestistä vankitietojärjestelmän kautta. Huumetestien tulokset tulee aina varmistaa laboratoriossa, jos ne ovat positiivisia. Jos vanki käyttää lääkkeitä, joiden ainesosat saattaisivat näkyä huumetestissä, tulee vangin aina esittää resepti hänelle määrätystä lääkkeitä. Erityisen tärkeää on päihdetestien suorittaminen niin, ettei siitä aiheudu kohtuutonta haittaa valvotussa koevapaudessa olevalle vangille, eikä päihdetestaustilanne herätä tarpeetonta huomiota esimerkiksi toimintaveloittepaikalla. Jos valvottua koevapautta suoritetaan päihdehoitolaitoksessa, on päihdehoitolaitos velvollinen ilmoittamaan vankilalle, jos vanki antaa positiivisen näytteen puhallus- tai huumetesteistä. (Valvotun koevapauden toimeenpano 2008.)

3.6.1 Vankien päihdeongelmat

Päihdeongelman taustalla on usein monia syitä ja moni onkin suorittanut rikoksensa päihteiden vaikutuksen alaisena. Tällaisia syitä ovat muun muassa heikko itsekontrolli, ongelmat sosiaalisten suhteiden kanssa tai sosiaalinen paine (Kuusisto 2010, 33-34). Myös itse päihde voi olla päihderiippuvuuden syy ja riippuvuus itsessään on tuonut muut ongelmat tullessaan. Päihteistä eroon pääseminen on usein vaikeaa, melkein pä mahdotonta monelle. Rikosseuraamusalan asiakkaat tulevat usein puutteellisista lähtökohdista ja palaavat puutteellisiin lähtökohtiin rangaistuksensa suorittettuaan. Esimerkiksi noin 60 prosenttia vangeista sekä yhdyskuntaseuraamusasiakkaista oli käynyt ainoastaan peruskoulun ja samoin noin 62 prosenttia oli ollut työttömänä ennen vankilaan joutumista. Noin 18 prosenttia vangeista ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaista oli pahoinpidelty lapsena, ja naisvangit kokivat keskimäärin enemmän fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa kuin muut vangit tai yhdyskuntaseuraamusasiakkaat. Mies- ja naisvangeista vain noin kolmasosa oli saanut viettää lapsuutensa molempien vanhempien kanssa. (Joukamaa 2010: 26-29.) Vankila on monelle paikka raitistua, mutta toisaalta päihteidenkäyttö vankilassa on myös yleistä. Päihteettömyyttä tukevia tekijöitä rangaistusaikana sekä etenkin sen jälkeen ovat esimerkiksi läheiset, uusi ympäristö sekä tapahtuma, joka auttaa tai virittää muutoksen halun tai yksinkertaisesti kyllästyminen päihteidenkäyttöön tai siihen liittyvään elämäntyyliin (Kuusisto 2010, 180-181).

Vankien sekä yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden yleisin riippuvuus on alkoholiriippuvuus. Vankien terveystutkimuksessa todettiin, että noin 2/3 miesvangeista sekä noin puolella naisvangeista oli todettu elämänaikainen alkoholiriippuvuus ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden riippuvuus oli yleisintä heti sakkovankien jälkeen. Toisaalta tutkimuksessa myös todettiin, että sellaisia vankeja ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaita, joilla oli diagnoosi alkoholiriippuvuudesta tutkimuksen aikana, oli suhteellisen vähän. Seuraavaksi yleisin riippuvuus oli elämänaikainen amfetamiiniriippuvuus, joka oli noin 2/5:lla kaikista tutkittavista. Kannabiksen ja muiden opioidien sekä lääkkeiden käyttö sekä sekakäyttö olivat suunnilleen yhtä yleisiä jokaisella ryhmällä. (Joukamaa 2010: 47-49.)

Päihteidenkäyttö voi aiheuttaa eriasteista fyysistä, psyykkistä sekä sosiaalista riippuvuutta. Fyysinen riippuvuus viittaa käytettyjen päihteiden ainesosien elimistöön aiheuttamalla riippuvuudella ja usein vieroitusoireet johtuvat siitä, kun elimistö ei enää saa ainetta, johon se on tottunut. Psyykinen riippuvuus taas tarkoittaa kaipuuta siihen tunnetilaan, jonka päihteidenkäyttö aiheuttaa. Usein päihteitä käytetään esimerkiksi stressin ja surun lievittämiseen ja monet päihteet aiheuttavatkin euforisen olotilan käyttäjälleen. Kun päihteistä yritetään päästä eroon, on psyykinen riippuvuus usein kaikkein vaikeinta päihittää, sillä vaikka vieroitusoireet ovat menneet ohi, saattaa käyttäjän halu vetää hänet takaisin päihteen pariin. Sosiaalinen riippuvuus viittaa siihen, että päihteidenkäyttö on usein sosiaalinen tapahtuma, johon

liittyy tietty kaveripiiri ja tietty tilanne. Sosiaalisten suhteiden saavuttaminen saattaa olla myös monelle lähtökohta päihteiden käytön aloittamiseen. (Knuuti & Taali & Oresmaa & Juuti 2008: 8.) Sosiaalisesta riippuvuudesta on vaikea päästä eroon, sillä usein päihteidenkäyttäjän ainoa sosiaalinen verkosto on päihteisiin liittyvä. Normaleja, päihteistä vapaita verkostoja ei ole, jolloin päihteitä voidaan käyttää sosiaalisista syistä, koska päihdeverkostot ovat ainoa väylä sosiaaliseen kanssakäymiseen.

3.6.2 Päihdekuntoutus osana koevapautta

Koevapaus voidaan suorittaa jossakin päihdekuntoutuslaitoksessa tai vastaavanlaisessa asumisyksikössä. Yleensä koevapauteen päässyt vanki asuu koko koevapautensa ajan päihdekuntoutuslaitoksessa ja jatkaa siellä asumistaan koevapauden jälkeen. Joskus vain osa koevapaudesta saatetaan suorittaa jossakin asumis- tai päihdekuntoutusyksikössä ja asuinpaikkaa vaihdetaan kesken koevapauden omaan tai kumppanin kanssa jaettuun asuntoon. Päihdekuntoutuslaitoksessa vietetty koevapaus ei eroa muista koevapauksista mitenkään muuten, paitsi usein elämä päihdekuntoutuslaitoksessa on erilaisten ryhmien ja muiden toimintojen aikatauluttamaa ja koevapausvangille tehdään päihdetestejä useammin, koska heitä testataan sekä päihdekuntoutuslaitoksen että tukipartion toimesta.

Päihdekuntoutus voidaan myös hyväksyä koevapausvängin toimintavelvoitteena. Sijoitus päihdelaitokseen valvotun koevapauden aikana vaatii sitä, että vangilla on paha päihdeongelma ja, että hänellä olisi todennäköisesti suuria vaikeuksia selvitä valvotusta koevapaudesta ilman intensiivistä päihdehoidon tukea. Päihdekuntoutuksen tulee myös liittyä rangaistusajan suunnitelmaan. Päihdekuntoutuksen maksaa yleensä aina vängin oma asuinkunta, ei vankila. Valvotussa koevapaudessa oleva vanki voi myös siirtyä laitoksentoukuksesta avokuntoutukseen valvotun koevapauden aikana. Avokuntoutuksella tarkoitetaan esimerkiksi A-klinikkakäyntejä, vertaistukitoimintaa, vapaaehtoistyötä tai muita päihteisiin liittyviä toimintaohjelmia. Päihdekuntoutus on vangille vapaaehtoista, mutta se on usein myös ehto valvottuun koevapauteen pääsemiselle. Vanki voi myös kesken valvotun koevapauden kieltäytyä hoidosta, jolloin tulee harkita vängin toimintavelvoitteen muuttamista tai valvotun koevapauden peruuttamista. Laitoksen tulee omalta osaltaan vastata siitä, että valvotussa koevapaudessa oleva vanki noudattaa valvotun koevapauden ehtoja. Varsinaisen valvonnan hoitaa kuitenkin Rikosseuraamuslaitoksen tukipartio. Laitoksen tulee kuitenkin ilmoittaa, jos vanki antaa positiivisen näytteen päihdetesteissä. Koevapaudessa oleva vanki on kuitenkin velvoitettu antamaan myös Rikosseuraamuslaitoksen valvojien vaatimat päihdetestit. (Valvotun koevapauden toimeenpano 2008.)

3.7 Koevapaus lukuina

Taulukossa 1 on esitetty vuosien 2007-2014 aikana toimeenpannut ja loppuun suoritettut koevapaudet. Vuonna 2014 Suomessa aloitettiin 615 valvottua koevapautta, joista 596 suoritettiin loppuun. Valvotuista koevapauksista peruutettiin 98, eli joko valvotussa koevapaudessa olevat vangit olivat rikkoneet valvotun koevapauden ehtoja tai edellytyksiä valvotun koevapauden jatkamiselle ei enää ollut. Prosentuaalisesti päättyneistä koevapauksista siis 16 prosenttia peruutettiin. Yhteensä 19 koevapautta keskeytyi lopullisesti. Koevapauksia oli päivässä keskimäärin 168 ja koevapauksien keskimääräinen pituus oli 102 päivää. Kun tarkastellaan aikaisempien vuosien tilastoja valvotusta koevapaudesta, huomataan, että sekä valvotun koevapauksien määrä että keskimääräinen pituus ovat nousseet. Koevapaus on tullut uutena vapauttamisen muotona rangaistusjärjestelmään 2006 ja jo vuonna 2007 oli aloitettu 103 valvottua koevapautta. Vuoteen 2014 mennessä määrä oli kuusinkertaistunut. Vaikka koevapauksien määrä on kasvanut vuosittain, on väliaikaisesti peruutettujen prosentuaalinen määrä pysynyt alle 20 prosentissa. Koevapauksien keskimääräinen pituus on myös huomattavasti pidentynyt. Vuonna 2007 koevapaudessa vietetty aika oli hiukan alle 3 kuukautta mahdollisesta kuudesta kuukaudesta. (Muiluvuori & Blomster & Laurila & Lindeborg & Tyni 2014: 24.)

	Aloitettut	Päättyneet	Peruutettut	Peruutettut % päättyneistä	Koevapaudessa keskimäärin päivässä	Koevapauden keskimääräinen pituus (pv)
2007	103	78	5	6	22	80
2008	217	193	19	10	50	90
2009	356	322	55	17	85	88
2010	395	397	67	17	102	97
2011	426	394	69	18	113	100
2012	544	526	94	18	150	101
2013	504	513	65	13	151	108
2014	615	596	98	16	168	102

Taulukko 1: Valvottu koevapaus vuosina 2007-2014

Naisia koevapaudessa oli vuoden 2014 puoleen väliin mennessä 22. Määrä on huomattavasti alhaisempi, jos vertaa vuoden 2013 valvotussa koevapaudessa olevien naisvankien määrään, joka oli 33. Naiset ovat olleet ylipäätänsä yliedustettuina valvotussa koevapaudessa, jos tarkastellaan naisten määrää verrattuna kaikkiin valvottuun koevapauteen päässeihin vankeihin. Prosentuaalisesti naisia oli 27 prosenttia kaikista päättyneistä koevapauksista vuonna 2014. Vuoden 2014 puoleen väliin mennessä Etelä-Suomen vankiloista vankeja oli koevapaudessa 42. Määrä ei kuitenkaan ole suoraan verrattavissa Etelä-Suomen tukipartion asiakasmäärään, sillä

muiden rikosseuraamusalueiden vankiloista on valvotussa koevapaudessa paljon vankeja, jotka asuvat koevapautensa aika Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella. Tällöin heidän valvonnastaan vastaa Etelä-Suomen tukipartio ja valvottuun koevapauteen päästävä vankila taas vastaa vangin muista toiminnoista liittyen valvottuun koevapauteen. (Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2014: 15-16.)

TAPAHTUMA	ESRA Maaliskuu 2015
Valvonta- ja tukikäynnit	435
Puhallustesti	212
Sylkitesti	3
Virtsatesti	15
Toimintavelvoitepaikkakäynti	57

Taulukko 2: Tehtyjen valvontakäyntien ja päihdetestien määrä maaliskuussa 2015

Etelä-Suomen tukipartio teki maaliskuussa 2015 33 kotikäyntiä. Maaliskuussa Etelä-Suomen alueella oli keskimäärin valvotussa koevapaudessa 78,9 vankia ja valvontakäyntejä suoritettiin noin 5,5 per vanki. Valvotussa koevapaudessa oleville vangeille tehtiin maaliskuussa yhteensä 212 puhallustestiä sekä 15 virtsatestiä. Tämä tarkoittaa, että vanki puhallutetaan keskimäärin lähes kolme kertaa kuukaudessa. Maaliskuussa viisi valvotussa koevapaudessa olevaa vankia antoi positiivisen näytteen huumeselässä tai puhalsi promilleja puhallustesteissä ja yksi koevapausvanki katosi. (Esra tukipartion suorittamat valvontatapahtumat Etelä-Suomen alueella 2015.) Yhteensä valvontakäyntejä tehtiin 435, joista 57 kohdistui toimintavelvoitepaikalle ja loput olivat kotikäyntejä tai tapaamisia kodin ulkopuolella. Sylkitestejä tehtiin ainoastaan kolme. (ESRA Maaliskuu 2015.)

3.8 Ruotsin ja Englannin näkökulma valvottuun koevapauteen

Valvottua koevapautta toteutetaan myös muissa maissa, etenkin Pohjoismaissa eri muodoissaan. Ruotsissa sähköinen valvonta vangin vapauttamisessa on ollut käytössä jo vuodesta 1994, mutta nykyään sähköinen valvonta ei ole enää erillinen osa vangin vapauttamissuunnitelmaa, vaan koevapauden alussa vankia voidaan valvoa jalkaan asennettavalla pannalla. Riippuen vangin käyttäytymisestä ja koevapauden sujumisesta voidaan panta myös poistaa koevapauden loppuvaiheessa. Ruotsissa koevapauteen liittyy samankaltaisia ehtoja kuin Suomenkin valvottuun koevapauteen. Ruotsissa vangin tulee olla päihteetön koevapausaikana ja hänellä tulee olla jokin toimintavelvoite, kuten työ tai opiskelu. Toisin kuin Suomen järjestelmässä, valvottuun koevapauteen voi päästä ainoastaan avolaitoksesta. Sellaiset vangit, joilla on erityisiä elämänhallinnan vaikeuksia, voidaan lähettää vapauttamisyksikön kautta

vapauteen. Ruotsissa koevapaus on ennen kaikkea yksilöllistä ja se voi sisältää monenlaisia toimintavelvoitteita tai tukimuotoja. (HE 140/2012.) Ruotsin koevapaus muistuttaa valvontarangaistusta siten, että vangin tulee olla pois kotoa tai tietyissä toimissa tiettyyn aikaan tiukan viikkoaikataulun mukaisesti. Jos vanki ei noudata aikataulua, hälyttää laite, jos vanki on esimerkiksi väärään aikaan kotona. Vangille voidaan nimetä henkilökohtainen valvoja, joka tekee käyntejä koevapaudessa olevan vangin kotiin tai toimintavelvoitepaikalle. (HE 17/2010.)

Ruotsin järjestelmässä on myös mahdollista, että maksimissaan 6 kuukauden tuomion voi suorittaa kotona jalkapannan avulla. Tuolloin ehdot ovat samanlaiset kuin vankilasta vapauteen päästettäessä. Jos tuomittu haluaa suorittaa rangaistuksensa vapaudessa jalkapannan avulla, tulee hänen maksaa rikosten uhreja auttavalla virastolle tietyn suuruinen summa jokaiselta rangaistuspäivältä. Tuomittu on myös velvoitettu osallistumaan jonkinlaiseen Rikosseuraamuslaitoksen järjestämään ohjelmaan, esimerkiksi päihdehoitojaksolle tai rikoksia käsittelevään ryhmään. Tällaisen rangaistuksen valvonnan hoitaa paikallinen yhdyskuntaseuraamustoimisto, ei vankila. (Kriminalvården: Fotboja.)

Englannissa sähköistä valvontaa käytetään lähinnä yhdyskuntaseuraamuksissa sekä vankilasta vapautumisen jälkeen. Vangin on myös mahdollista päästä 60 päivää ennen ehdonalaisten alkamista sähköiseen valvontaan. Tuomiota antaessa tuomari päättää siitä, kuuluuko sähköinen valvonta tulevaan tuomioon vai ei. Yksi yhdyskuntaseuraamusmuodoista Englannissa on kotiaresti, joka on lähempänä Suomen valvontarangaistusta valvonnan intensiteetiltään ja säännöiltään. Kotiarestiin kuuluu yleensä aina sähköinen valvonta. (HE 17/2010.) Koevapauteen pääsy sähköisen valvonnan avulla on ollut Englannissa käytössä jo vuodesta 1999. Kuitenkin englantilainen ajatus koevapaudesta on enemmän valvontapainotteinen ja koevapauden varsinainen kuntouttava sisältö on jätetty toissijaiseksi. Koevapauteen voidaan päästää aikaisintaan 4,5 kuukautta ennen varsinaista vapautumista ehdonalaiseen valvontaan ja se muistuttaa yhdyskuntaseuraamuksissakin käytettävää kotiarestia. (Mäkipää 2010: 47-48.)

3.9 Valvottu koevapaus muissa tutkimuksissa ja opinnäytetöissä

Valvottua koevapautta on tutkittu paljon, koska se on suhteellisen uusi vapauttamisen muoto. Valvotusta koevapaudesta tehtyjen tutkimusten perusteella on todettu myös, että valvottua koevapautta säätelevä laki ei ole tarpeeksi täsmällinen ja lakia tulisi muuttaa. Ehkä yksi merkittävimmistä ja kattavimmista tutkimuksista on Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen nimissä Leena Mäkipään (2010) toteuttama tutkimus ”Valvotun koevapauden toimeenpano ja sovellettavuus.” Tutkimuksessaan Mäkipää (2010: 54-59) käy laajasti läpi valvotun koevapauden tarkoitusta sekä käytäntöä. Mäkipää on myös haastatellut tutkimustaan varten erilaisia valvotun koevapauden toimeenpanijoita sekä eri asteella olevia koevapausvankeja, yhteensä 30. Tut-

kimus perustuu myös muihin aineistoihin sekä tilastoihin koevapaudesta. Mäkipää käsittelee tutkimuksessaan muun muassa valvottua koevapautta osana rangaistusjärjestelmää, valvotun koevapauden täytäntöönpanoprosessia, valvotun koevapauden sisältöä sekä valvontaa ja valvottua koevapautta toimeenpanevien henkilöiden kokemuksiin valvotun koevapauden toimivuudesta. Tutkimus on ennen kaikkea arviointitutkimus siitä, miten valvottu koevapaus toimii.

Mäkipään (2010: 193-227) keskeisiä tutkimustuloksia ovat valvotun koevapauden valmisteluun tarvittavien resurssien lisääminen, valmistelun prosessin monimutkaisuus sekä aktiivisten vankien ensisijaisuus koevapauteen pääsyssä. Mäkipään tutkimuksesta ilmenee myös, että valvotun koevapauteen pääsy avovankilasta on yleisempää ja että koevapauden valvonnassa on resurssipulaa ja vankiloissa on merkittäviä eroja rikkomusten käsittelyssä. Tärkeimmäksi kehittämisen kohteeksi Mäkipää mainitsee vaatimuksen yhdenvertaisuudesta. Tutkimuksesta käy ilmi, että vankeja ei kohdella samalla tavoin koskien valvotun koevapauden valmistelua sekä rikkeiden sanktiointia. Eriäinen kohtelu johtuu pääosin henkilökunnan resurssipulasta sekä henkilökunnan asenteista ja ajatuksista valvotusta koevapaudesta, eli esimerkiksi siitä, mihin tarkoitukseen valvottu koevapaus on kehitetty ja minkälaisia tarpeita valvotussa koevapauksessa olevalla vangilla tulisi olla, jotta hän pääsisi koevapauteen. Koevapauden ehtojen rikkomistilanteessa vankiloilla taas oli erilaisia käytäntöjä sekä epäselvyyttä siitä, miten rikkomistilanteessa tulee toimia. Joltain koevapausvangilta saatettiin peruuttaa koko koevapaus päihderikkomuksen vuoksi, kun taas toinen vanki saattoi saada vain kirjallisen varoituksen.

Tutkimuksessa todetaan myös, että koevapauden edellytykset asettavat vangit eriarvoiseen asemaan, sillä koevapaus edellyttää kykyä hankkia itsenäisesti työpaikka sekä asunto, ja sellaisia vankeja joilta tämä kyky puuttuu, ei henkilökunnalla ole aikaa auttaa. Mäkipää ehdottaa, että Rikosseuraamuslaitoksen sisäistä tiedotusta sekä koulutusta valvotusta koevapaudesta, etenkin sen tarkoituksesta, kohderyhmästä sekä säännöksistä tulisi lisätä. Mäkipää myös kehottaa, että koevapauden eri vaiheita tulisi tilastoida ja kirjata paremmin, jotta esimerkiksi kävisi ilmi kuinka monta koevapautta haluavaa vankia ei pääse koevapauteen. Mäkipään tärkein johtopäätös kuitenkin on, että valvottua koevapautta koskevaa lainsäädäntöä on tarpeen täsmentää, jotta vankiloiden liian suuri päätäntävalta ei asettaisi vankeja eriarvoiseen asemaan valvotun koevapauden suhteen. (Mäkipää 2010: 200-228.)

Mäkipää korostaa, että valvotusta koevapaudesta saadut kokemukset ovat ennen kaikkea myönteisiä. Tutkimus on valmistunut 2010, neljä vuotta sen jälkeen kun koevapaus otettiin uutena vapauttamisen muotona Suomen rikosseuraamusjärjestelmässä käyttöön. (Mäkipää 2010: 227.) Mäkipään tutkimuksen pohjalta hallitus teki esityksen lakimuutoksesta, jossa valvotun koevapauden lakia täsmennettiin monilta osin. Nykyään esimerkiksi ongelmat koevapausvankien valvonnan resurssien kohdalta on ratkaistu, sillä tukipartiot perustettiin 2011 valvontarangaistuksen myötä. Tukipartioilla on enemmän aikaa koevapausvangeille ja tuesta se-

kä valvonnasta on tullut intensiivisempää. Uuden lain myötä myös koevapauden valmisteluun, tarkoitukseen ja edellytyksiin sekä rikkeiden sanktiointiin on tullut vankiloita auttavia täsmennyksiä.

Valvotusta koevapaudesta on tehty myös useita ammattikorkeakoulun sekä ylemmän ammatikorkeakoulun opinnäytetöitä. Näistä Etelä-Suomen tukipartiota koskettaa erityisesti Ira-Maria Rannan (2014) tekemä opinnäytetyö nimikkeellä ”Tuki ja kontrolli Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartiossa”. Ranta selvitti opinnäytetyössään (2014) sitä, miten tukipartion työntekijät tasapainottavat tuen ja kontrollin asiakastyössään. Opinnäytetyöllä haluttiin selvittää myös sitä, minkälaisia tarpeita työntekijät kokevat, että valvotussa koevapaudessa olevilla vangeilla on ja minkälaisia mahdollisuudet työntekijöillä on vastata näihin tarpeisiin. Opinnäytetyön tarkoituksena oli myös kerätä kehittämisehdotuksia siihen, miten työntekijät voisivat lisätä tukea omaan työhönsä ja täten kehittää tukevamman työtteen kontrollin rinnalle. Ranta totesi opinnäytetyönsä tuloksissa, että tukipartion antama tuki on lähinnä sosiaalista, vuorovaikutuksellista tukea ottaen huomioon asiakkaan yksilölliset tarpeet. Jotta tukea voitaisiin lisätä tukipartion työhön, tulisi koko Rikosseuraamuslaitoksen keskittää tukitoimet vapauttamisprosessiin ja siviiliin siirtymisvaiheeseen. Tukipartiolaiset itse taas totesivat, että tuki asiakastyössä lisääntyisi muun muassa hyvän ensivaikutelman luomisella, asiakastyön suunnittelulla sekä vastuutyöntekijäsystemin kehittämisellä.

4 Etelä-Suomen tukipartio

Etelä-Suomen tukipartion tehtävänkuvauslomake (2013: 1) määrittelee tukipartion perustehtävän seuraavasti:

Tukipartiotyötä tekevän ohjaajan työn tarkoituksena on tukea ja valvoa rikosseuraamusasiakkaita ja vankeja, jotka suorittavan rangaistusta siviiliyhteiskunnassa, jotta nämä suoriutuisivat rangaistuksesta ja heidän valmiutensa toimia yhteiskunnassa syyllistymättä uusiin rikoksiin lisääntyisivät.

Tukipartion toiminnan tarkoituksena on vähentää valvotussa koevapaudessa olevien vankien rikosten uusimiskäskyä sekä varmistaa, että koevapausvangeilla olisi rikkeetön koevapausaika. Samalla tukipartion tehtävänä on tukea valvotussa koevapaudessa olevia vankeja siten, että heidän yhteiskuntaan uudelleen integroituminen eli sopeutuminen onnistuisi. (Tehtävänkuvauslomake 2013: 1) Etelä-Suomen tukipartio sijaitsi ennen Keravan vankilassa, ja siellä sen tehtävänä oli valvoa koevapausvankeja sekä siviilitöissä käyviä tai -opiskelevia vankeja. Tukipartio päätettiin siirtää yhdyskuntaseuraamustoimiston alaisuuteen, koska heillä oli tarjota tukipartiolle esimies, joka keskittäisi osan ajastaan tukipartiotyöhön. Yhdyskuntaseuraamustoimiston kautta tukipartiolle oli myös tarjolla kuntouttavampi työote, jolla pyrittiin siihen,

että tukipartion roolista valvotussa koevapaudessa tulisi merkityksellisempi ja vaikuttavampi. Myös valvontarangaistuksen mahdollistuminen puolsi tukipartion siirtymistä Keravalta yhdyskuntaseuraamustoimiston alaisuuteen, sillä valvotussa koevapaudessa ja valvontarangaistuksessa on paljon yhtäläisyyksiä ja valvontarangaistukseen tarvittiin jokin sen ehtojen noudattamista kentällä valvova yksikkö. Tukipartiot perustettiin 2011 koko Suomen alueelle (Piironen 2014: 30).

Lain mukaan valvottua koevapautta valvovan ja hoitavan virkamiehen tehtäviin kuuluu käyntien tekeminen vangin asuntoon ja toimintavelvoitepaikalle satunnaisesti sekä ilmoittamatta. Rikosseuraamuslaitoksen virkamies voi myös kuitenkin ilmoittaa valvontakäynnin ajankohdasta. Virkamies valvoo, että valvotussa koevapaudessa oleva vanki noudattaa velvollisuuksiaan ja ilmoittaa Rikosseuraamuslaitokselle mahdollisista rikkeistä. Tukipartio suorittaa tarvittavat toimenpiteet, jos vanki on rikkonut velvollisuuksiaan tai edellytykset valvotun koevapauden jatkamiselle eivät enää täyty. Virkamiehen tulee ohjata sekä tukea valvotussa koevapaudessa olevaa vankia ja tarvittaessa olla yhteydessä hänen kanssaan samassa asunnossa asuviin perheenjäseniin siltä osin kuin on tarpeellista. Kaikki valvotussa koevapaudessa olevaan vankiin tehtävät toimenpiteet tulee myös suorittaa niin, että niistä ei aiheudu tarpeetonta haittaa vangille, tämän läheisille tai muulle toimintaympäristölle. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on myös oikeus mennä valvotussa koevapaudessa olevan vangin asuntoon. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.)

Etelä-Suomen tukipartio liikkuu kahden partioauton voimin ympäri aluettaan, joka käsittää koko Uudenmaan alueen, Hangosta Loviisaan. Tukipartiossa on töissä noin 8 työntekijää ja kaikkien työnkuva on samanlainen. Tukipartion asiakkaisiin kuuluvat valvottua koevapautta suorittavat vangit, valvontarangaistusasiakkaat, yhdyskuntapalveluasiakkaat sekä siviilityöläiset ja siviiliopiskelijat. Asiakkaita tukipartiolla on alueellaan vaihtelevasti noin 60-100, joista suurin asiakasryhmä on valvottua koevapautta suorittavat vangit. Tukipartiolla on käytössään seurantalaitteet, joilla se seuraa valvottua koevapautta suorittavien liikkeitä. Tukipartion tehtävänä on valvoa, että asiakkaat ovat ennalta määrättyssä paikassa ajallaan, tehdä päihdetestejä sekä muuten valvoa rangaistusten täyttymistä ja sääntöjen noudattamista. Valvonta suoritetaan satunnaiskäynneillä, joita on yleensä noin 1-7 kertaa viikossa, riippuen valvonnan intensiteetistä. Tukipartiolla on päihdetestausvälineet, joilla se testaa koevapausvankeja sekä muuta asiakaskuntaa. (Tehtävänkuvauslomake 2013: 1.) Tapaamiset kestävät yleensä muutamasta minuutista pariinkymmeneen minuuttiin. Tukipartion työtapana on muotoutunut niin, että tapaamisilla vaihdetaan yleensä nopeat kuulumiset ja tarvittaessa annetaan tukea ja neuvoja jos asiakas niitä tarvitsee. Asiakkaisiin kohdistuva tuki on hyvin yksilöllistä ja kohdennettu niille, jotka sitä tukipartion arvion mukaan tarvitsevat.

Lisäyksenä lakiin valvotusta koevapaudesta vuonna 2014 on tullut pykälä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle kuuluvista voimankäyttöoikeuksista siltä osin, kuin hän saa käyttää niitä vankilan ulkopuolisissa valvottua koevapautta koskevissa toiminnoissa. Virkamies voi käyttää voimakeinoja tarvittaessa valvotun koevapausvangin kiinniottamisessa, vankilaan toimittamisessa sekä turvatarkastusta tai valvontatehtävää tehdessä. Jos valvotussa koevapaudessa oleva vanki vastustelee valvontalaitteita pois otettaessa, voi virkamies käyttää tarpeellisia voimakeinoja laitteiden poistamiseksi. Virkamiehen voimakeinojen käyttöön pätevät samat lainalaisuudet kuin muihinkin voimankäyttökeinoihin, eli niiden tulee aina olla puolusteltavia sekä tarpeellisia. Jos virkamies kokee, että hänen henkeään tai jonkun muun henkeä uhataan valvottuun koevapauteen liittyvässä tilanteessa voi virkamies turvautua voimakeinoihin. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.) Nykyään Etelä-Suomen tukipartion jäsenet voivat kantaa kaasusumutinta, jos heillä on siihen oikeuttava Rikosseuraamuslaitoksen antama koulutus.

Tukipartiolla on erilaisia menetelmiä, joiden avulla on tarkoitus tukea ja valvoa valvotussa koevapaudessa olevia vankeja. Menetelmät voitaisiin jakaa sekä valvoviin että tukeviin menetelmiin. Ehkä näkyvin valvontamenetelmä on sähköinen valvonta, joka hoidetaan sekä jalkapannan että seurantapuhelimen avulla. Vapauttava laitos vastaa vangin sähköisestä valvonnasta siten, että he asentavat tarvittavat laitteet vangille ja hoitavat laitteista johtuvat mahdolliset vikatilanteet. Vankilat myös seuraavat omalta osaltaan valvotussa koevapaudessa olevia vankeja tietokoneilla olevan valvontajärjestelmän kautta, mutta varsinaisesta valvonnasta on tukipartio vastuussa. Tukipartio jäljittää valvotussa koevapaudessa olevia vankeja valvontajärjestelmän avulla autostaan käsin. Järjestelmän avulla tukipartio näkee, missä valvotussa koevapaudessa oleva vanki liikkuu ja onko hän paikalla siellä, missä hänen tulisi olla. Seuranassa auttavat myös valvotussa koevapaudessa oleville vangeille tehtävät ”lukujärjestykset”, jotka osoittavat, missä vangin tulisi olla ja mihin aikaan. Sähköinen valvonta ei ole kuitenkaan tukipartiotyön päätehtävä, vaan laitteet ovat lähinnä apuna vankien jäljittämiseen ja seuraamiseen. Työ edellyttää hyviä vuorovaikutustaitoja sekä tietotaitoa eri rangaistusmuotojen säännöksistä ja laeista.

Tukipartion työnkuva on kontrollipainotteista, mutta myös asiakkaiden tukeminen on tärkeä osa heidän työtään. Asiakkaita tuetaan käyntikerroilla lähinnä keskustelemalla sekä jokaisen omaa ammattitietämystä käyttäen. Ohjaajat myös seuraavat asiakkaan tilannetta ja kehitystä valvonnan aikana (Tehtäväkuvauslomake 2013: 1). Usein vankilasta yhteiskuntaan vapautunut tai valvottua koevapautta suorittava vanki saattaa olla hieman hukassa ja kärsiä laitostumisen seurauksista. Laitostumisella tarkoitetaan sitä, että vanki tottuu vankilan säänneltyyn ympäristöön siten, että ei kykene toimimaan vankilan ulkopuolella itsenäisesti (Tamminen 2010). Tukipartio tarjoaa apua arjen hankaliin kysymyksiin ja sekä sosiaalista kanssakäymistä ja sen uudelleen opettelua.

4.1 Verkostoyhteistyö

Tukipartion työhön kuuluu olennaisesti yhteyden pitäminen muihin rikosseuraamusalan työntekijöihin sekä järjestöihin, jotta tieto tukipartion toiminnasta saataisiin leviämään mahdollisimman laajalle. Tärkeimmät tukipartion yhteistyökumppanit ovat yhdyskuntaseuraamustoimisto sekä tukipartion toiminta-alueella sijaitsevat vankilat. Tukipartio on myös yhteydessä poliisin, lastensuojeluun sekä joskus myös päihdehuoltolaitoksiin ja muihin päihdetyötä tekeviin tahoihin. Tukipartio tekee myös yhteistyötä valvotun koevapauden toimintavelvoitepaikkojen kanssa eli työpaikkojen tai toimintakeskusten, jossa valvotussa koevapaudessa olevat vangit ovat töissä. (Tehtävänkuvauslomake 2013: 1.) Kaksi kertaa vuodessa kokoontuu ohjausryhmä, johon kuuluu tukipartio, alueen vankilat, arviointikeskus, Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimisto ja Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimisto. Ohjausryhmän tarkoitus on kehittää sekä tukea yhteistyötä osallistuvien toimijoiden välillä. Ohjausryhmässä pohditaan uudenlaisia muotoja yhteistyölle sekä käydään läpi, miten aiemmin sovitut yhteistyön muodot ovat onnistuneet.

Verkostoyhteistyö voidaan määritellä sekä ammatillisen yhteistyön kautta että asiakkaan oman, sosiaalisten verkostoiden kautta. Asiakkaan ammatillisiin verkostoihin kuuluvat kaikki sellaiset tahot, jotka kohdistavat jonkinlaisia toimenpiteitä asiakkaaseen tai joihin asiakas on vapaaehtoisesti yhteydessä. Asiakkaalla taas on sosiaalisia verkostoja, joihin kuuluvat esimerkiksi perhe ja ystävät. Verkostot ovat alttiita sekä rakenteellisille että toiminnallisille muutoksille, mutta tavoitteena on aina asiakkaan kokonaistilan hahmottaminen ja kokonaisvaltainen hoitaminen. Verkostoyhteistyö perustuu pitkälti dialogisuuteen eli vuoropuheluun eri tahojen välillä. (Seikkula & Arnkil 2005: 8-9.)

Verkostoyhteistyö koskee myös asiakkaan omia verkostoja sekä sosiaalisia suhteita. Asiakkaan läheiset kuuluvat tämän verkostoon, jolloin asiakkaan työntekijä on myös joko läheisessä kontaktissa asiakkaan läheisiin tai välillisesti saa tietoa asiakkaan läheisistä häneltä itseltään. Asiakkaan hyvinvoinnin takaamiseksi työntekijän tulee myös puuttua asiakkaan lähipiirissä, esimerkiksi perheessä oleviin ongelmiin ja ohjata heidät oikealle avunantajalle. Työntekijä on, vaikka vain välillisesti, suhteessa asiakkaan muihin ammattiauttajaverkostoihin, esimerkiksi päihdeklinikoille. (Seikkula ym. 2005: 7-8.) Tukipartio kuulee vangilta tietoja muista vangin verkostoista ja tukipartion jäsenet vastaavat yhteistyötahoista omien kokemustensa perusteella. Tukipartion ja muiden verkostojen toimenpiteet saattavat myös risteytyä, eli tukipartion tekemät toimenpiteet liittyvätkin toisen tahon tekemiin toimenpiteisiin. Näin on esimerkiksi päihdehoitolaistosten päihdetestin kohdalla. Tukipartion tulee toimittaa omat päihdetestinsä ja päihdelaitos tekee omansa, ja joskus vanki voi kokea turhautuneisuutta näistä risteävistä toimenpiteistä.

Valvotun koevapauden verkostoja tutkittiin Kohaus -hankkeessa, jonka päävastuussa olivat Työterveyslaitos, Helsingin yliopisto sekä Aalto -yliopisto. Hankkeeseen osallistui myös Rikosseuraamuslaitos sekä Etelä-Suomen rikosseuraamusalue. Tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia verkostoja valvotussa koevapaudessa olevalla vangilla on ja miten verkostot toimivat yhdessä valvotussa koevapaudessa olevan vangin tilanteen parantamiseksi. Tutkimuksessa pohdittiin myös sitä, mistä näkökulmasta eri verkostot näkevät koevapausvangin. Tutkimuksessa haastateltiin muun muassa rikosseuraamusesimiehiä, vartijoita, yhdyskuntaseuraamustoimiston henkilöstöä sekä valvotun koevapauden päihdehoidollisten toimintavelvoitteiden toteuttajia. Päättökäsitelmän menetelmänä olivat erilaiset pajat, joihin koottiin erilaisia valvottuun koevapautteen liittyviä toimijoita. Pajatapaamisissa käsiteltiin muun muassa koevapauden keskeytymisen syitä sekä onnistunutta koevapautta. Tutkimus myös perehtyi vapaaehtoisten vankien elämään ja rikosseuraamukseen selvittääkseen koevapausvankien taustoja. (Uusitalo & Sepänen & Korpelainen & Kira & Aalto-yliopisto 2012: 3-7.)

Valvottu koevapaus onnistuu harvoin ilman jonkinlaista tukiverkostoa tai viranomaisten muodostamaa palveluverkostoa. Erilaisten palveluiden tarkoituksena on edistää koevapausvangin kykyä rikoksettomaan elämään. Kohaus -hankkeen raportista (Uusitalo ym. 2012: 25-35) ilmenee, että verkostotyötä pidettiin tärkeänä työmuotona, mutta sen toteuttaminen ei ollut aukotonta. Verkoston jäseniltä puuttui yleensä yhteinen tavoite, jolloin verkoston toiminta ei ollut yhtenäistä. Myös kommunikaatio ja tiedonvälitys oli ajoittain haastavaa, jolloin tieto valvotussa koevapaudessa olevan vangin ongelmista ei välittynyt verkoston kaikille osapuolille. Vaikka verkoston mielestä vangin oma, sosiaalinen verkosto oli merkittävä tekijä vangin valvotun koevapauden onnistumisessa, ei sitä silti tunnettu tarpeeksi hyvin, jotta siihen olisi mahdollisuutta vaikuttaa. Rikosseuraamuslaitoksen kontrollikeskeisyys tuotti ongelmia ja tutkimuksessa todettiin, että verkostoyhteistyön toimimiseksi Rikosseuraamuslaitokselta edellytetään yhteistyötä ja luottamusta ulkopuolisiin toimijoihin.

4.2 Asiakassuhteen luominen ja keskusteleva vuorovaikutus

Tukipartio luo valvotussa koevapaudessa olevaan vankiin asiakassuhteen keskustelemalla sekä kuuntelemalla ja tarvittaessa neuvomalla. Hyvä asiakassuhde syntyy, kun työntekijä osaa kuunnella asiakasta ja asiakkaan ongelmista käydään vuoropuhelua. Tukipartion työntekijöiden tulee myös arvioida asiakkaan tilannetta yksilöllisesti. Tukipartion työntekijät pyrkivät dialogisuuteen asiakassuhteessa. Dialogisuudella tarkoitetaan taitoa viedä vuorovaikutusta eteenpäin siten, että työntekijä ja asiakas pääsevät yhteiseen ymmärrykseen asiakkaan tilanteesta ja ongelmista. Dialogisuus on onnistunutta, kun keskustelun myötä sekä työntekijä että asiakas ovat voineet muuttaa mielipiteitään käsiteltävästä asiasta sekä oppia toisiltaan. Dialogisuus asiakassuhteessa ei kuitenkaan onnistu, jos työntekijä ei ole saavuttanut asiakkaan luottamusta. Omasta ajatuksesta eriävät mielipiteet nähdään uhkana, jolloin avointa keskus-

telua ei voi syntyä. (Mönkkönen 2007: 86-89.) Tukipartio ei sinänsä edusta asiantuntijakeskeistä tai asiakaskeskeistä työtapaa, sillä tukipartion kanssakäyminen asiakkaiden kanssa on lähinnä ajatusten vaihtoa asiakkaan tilanteesta yhdessä asiakkaan kanssa ja joskus yhdessä tehtyjä oivalluksia siitä.

Tukipartio pyrkii toiminnallaan lisäämään ja tukemaan asiakkaan subjektiivutta ja toimijuutta. Tällä tarkoitetaan sitä, että asiakkaan omaa toimintakykyä pyritään vahvistamaan siten, että tälle syntyy tunne siitä, että hän voi vaikuttaa omilla valinnoillaan elämäänsä sekä tekemään päätöksiä sen parantamiseksi. Osalla rikosseuraamusasiakkaista saattaa olla tunne siitä, että joutuu tekemään asioita muiden käskemänä tai olosuhteiden pakosta. Tuolloin on kyse heikosta subjektiivudesta. Kun asiakkaan subjektiivutta pyritään kasvattamaan, tulisi asiakkaalle kehittää sellaisia toimintoja jotka haastavat häntä positiivisesti ja antavat jotain tavoiteltavaa. (Mönkkönen 2007: 142-143.) Valvottu koevapaus on itsessään nähty palkitsevana sekä asiakkaan toimijuutta lisäävänä tekijänä, sillä vanki voi sitoutua valvotun koevapauden ehtoihin ja kokea onnistumista esimerkiksi siitä, että ei ole rikkonut sääntöjä tai on onnistunut pysymään päihteettömänä. Asiakkaan subjektiivutta lisää työntekijän usko asiakkaan onnistumiseen ja tukipartio pyrkiiikin voimaannuttamaan valvotussa koevapaudessa olevia vankeja kehumalla näiden rikkeetöntä koevapausaikaa tai muuten kannustamalla ja nostamalla esiin vaikeita tilanteita, joista vanki on selvinnyt omin voimin.

Tukipartio toteuttaa palveluohjauksen työmallia työssään. Palveluohjaus määritellään toiminnaksi, jolla pyritään varmistamaan asiakkaan tarvitsemien palveluiden jatkuvuus sekä verkostojen hyödyntäminen. Palveluohjaus voi myös tarkoittaa asiakkaan ohjaamista täysin uusien palveluiden pariin sen jälkeen, kun työntekijä on arvioinut asiakkaan tuen tarpeen. (Mönkkönen 2007: 137.) Palveluohjaus vaatii tukipartion työntekijältä tietämystä erilaisista tahoista, esimerkiksi päihde - ja mielenterveyshuollon erilaisista toimintamuodoista sekä esimerkiksi suurimpien kuntien vertaistukitoiminnasta tai erityisestä toiminnasta ajatellen vankilasta vapautuneita vankeja. Jotta tukipartion työntekijä osaisi ohjata valvotussa koevapaudessa olevan vangin oikeisiin palveluihin, tulee hänen arvioida vangin tuen ja palveluiden tarvetta sekä keskustella vangin kanssa erilaisista palvelumuodoista. Tukipartion tulee olla myös valppaana siitä, minkälaista tukea valvotussa koevapaudessa olevan vangin perhe saattaisi tarvita ja tarvittaessa suositella myös heille joitakin palveluita.

4.3 Lapset puheeksi -koulutus osana tukipartion toimintaa

Rikosseuraamuslaitos on sitoutunut kehittämään perhe- ja lapsityötä omalla sektorillaan. Lapsien ja vanhempien kanssa tehtävä työ on varmistettu osaltaan YK:n yleissopimuksessa lapsien oikeuksista sekä kotimaisella lainsäädännöllä. Vankeinhoidossa perhetyö on huomioitu lain osalta esimerkiksi siten, että vangin sijoittelussa tulee ottaa huomioon olemassa olevat per-

hesuhteet ja niiden säilyminen. Perhetyön kehittämällä on nähty olevan myös yhteys Rikosseuraamuslaitoksen päätavoitteeseen, uusintarikollisuuden vähentämiseen. (Lapsi - ja perhetyön linjaukset 2013: 5-6.)

Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteet lapsi- ja perhetyönsektorilla koskevat kaikkia yksiköitä, myös tukipartiota. Rikosseuraamuslaitoksen lapsi- ja perhetyön linjauksissa (2013: 33) mainitaan, että tukipartion tehtäviin kuuluu lapsien huomioiminen tapaamiskäynneillä valvottua koevapautta suorittavien vankien luona. Samalla huomioidaan, että tukipartion perhetyö koostuu enimmäkseen palveluohjauksesta, eli siitä, että tukipartion työntekijöillä on kokemusta ja osaamista tunnistaa, kun perhe tarvitsee ulkopuolista apua perheriitojen tai lapsiin liittyvien ongelmien selvittämiseksi. Toisaalta linjauksessa tunnistetaan myös sellaiset akuutit tilanteet, kuten valvontakäynnillä tapahtuvat riidat tai kiistat, joissa tukipartion työntekijöiden tulee kyetä rauhoittamaan ja ratkomaan tilanne niin, että osapuolet rauhoittuvat ja mahdollisesti suostuvat hakemaan apua tilanteeseensa. Tukipartion työntekijöiden tulisi suorittaa päihdetestaustilanteet niin, että lapsen etu ei vaarannu, eli esimerkiksi keskustelemalla vanhemman kanssa ennen päihdetestaustilannetta, onko lapsen suotavaa nähdä päihdetestaus vai pyydetäänkö lasta esimerkiksi poistumaan toisen vanhemman kanssa toiseen huoneeseen.

Hiljattain Rikosseuraamusalalle sekä ainakin Etelä-Suomen tukipartioon on esitelty jo laajasti muussa sosiaalityössä käytössä ollut Lapset puheeksi -menetelmä, jonka on tarkoitus tukea vanhempia, joilla on esimerkiksi mielenterveysongelmia. Menetelmä tähtää vanhemmuuden tukemiseen ja vanhempien tukemisen kautta myös lapsen normaalin kehityksen varmistamiseen niin, että lapsi, jonka vanhemmalla on mielenterveysongelmia, ei olisi yhtä suurella vaaralla itsekään sairastua mielenterveysongelmiin. Lapset puheeksi -menetelmä vastaa lain määrittelemään veloitteeseen siitä, että aina kun vanhempia hoidetaan, tulee myös ottaa heidän lapsiansa mahdollinen hoidon tarve huomioon. Lapset puheeksi -työmenetelmä on yksi Toimiva lapsi & perhe -hankkeessa kehitetyistä menetelmistä. Menetelmät on kehitetty perustuen kokemuksiin perheiden kanssa työskentelystä sekä alan tutkimuksiin. (Solantaus 2013: 3.)

Lapset puheeksi -menetelmä on sekä preventiivinen että promotiivinen. Sen tarkoituksena on ehkäistä lapsen mahdollisia kehitys- ja mielenterveydenhäiriöitä vanhempien toiminnan korjaamisen kautta sekä tukea jo olemassa olevia että mahdollisia vahvuuksia ja suojaavia tekijöitä. Menetelmä pohjaa ajatukseen siitä, että aikuisen mielenterveyshäiriöt voivat vaikuttaa lapsen kehitykseen tuhoisalla tavalla. Huomioitavaa tässä menetelmässä on se, että vanhemmaa tai lasta ei pyritä hoitamaan, sillä Lapset puheeksi -menetelmä on ainoastaan vanhemmaa ja lasta tukeva metodi. Menetelmä on kohdennettu lasten vanhempiin, joita tukemalla pyritään saamaan positiivisia muutoksia myös lapsessa. (Solantaus 2013: 4-7.)

Menetelmässä käsiteltäviä teemoja ovat muun muassa se, että vanhemman hoito ei ole lapsen vastuulla, vaan vanhemman itsensä ja että lapsi ei koskaan ole syyppää vanhempiansa ongelmiin. Samalla kartoitetaan myös mahdollisia väkivaltatilanteita tai ylipäättään sitä, miten tilanteet, joissa vanhempi ärtyy, sujuvat. Vanhemman kanssa myös käsitellään sitä, mitä mahdollisia pelkoja lapsella on esimerkiksi sen vuoksi, mitä lapsi on arjessaan nähnyt ja kuullut. Lapset useimmiten pelkäävät vanhempien avioeroa tai toisen vanhemman itsemurhaa. Lapset puheeksi -menetelmä koostuu muutamasta keskustelusta, yleensä yhdestä kolmeen tarpeen mukaan. Keskusteluiden ja niiden kulun on tarkoitus olla joustavia, mutta kulkea kuitenkin ennalta asetetuissa teemoissa. (Solantaus 2013: 15, 12.)

Etelä-Suomen tukipartiossa on yksi Lapset puheeksi - menetelmän hallitseva työntekijä, joka on vetänyt ohjelmaa muutamalle valvotussa koevapaudessa olevalle vangille. Liian suuren tunnistettavuuden vuoksi sellaisia valvotussa koevapaudessa olevia vankeja, joiden kanssa ohjelmaa olisi käyty läpi, ei voitu haastatella. Menetelmän käsitteleminen tässä opinnäytetyössä oli kuitenkin aiheellista, koska lapset on pyritty entistä enemmän huomioimaan myös tukipartion työssä ja uusien menetelmien käyttöönotto osoittaa, että tukipartio pyrkii löytämään uusia väyliä tuen toteuttamiseen.

4.4 Motivoiva haastattelu

Yhdysvaltalainen professori William Miller kehitti 1980 -luvulla Motivoiva haastattelu - työmenetelmän, jota on laajasti sovellettu Suomessa ja maailmalla erityisesti sosiaali- ja terveysalalla. Yhdessä professori Stephen Rollnickin kanssa Miller kirjoitti useita artikkeleita sekä teoksia koskien Motivoiva haastattelu -menetelmän tarkoitusta ja sisältöä. Suomessa Rikosseuraamusalalle motivoiva haastattelu esiteltiin 90-luvulla ja siitä lähtien lähes jokainen ainakin yhdyskuntaseuraamuspuolella työskentelevä työntekijä on käynyt kyseisen koulutuksen. (Koski-Jännes & Riittinen & Saarnio 2008: 11.)

Motivoiva haastattelu pohjaa sille ajatukselle, että ihmiset käyvät jokapäiväisessä elämässään keskusteluja muutoksesta, esimerkiksi halusta muutokselle tai jo onnistuneesta muutoksesta. Tällöin auttavassa asemassa olevan työntekijän tulisi tunnistaa asiakkaassaan muutospuhe, sekä auttaa asiakastaan muutoksessa eteenpäin motivoivan haastattelun keskustelumenetelmällä. Motivoiva keskustelu perustuu ambivalenssiin, eli siihen, että toisaalta henkilö haluaa muuttua ja tehdä muutoksen, mutta toisaalta ei haluakaan, eli hän näkee sekä myönteiset että kielteiset puolet muutoksessa. Toisaalta, jos henkilö ei ole vielä ambivalenssivaiheessa eikä näe syytä muutokseen, voi motivoivalla keskustelulla kasvattaa henkilön ambivalenssia niin, että henkilö näkee myös muutoksen positiiviset vaikutukset ja pääsee vaiheeseen, jossa voi harkita muutoksen toteuttamista. (Miller & Rollnick 2013: 4, 6.)

Motivoivassa haastattelussa on olennaista, että työntekijä ei ota asiantuntijan asemaa ja ope- ta asiakasta muutoksessa, vaan keskustelu käydään tasavertaisina kumppaneina, jossa asiakas on oman elämänsä asiantuntija. Motivoivan haastattelun on tarkoitus myös kartoittaa asiak- kaan voimavaroja muutokseen ja pohtia mitä muutoksen tekeminen asiakkaalta vaatii. Kes- kustelun tarkoituksena on yrittää vahvistaa asiakkaan omaa motivaatiota muutokseen sekä pohtia sitä, miksi tämä haluaa muuttua sekä yrittää saada asiakas pohtimaan sitä, mitä keino- ja tai välineitä hän tarvitsee muutoksen toteuttamiseksi. Kaikki lähtee asiakkaan omista ide- oista, sekä jo olemassa olevista voimavaroista. (Miller ym. 2013: 15, 29.)

Motivoivassa haastattelussa on neljä vaihetta: tutustuminen ja asiakassuhteen luominen, tiet- tyyn muutokseen tai tavoitteeseen keskittyminen, motivaation ja muutoksen herättäminen sekä muutoksen suunnitteleminen. Näihin pyritään seuraavilla menetelmillä: avoimet kysy- mykset, positiivinen vahvistaminen, refleктоiva kuuntelu, yhteenvedot sekä lisätiedon ja avun tarjoaminen. Avoimilla kysymyksillä tarkoitetaan sellaisia kysymyksiä, joihin asiakas ei voi vastata kyllä tai ei. Avoimilla kysymyksillä varmistetaan, että asiakas joutuu pohtimaan vas- tauksia sekä omaa muutosmotivaatiotaan. Positiivinen vahvistaminen pyrkii siihen, että työn- tekijä tunnistaa asiakkaan omat vahvuudet, yrittämisen ja voimavarat sekä huomioi sen, että asiakas on kykeneväinen kasvuun ja muutokseen. Refleктоivassa kuuntelussa työntekijä hei- jastaa asiakkaalle takaisin asiat, jotka tämä on sanonut siten, että työntekijä ikään kuin arvaa mitä asiakas on sanomallaan tarkoittanut. Työntekijä yrittää vahvistaa tällä tavoin, onko oma olettama asiakkaan sanomasta oikein.

Yhteenvedoilla on tärkeä rooli keskustelussa, sillä keskustelu voi olla ajoittain asiakkaalle hämmentävää, jolloin yhteenvedon avulla voidaan tehdä koonti niistä asioista, mitä keskuste- lun aikana on käyty läpi ja mihin johtopäätöksiin on tultu. Näin asiakas voidaan palauttaa tär- keisiin asioihin keskustelussa. Työntekijän täytyy myös keskustelun päätteeksi tarjota lisätie- toa sekä apua asioihin, jos asiakkaalla on kysyttävää. (Miller ym. 2013: 33-35.) Osa tukiparti- on jäsenistä, etenkin sellaiset, joilla on yhdyskuntaseuraamustoimistotaustaa, ovat käyneet tämän koulutuksen. Motivoiva haastattelu auttaa työntekijää käymään merkityksellisempiä keskusteluita asiakkaan kanssa ja on myös erinomainen valvotussa koevapaudessa olevan van- gin tukemis- ja kannustamismenetelmä.

5 Tuki ja kontrolli

Tuki on laaja ja vaikeasti määriteltävä käsite. Yleensä tukimenetelmiksi käsitetään helposti määriteltävissä olevat tekijät, kuten päihdehoitolaitokset, mielenterveyden hoitoon tähtäävät instanssit sekä erilaiset ohjelmamuotoiset tukimenetelmät. Tuki voi kuitenkin olla myös yk- sinkertaista keskustelua, kannustusta tai vastaavia toimia, jotka tähtäävät siihen, että yksilö suoriutuisi tehtävästään mahdollisimman hyvin. Koska kuntouttaminen käsittää kaikki sellaiset

tavat, joilla pyritään auttamaan vankia sopeutumaan osaksi yhteiskuntaa ja estämään uusintarikollisuutta, voidaan kuntouttamiseksi määritellä myös tukipartion valvonta ja tuki, kuten motivoivat keskustelut sekä päihdevalvonta (Laine 2007: 263-264). Valvonta jo sanana viittaa enemmän sääntöpohjaiseen kontrolliin, joten sitä voi olla hankala tunnistaa yhdeksi tuen muodoksi. Valvonta tulisi suorittaa niin, että yksilölle jää tunne siitä, että häntä valvotaan sen takia, että hänen tilannettaan voitaisiin seurata ja tarvittaessa tukea häntä asian hoitamisessa. Jos asiakkaalle jää tunne siitä, että häntä ”kytätään” vain sääntöjen takia ja sen takia, että hänet saataisiin mahdollisimman nopeasti kiinni sääntöjen rikkomisesta, jää valvonta vain puhtaan kontrollin tasolle. Valvonta voi myös antaa tilaisuuden siihen, että yksilö voi todistaa sekä itselleen että valvovalle taholle, että hän pystyy suoriutumaan tehtävästään rikkeettä.

Tuen ei tarvitse olla monimutkaista toimintaa, vaan yksinkertainen kuuntelu sekä tilanteen arviointi riittää. Jukka Piironen Etelä-Suomen tukipartiosta kirjoittaa Kontra - lehdessä (2014: 30) tukipartiossa toteutettavasta tuesta oman kokemuksensa kautta. Piironen korostaa, että työntekijän oma asenne tuen ja kontrollin toteuttamiseen vaikuttaa merkittävästi siihen, miten työntekijä kohtaa asiakkaan valvotussa koevapaudessa. Piironen tuo myös esiin näkökulman palveluohjauksesta ja siitä, että tukipartion ohjaajan tulee ennen kaikkea tunnistaa se, mihin ja millaista apua valvotussa koevapaudessa oleva vanki tarvitsee. Tuo palvelutarpeen tunnistaminen toteutetaan keskusteluiden sekä oman ammattitietämyksen avulla. Piironen nostaa vielä tekstissään esille sen, miten luottamuksellinen ja avoin suhde vankiin vaikuttaa esimerkiksi valvotun koevapauden ehtojen rikkomistilanteisiin. Jos vankiin on saatu hyvä keskusteluyhteys aiemmin, on todennäköisempää, että vanki käyttäytyy rauhallisesti, kuin käyttää fyysistä tai psyykkistä väkivaltaa tukipartion ohjaajiin. Piironen myös mainitsee yksilökohtaisen arvioinnin ja tukemisen valvotussa koevapaudessa olevan vangin rikoksettomuuteen motivoimisen välineenä.

5.1 Sosiaalinen kontrolli ja tuki

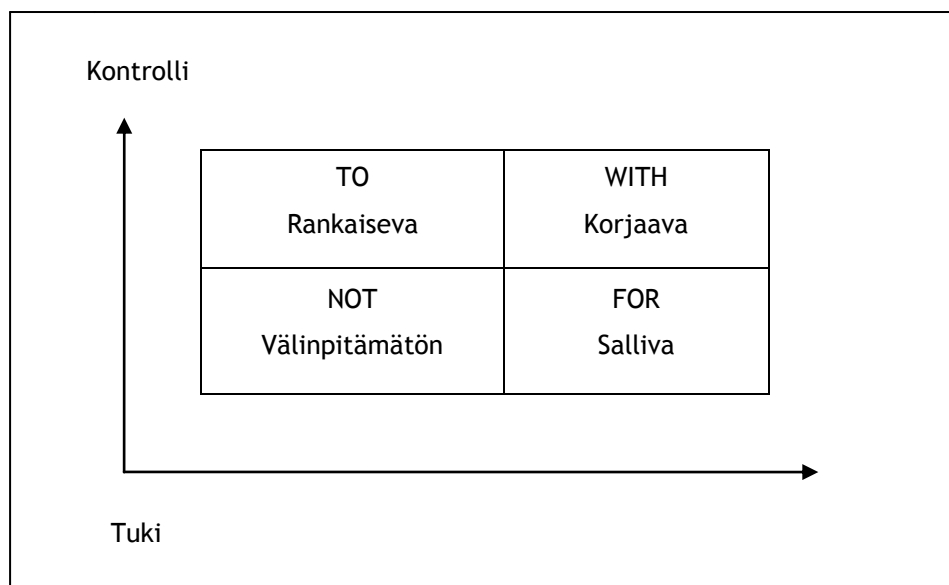
Sosiaalinen kontrolli ja sen heikkeneminen on nähty yhtenä tärkeänä vaikuttajana rikosten tekemiseen, mutta sosiaalisen kontrollin palauttaminen on auttanut uusintarikollisuuden vähentämisessä. Sosiaalinen kontrolli voi koostua rikosseuraamusjärjestelmästä, kouluista tai muista palvelujärjestelmistä, mutta myös sosiaalisista suhteista kuten yhteisöistä, perheestä tai työkavereista. Ideana on, että kun ihminen omaa sosiaalisia suhteita, oppii hän samalla hyväksi havaittuja arvoja ja uskomuksia. Samalla myös kiintymys tai sitoutuminen hyviin sosiaalisiin kontakteihin antaa yksilölle esikuvia hyvästä toiminnasta ja saa rikoksentekijän miettimään, että onko esimerkiksi järkevää menettää ystävyssuhde rikoksen tekemisen takia. (Lappi-Seppälä 2006: 24-25.)

Sosiaalinen tuki on tärkeä osa valvotussa koevapaudessa olevan vangin vapautumisprosessia. Se auttaa yhteiskuntaan integroitumisessa sekä uusintarikollisuuden välttämiseksi. Sosiaalinen tuki voidaan määritellä ihmisen terveyttä edistävänä, sosiaalisissa vuorovaikutussuhteissa syntyvänä tekijänä. Yleensä sosiaalista tukea antavina verkostoina nähdään perhe sekä muut läheiset sekä työyhteisö, mutta myös viranomaiset voivat kuulua yksilön sosiaaliseen verkostoon. Sosiaalisen tuen merkitys korostuu ihmiselle etenkin silloin, kun hän tietää, että tiukan paikan tullen hän voi saada apua. Tällöin syntyy tunne siitä, että stressaavista tilanteista on mahdollista selvitä ja stressaavia tilanteita ei tällöin välttämättä edes tule niin paljon vastaan. (Metteri & Haukka-Vacklin 2011: 55-58.)

Valvottua koevapautta suorittavat vangit saattavat kuulua sellaiseen ryhmään, joilla läheisten ja työpaikan antamaa sosiaalista tukea on vähemmän ja viranomaissektori on heille suurin sosiaalisen tuen antaja. Tällöin etenkin tukipartion rooli sosiaalisena tukijana korostuu, sillä vanki tietää, että tukipartio käy häntä säännöllisesti katsomassa ja siltä voi saada tukea, jos sitä tarvitsee. Sosiaalisiksi tueksi lasketaan esimerkiksi kuunteleminen, välittäminen sekä palautteen että neuvojen antaminen. Vangeilla saattaa olla muuta väestöä pienempi sosiaalinen pääoma eli sosiaaliset verkostot. Tällöin yhteiskuntaan uudelleen sopeutumisessa korostuu vangin sosiaalisen pääoman lisääminen, joka saattaa myös johtaa sosiaalisen kontrollin kautta uusintarikollisuuden vähenemiseen.

5.2 Tuen ja kontrollin suhde asiakastyössä

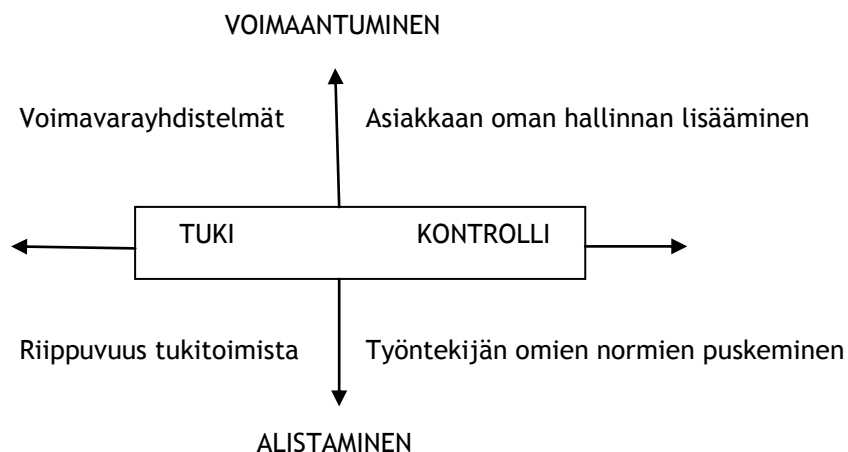
Paul McColdin ja Ted Wachtelin (2003: 1) teoria tuen ja valvonnan suhteesta pohjaa sille, että normaalissa elämäkulussa jokainen joutuu miettimään sitä, miten ylläpitää kuria sosiaalisissa tilanteissa muihin nähden. Esimerkiksi lapsia kasvattavat vanhemmat sekä työntekijöitä valvovat esimiehet joutuvat päivittäin pohtimaan sitä, miten tukea lapsiaan tai alaisiaan, mutta samalla toimia valvovana yksilönä suhteessa toisiin. Tutkijat kuvaavat kontrollin ja tuen suhdetta taulukolla jossa on neljä osa-aluetta. Nelikenttä syntyy yhdistämällä kaksi jatkumoa: kontrolli, joka sisältää rajojen asettamisen tai vaikutusvallan käyttämisen toisille ihmisille, sekä tuen, jota kuvaa huolehtiva, auttava sekä kannustava muiden ihmisten kohtelu. Nämä kaksi käsitettä yhdistetään siten, että yksilö voi olla joko erittäin kontrolloiva tai erittäin tukeva tai sitten kahta eri yhdistelmää näistä kahdesta käsitteestä

Kuvio 1: Tuen ja valvonnan suhde

Rankaiseva tapa voidaan nähdä myös retributiivisena työtapana, eli työtapana jolla haetaan hyvitystä tapahtuneesta teosta sekä leimataan ihmistä negatiivisesti. Hyvityksen hakeminen voidaan nähdä erityisesti rikosseuraamusalalle kuuluvana terminä, sillä usein uhrin haluavat hyvitystä tapahtuneesta teosta. Salliva lähestymistapa taas suojelee ihmisiä, jottei heidän tarvitsisi ottaa vastuuta omista vääristä teoistaan. Salliva lähestymistapa voidaan myös nähdä kuntouttavana työtapana. Sen sijaan välinpitämättömästi asennoituva ihminen taas suhtautuu passiivisesti sekä piittaamattomasti toisiin ihmisiin. Välinpitämätön ihminen sijoittuu matalan kontrollin sekä matalan tuen kategoriaan. Restoratiivinen, eli korjaava lähestymistapa johon sisältyy paljon kontrollia, mutta myös paljon tukea kohtaa ja tuomitsee väärät teot samalla vahvistaen rikosentekijän omaa arvoa ja minäkuva. Korjaava lähestymistapa rohkaisee rikosentekijää hyvittämään tekemänsä rikokset niiden uhrille sekä olemaan osa omaa paranemisprosessiaan. (McCold & Wachtel 2003: 1-2.)

Sosiaalialalla työskentelevät haluavat yleensä nähdä itsensä enemmän tukevina, eli avustavina työntekijöinä ja kontrolli mielletään sellaiseksi valvomiseksi, jonka asiakas kokee epämiellyttävänä. Kontrolli sanana herättää jo monessa vastustusta ja monen mielestä tukea ja kontrollia ei voi toteuttaa samassa työtavassa. Tosiasiassa tuki ja kontrolli ovat aina läsnä ja sidoksissa toisiinsa, oli tilanne mikä tahansa. Olennaista onkin, missä suhteessa tukea ja kontrollia toteutetaan. Esa Eriksson ja Tom Arnkil ovat kuvanneet tuen ja kontrollin suhdetta samankaltaisella kuviolla kuin McCold ja Wachtel, mutta heidän kuvionsa nojaa enemmän ajatukselle siitä, että tuki on voimaannuttavaa ja kontrolli asiakasta alistavaa ja siihen, miten näiden kahden yhdistelmä näkyy konkreettisesti asiakastyössä. (Eriksson & Arnkil 2005: 31.)

Kuvio 2: Tuen ja kontrollin yhdistäminen

Kun asiakasta kannustetaan ja hänen voimavarojaan kartoitetaan, on kyseessä tukipainotteinen toiminta. Kun asiakkaalle asetetaan rajoja sekä ilmaistaan huolta, voidaan puhua kontrollipainotteisesta tuesta. Tällöin pyrkimyksenä on luoda asiakkaassa tunnetta siitä, että hän hallitsee omat ongelmansa ja että työntekijä tukee häntä näissä rajojen hallinnassa. Alistava työntekijä taas luo asiakkaalle riippuvuuden tukitoimiin sekä ymmärtää asiakasta liikaa ja jopa tekee asioita asiakkaan puolesta. Toisaalta taas kontrollipainotteinen työntekijä ei osaa huomioida tilanteita yksilöinä ja hävittää asiakkaan sääntöihin sekä omiin normeihinsa. Usein tukevan kontrollin tarkoitus ymmärretään väärin. Vaikka kontrolloivat toimet olisi tarkoitettu ainoastaan asiakkaan hyväksi, voi tilanteessa syntyä kuitenkin konflikti. Usein esimerkiksi työntekijän ilmaisesta asiakkaasta ja asiakkaan tilanteesta huolta, voi asiakas ärsyntyä työntekijän ”kyttäämisestä” ja ”sekaantumisesta”. Toisaalta taas jotkin työntekijän toimet vaativat tietynasteista kontrollia ja sen ilmaisemista ja ne tulisi suorittaa rintarinnan tukevien toimintojen kanssa. Jos työntekijä korostaa asemaansa kontrolloijana, voi asiakaskin kokea enemmän uhkaa työntekijän taholta. Tällöin työntekijän olisi hyvä olla tietoinen siitä, mitä hän asiakkaalle edustaa ja miten asiakas hänen roolinsa elämässään tai asioissaan kokee. (Eriksson ym. 2005: 31-33.)

Sekä sosiaalityössä että rikosseuraamusalalla tehtävässä työssä on läsnä sekä tuki että kontrolli. Työtehtävien olennaisina osina on kontrollin elementtejä, esimerkiksi rajojen asettamista tai vaikka tukien myöntämistä. Rikosseuraamusalalla kontrolli korostuu erityisesti siksi, että asiakkaat eivät ole vapaaehtoisesti rikosseuraamusalan asiakkuudessa, vaan rikosseuraamustyöntekijän tulee harjoittaa jonkinlaista lakilähtöistä kontrollia jokaiseen asiakkaaseen. Kontrollia voidaan kuitenkin myös toteuttaa sellaisin epäsuorin menetelmin, jotka eivät nostata asiakkaassa vastarintaa. Tuki voidaan nähdä epäsuorana kontrollina. Yleensä kun halutaan saada asiakkaassa tai hänen tilanteessaan muutos aikaiseksi, tuetaan sellaisia käytös-malleja, jotka johtavat toivottuun muutokseen. Eli tukemalla tiettyä asiaa, kontrolloidaan

asiakasta siten, että muutos toteutuisi. Kun asiakkaassa taas havaitaan muutosta huonompaan tai sellaista käytöstä, joka saattaa johtaa muutoksen epäonnistumiseen, pyritään rajoittamaan eli kontrolloimaan huonoja käytösmalleja. Yleensä tuki ja kontrolli liittyvät aina muutokseen eli se ohjaamiseen, joko huonoon tai hyvään suuntaan. Yleensä kontrolli pyritään pilaamaan tukitoimien lomaan, mutta joskus muutokseen tarvitaan myös avointa kontrollia. Avoimella kontrollilla määritellään yleensä ilmiötä ja tilannetta sekä keskustelua ilmiöstä. Esimerkiksi kun työntekijä toteaa havaintojensa perusteella asiakkaalle, että tällä on päihdeongelma, on kyse avoimesta kontrollista. Mitä vahvempi työntekijän ja asiakkaan välinen suhde on, sitä enemmän kontrollia se kestää. Jos asiakassuhde on lähtökohtaisesti määrittynyt kontrollipainotteiseksi, voi asiakassuhteen muuttaminen tukevaksi olla haastavaa. Asiakas kokee kontrollitoimet tueksi, jos sekä asiakas että työntekijä pyrkivät kontrolloimaan samaa ilmiötä tai ongelmaa. Jos asiakkaalla ja työntekijällä on eri käsitys kohteena olevasta ongelmasta, kontrolloivat he molemmat eri asioita, jolloin syntyy konflikti asiakkaan ja työntekijän välille. (Arnkil & Eriksson 1996: 202-205.)

6 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyön tavoitetta, tutkimuskysymyksiä sekä opinnäytetyön toteutusta. Selvitän kohta kohdalta miten opinnäytetyö on tehty ja miten haastatteluun osallistujat on valikoitu. Aukaisen myös sitä, minkä takia juuri teemahaastattelua on käytetty aineistonkeruu menetelmänä ja käyn läpi miten lopullinen litteroitu aineisto on analysoitu. Lopuksi pohdin opinnäytetyöni eettisyyttä ja luotettavuutta.

6.1 Tutkimustehtävä ja tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa valvottua koevapautta suorittavien vankien kokemuksia Etelä-Suomen tukipartiosta ja tätä kautta saada tietoa, jota voidaan käyttää tukipartion toiminnan sekä valvotun koevapauden kehittämiseen. Opinnäytetyö tarkastelee tukemisen ja valvonnan suhdetta asiakkaan näkökulmasta. Opinnäytetyö pohtii myös sitä, miten tukipartio edistää asiakkaan näkökulmasta yhteiskuntaan uudelleen integroitumista sekä vähentää uusintarikollisuutta. Tutkimuksen tavoitteena oli myös tuottaa hyödyllistä tietoa tukipartion suorittamasta päihdevalvonnasta asiakkaiden näkökulmasta, esimerkiksi siitä, missä fyysisessä tai sosiaalisessa ympäristössä testejä suoritetaan ja miten testien suorittaminen vaikuttaa valvottua koevapautta suorittavan vangin päihdeettömyyteen. Opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa hyödyllistä tietoa vankiloille, jotka toimeenpanevat valvottuja koevapauksia sekä muille yhteistyökumppaneille kuten arviointikeskuksille ja yhdyskuntaseuraamustoimistoille. Myös muut Suomen tukipartiot voivat hyötyä opinnäytetyön tuloksista.

Yhdyskuntaseuraamustoimiston ja näin myös tukipartion tavoitteena on ollut tuoda lisää lähi-työtä ja asiakaslähtöistä työtapaa asiakastyöhön. Rikosseuraamuslaitoksen kokonaistavoitteena on tukea asiakkaan kiinnittymistä yhteiskuntaan sekä asiakkaan omaa toimijuutta (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020 2011: 10). Tukipartio on tärkeä osa koevapautta suorittavan vangin verkostoa. Tukipartio tulisi nähdä yhtenä tärkeänä osana asiakkaan polkua kohti rikoksetonta elämää ja näin ollen tukipartion työtapoja tulisi kehittää niin, että ne mahdollisimman hyvin tukevat asiakasta yhteiskuntaan integroitumisessa. Rikosseuraamuslaitos on myös viime aikoina korostanut uusintarikollisuuden vähentämisen tärkeyttä ja tukipartiolla on oma roolinsa tässä tehtävässä. Rikosseuraamuslaitos on myös asettanut tukipartiolle tavoitteita siitä, miten ja kuinka usein päihdetestausta suoritetaan. Opinnäytetyöni antaa päihdetestaukseen laadullisen näkökulman, joka saattaa olla tavoitteiden asettajille uudenlainen näkökulma. Arvioin että opinnäytetyölläni on yhteys näihin, sekä moniin muihin Rikosseuraamuslaitoksen ja yhdyskuntaseuraamustoimiston ajankohtaisiin tavoitteisiin.

Tutkimuskysymykset liittyvät eri teemoihin tukipartion kanssa kohtaamisesta asiakkaan näkökulmasta. Tutkimuskysymykset voidaan nähdä myös tutkimusongelmina, joihin opinnäytetyö pyrkii vastaamaan. Tutkimuksella voi olla pääasiallinen tutkimustehtävä, joka jaetaan osaongelmiin. Tutkimustehtävää selvitetään tutkimusongelmilla tai tutkimuskysymyksillä, jotka pyrkivät vastaamaan tutkimustehtävän esittämään ongelmaan. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2005: 117). Tutkimuskysymyksiä ovat:

Minkälaisia kokemuksia koevapautta suorittavalla vangilla on tukipartion toiminnasta?

Onko tukipartion suorittamalla valvonnalla vaikutusta valvottua koevapautta suorittavan vangin koevapauteen?

Minkälaista tukea tukipartio antaa koevapautta suorittavalle vangille?

Mitä kehittämissuhteita koevapautta suorittavilla vangeilla on tukipartion toimintaan?

6.2 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyö on lähtenyt vaiheesta, joka on ehdoton tutkimuksen toteuttamiselle eli aiheen valinnasta. Aiheen valinnassa tärkeää on sen kiinnostavuus. Jos aihe ei jaksa kiinnostaa opinnäytetyön tekijää, ei tutkimusprosessi välttämättä ole yhtä hedelmällinen, tai se jää kesken-eräiseksi. Kun olin valinnut aiheen, joka kiinnosti minua ja jonka koin merkitykselliseksi, aloitin aiheeseen perehtymisen kirjallisuuden ja muiden tutkimusten kautta. Tavoitteena oli kerätä niin paljon tietoa aiheesta kuin mahdollista, sekä sen jälkeen arvioida, mitkä kirjallisuuden lähteet ovat päteviä ja mitkä tärkeitä tutkimuksen aiheen kannalta. Kirjallisuuteen tutustuminen auttaa myös laatimaan tutkimuksen pohjalle tarvittavan teoreettisen taustan (Hirs-

järvi & Remes & Liikanen & Sajavaara 1992: 15). Tutustuin perusteellisesti etenkin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin, jonka jälkeen laadin tutkimussuunnitelman. Suunnitelmaa varten olin jo laatinut teoreettisen viitekehysten sekä määritellyt keskeiset käsitteet, jotka kuvasivat aihettani ja opinnäytetyötäni. Käsitteiden määrittely on etenkin silloin tärkeää, kun käsitellään aihetta joka ei välttämättä ole lukijalle entuudestaan tuttu (Hirsjärvi ym. 1992: 17, 22). Rikosseuraamusalalla on monia eri käsitteitä, joita asiaan vihkiytymättömän on vaikea ymmärtää. Esitin tutkimussuunnitelmani arvioivassa seminaarissa lokakuussa 2014. Tutkimussuunnitelman esittelyn jälkeen anoin tutkimuslupaa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnolta.

Tutkimusluvan saatuani aloin suunnittelemaan sitä, miten toteutan haastattelut ja missä aikataulussa. Haastattelut oli tarkoitus aloittaa tammikuussa 2015 ja viimeisin haastattelu oli tarkoitus suorittaa helmikuussa 2015. Jouduin joustamaan alkuperäisestä aikataulustani, koska haastateltavia oli yllättävän vaikea tavoittaa ja osa jätti tulematta haastattelukerroille. Laadin opinnäytetyöstäni tiedotteen, jonka tukipartion esimies hyväksyi ja laittoi jakoon yhdistyksen tukipartiolle. Haastatteluja varten perehdyin kirjallisuuteen siitä, miten haastatteluihin olisi hyvä valmistautua, ja mitä pitää ottaa huomioon haastattelua tehdessä. Esimerkiksi ajankohta, paikka sekä kesto ovat oleellisia käytännön ratkaisuita, joita joutuu pohtimaan haastattelua suunniteltaessa. Laadin oman kokemukseni, teorian sekä muiden tutkimusten pohjalta teemahaastattelurungon, jossa esiintyi neljä teemaa: kohtaaminen tukipartion kanssa, päihdetestaus ja päihhteettömyys, tuki ja kontrolli sekä kehittämishetket. Teemat ovat alaluokkia, jotka on johdettu varsinaisista tutkimusilmiöistä (Hirsjärvi & Hurme 2009: 67-73).

6.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullista tutkimusta on tarkoituksenmukaista käyttää silloin, kun halutaan yksityiskohtaista tietoa tai syventävää tietoa jostain aiheesta tai ilmiöstä ja ilmiötä tarkastellaan jostain valitusta näkökulmasta. Tällaista yksilöllistä tietoa saadaan haastattelemalla esimerkiksi ihmisiä ja heidän kokemuksiaan. (Metsämuuronen 2006, 88.) Laadullista tutkimusta voidaan käyttää etenkin silloin, kun ollaan kiinnostuneita siitä, miten ihmiset kuvailevat asioita tai esineitä. Ihmisen kokemusta jostain asiasta ei voi kuvata määrällisin, eli kvantitatiivisin menetelmin, koska samalle ilmiölle voi olla monta eri kuvausta. Laadullinen tutkimus ei yleensä tähtää siihen, että se varmistaisi jo tiedettyjä faktoja tietyistä ilmiöistä, vaan se pyrkii tuomaan esille jotain uutta. (Hirsjärvi ym. 2005: 152.) Tässä opinnäytetyössä tutkitaan nimenomaan ihmisen kokemusta tietystä ilmiöstä, jolloin on tarkoituksenmukaista käyttää juuri laadullisen tutkimuksen menetelmiä.

Teemahaastattelu sekä osallistuva havainnointi ovat laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Kun laadullisia menetelmiä käytetään, voidaan opinnäytetyöhön valita kohdejoukko, jonka voisi olettaa antavan vastauksia tutkittavaan ilmiöön. Laadullisuus myös antaa mahdollisuuden siihen, että esimerkiksi tutkimusongelmat voivat muuttua tutkimuksen edetessä. Laadullisesta tutkimuksesta saaduilla tuloksilla ei pyritä yleistettävyyteen. Tutkimustuloksia ei tällöin voi välttämättä soveltaa suurempaan joukkoon tai samaan ilmiöön, kuten kvantitatiivisessa, eli määrällisessä tutkimuksessa. (Hirsjärvi ym. 2005: 155, 171.)

Opinnäytetyö toteutettiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Puolistrukturoitu teemahaastattelu tarkoittaa, että kaikille haastateltaville esitetään samat teemat ja kysymykset, mutta vastausvaihtoehtoja ei ole. Puolistrukturoitu haastattelu mahdollistaa myös lisäkysymysten esittämisen. Teemahaastattelu tuo esille yksilön oman kokemuksen, on joustava sekä mahdollistaa suoran vuorovaikutuksen haastateltavan kanssa. (Hirsjärvi ja Hurme 2010: 16, 47.) Teemahaastattelun teemat valitaan siten, että ne perustuvat siihen, mitä aiheesta tiedetään perustavanlaatuisen alustavan kirjallisuuteen perehtymisen avulla. Teemojen tulisi myös vastata tutkimuskysymyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2006: 78.)

Haastattelu aineistonkeruun muotona mahdollistaa sen, että kysymysten esittäminen on joustavaa. Haastattelu antaa myös mahdollisuuden liittää haastateltavan vastaukset tämän kehonkieleen sekä äänenpainoihin, jotka itsessään saattavat tuottaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Haastattelun kuluessa tutkittavalta voidaan myös pyytää lisätietoa epäselviin vastauksiin. Toisaalta haastattelun tulokseen voi myös vaikuttaa se, miten haastateltava kokee haastattelijan ja miten haastateltava reagoi haastattelijan kysymyksiin tai olemukseen. Koska haastattelu on aina tilannesidonnaista, voi se antaa vääristyneitä vastauksia tilanteen ollessa haastateltavalle esimerkiksi epämurheellinen. (Hirsjärvi ym. 2005: 195-196.)

Haastattelu ei ole normaalia keskustelua, sillä haastattelijan tulee pitää keskustelu oikeilla urilla, sekä keskittyä vain tutkimusongelman ratkaisemiseen ja rajata epäolennainen keskustelun ulkopuolelle. Haastattelu onkin ennen kaikkea tavoitteellista vuoropuhelua. (Hirsjärvi ym. 2005: 197.) Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, koska haastatteluihin osallistuneiden henkilöllisyys piti pitää salassa, ja vahvimpien persoonien mielipide olisi voinut vaikuttaa hiljaisempien haastateltavien mielipiteeseen.

Osallistuvalla havainnoinnilla tarkoitetaan tilannetta, jossa havainnot ei tehdä systemaattisesti ja jossa havainnoija on osa toimintaa tai ryhmän jäsen. Havainnot liittyvät ryhmän toimintaan ja havainnot tehdään, kun jotain merkittävää tapahtuu. (Hirsjärvi ym. 2005: 203.) Työskennellessäni tukipartiossa tein tukipartion työstä ja arkipäivän toiminnoista havainnot, jotka näkyvät tässäkin työssä. Vaikka havainnot ei tuolloin tehty muuta kuin ammatillista kehittymistä varten, voidaan niitä myös ajatella eräänlaisena tutkimusaineistona. Omakohtai-

nen kokemus tukipartiosta auttaa ymmärtämään sen tavoitteita ja työtä paremmin sekä löytämään sen työstä kehittämiskohtia. Koska tukipartion nykyistä, käytännössä tapahtuvaa työtapaa ei ole kirjattu mihinkään, olen käyttänyt havaintojani kuvatessani tukipartion toimintaa.

6.4 Kohderyhmä ja aineistonkeruu

Tutkimuksen tiedonantajia olivat valvottua koevapautta suorittavat tai sen jo suorittaneet vangit, kirjalliset lähteet kuten kirjat teoriataustan aiheista sekä aihetta koskevat tutkimukset. Lähteinä toimivat myös tukipartion dokumentit, kuten tukipartion tehtäväkuvauslomake. Tämän lisäksi lähteenä toimivat myös omat tietoni ja havaintoni tukipartion työstä. Havaintoja voidaan käyttää tutkimuksen näkökulmaa tukevana ja lisäävänä tekijänä. Tämän lisäksi useamman tutkimusmenetelmän ja -aineiston käyttö lisää tutkimuksen arvoa ja sen luotettavuutta (Hirsjärvi & Hurme 2010: 37-39).

Opinnäytetyötä varten hankin kuuden henkilön otoksen, eli kuusi joko valvotussa koevapaudessa olevaa vankia tai sen jo suorittanutta, nyt ehdonalaisessa valvonnassa olevaa asiakasta. Kuuteen haastateltavaan päädyttiin sen takia, että sen toivottiin tuottavan tarpeeksi vastauksia ja kuuden haastattelun toteuttaminen ja litterointi oli mahdollista opinnäytetyön tekoon varatussa ajassa. Laadullisessa tutkimuksessa yritetään valita aineiston koko siten, että se saavuttaisi saturaation, eli aineisto ei enää tuota uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Hirsjärvi ym. 2005:171). Koska opinnäytetyöhön käytettävä aika sekä resurssit ovat rajalliset, ei välttämättä saturaatiota saavuteta valitulla aineiston määrällä.

Haastateltavat hankittiin tukipartion sekä Vantaan yhdyskuntaseuraamustoimiston kautta. Valintaan päädyttiin sen takia, että tukipartio tavoittaa parhaiten valvotussa koevapaudessa olevat vangit sekä tuntee heitä sen verran, että osasivat sanoa oliko joku halukas osallistumaan opinnäytetyöhöni ja onko mahdollisilla haastateltavilla jotakin sanottavaa tukipartion toiminnasta. Haastateltavia tavoitettiin myös yhdyskuntaseuraamustoimiston kautta, sillä usein valvotussa koevapaudessa olevat vangit vapautuvat ehdonalaisen vapauden valvontaan yhdyskuntaseuraamustoimiston valvojille. Haastateltavia alettiin tavoitella siten, että laadin esittelykirjelmän sekä tukipartiolle että Uudenmaan ja Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimistoihin, jossa selitin opinnäytetyöni tarkoituksen sekä minkälaisia haastateltavia tarvitsen. Lähetin tiedotteet tukipartion esimiehelle, joka lähetti tiedotteet eteenpäin sekä tukipartiolle että yhdyskuntaseuraamustoimistoihin. Koska olin haastatteluiden aikana töissä Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston Vantaan toimipisteessä, oli minun helppo myös antaa lisätietoja työtovereilleni sekä tukipartiolle. Kävin yhdessä tukipartion työntekijän kanssa tiedustelemassa asiaa kahdelta koevapausvangilta, jotka suostuivat haastatteluuni. Loput haastatelta-

vat sain Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston kautta. Kukaan Helsingin tai Espoon yhdyskuntaseuraamustoimistosta ei ottanut yhteyttä opinnäytetyön haastateltaviin liittyen.

Suurin osa haastatteluista suoritettiin Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston tiloissa, yksi haastattelu ohjelmatyöhuoneessa ja loput omassa työhuoneessani. Päihdekuntoutuslaitoksessa asuvan koevapausvangin oli vaikea järjestää vapaata niin, että olisi päässyt yhdyskuntaseuraamustoimistolla käymään, joten kävin haastattelemassa häntä päihdekuntoutuslaitoksella. Haastattelut nauhoitettiin nauhurilla, josta tiedotettiin haastateltaville etukäteen. Haastatteluja tehtiin alkuvuodesta 2015, tammikuusta maaliskuuhun. Kaksi haastateltavista jätti saapumatta haastatteluun, eivätkä he myöskään ilmoittaneet esteestään saapua. Toinen haastateltavista ei huonontuneen elämäntilanteesta takia enää halunnut osallistua haastatteluun ja toinen haastateltavista tavoitettiin valvontakäynnin yhteydessä. Haastatteluiden alussa haastateltaville esiteltiin opinnäytetyötä sekä sanallisesti että kirjallisessa muodossa ja kaikki haastateltavat allekirjoittivat suostumuslomakkeen, jolla he suostuivat osallistumaan opinnäytetyöhön. Haastattelut kestivät jokainen noin puoli tuntia, pisin kesti 37 minuuttia ja lyhin 24 minuuttia.

6.5 Aineiston analyysi

Kun haastatteluaineisto on saatu kokoon, se litteroidaan. Litterointi tarkoittaa nauhalta kuuluvan puheen kirjoittamista tekstiksi ja syntyneen tekstin jäsentelyä järjestyksessä kokonaisuuksiksi. Litteroinnin jälkeen aineisto jaotellaan teemahaastattelun teemojen mukaisesti ja tutkimuskysymyksiin etsitään vastaukset. Analyysillä tarkoitetaan aineiston jäsentelyä siten, että aineistosta saadaan tarkastelun alaisena olevasta ilmiöstä käsitys kokonaisuudessaan. Analyysin apuna käytetään jo valmiita aineistoja, kuten kirjoja ja tutkimuksia aiheesta (Hirsjärvi & Hurme 2010: 138, 143-145).

Aineistoa kertyi yhteensä kuudelta haastateltavalta 170 minuuttia, eli 2 tuntia ja 50 minuuttia. Yhden 30 minuutin haastattelun litteroinnissa kesti noin 3 tuntia, eli yhteensä litterointiin käytettiin aikaa 15 tuntia. Haastateltavien puheenvuorot litteroitiin sanasta sanaan, jättäen kuitenkin pois tarpeettomat äännähdykset ja tauot. Haastatelluille esitettyjä kysymyksiä ei litteroitu, koska haastattelu eteni säännömukaisesti teemahaastattelun kysymysrungon mukaisesti. Litterointi tulee tehdä valitun analyysimenetelmän mukaisesti ja litteroida vain oleellinen tutkimuskysymyksiä ajatellen. (Hirsjärvi ym. 2005: 210.) Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 26 sivun verran.

Laadullisessa tutkimuksessa tulisi päästä yksittäisistä tutkimusaineistoista tehdyistä havainnoista laajempiin merkityksiin, joita on mahdollista yleistää. Tällaista tutkimusotetta kutsutaan induktiiviseksi. Tutkijan on tunnettava tutkimusaineistonsa hyvin, jolla hän pystyy yhdis-

telemään erilaisia merkityksiä järkeenkäyviksi kokonaisuuksiksi. Induktiivinen tutkimusote tuottaa parhaimmassa tapauksessa selitysmalleja kohteena oleviin tutkimusongelmiin sekä teoreettista keskustelua. (Hirsjärvi ym. 2005: 248.) Aineiston analyysi tähtää induktiiviseen tutkimusotteeseen, sillä analyysi etenee aineiston pilkkomisesta pieniin osiin aina näiden osien tarkoituksenmukaiseen synteesiin, eli yhdistelyyn (Hirsjärvi ym. 1992: 54).

Teemahaastattelu tuottaa usein paljon aineistoa, eli esimerkiksi litteroituja sivuja. Kun analyysiä lähdetään tekemään, tulee aineistoon perehtyä perusteellisesti sekä lukea useita kertoja. Tekstistä yritetään löytää sellaisia piilotettuja merkityksiä, joita haastateltavat eivät välttämättä ole haastattelussa lausuneet. Teemoittelulla tarkoitetaan sitä, kun tekstistä etsitään samankaltaisia asioita, jotka sijoittuvat jonkin ennalta määritellyn teeman alle. Myös uusia teemoja voi nousta esiin. Teema-alueista voidaan sen jälkeen luoda synteesi, jota voidaan tarkastella laajempina kokonaisuuksina. Teemojen sisälle asetetuista asioista yritetään löytää samankaltaisuuksia sekä asioita, jotka esiintyvät useasti tekstissä ja ovat säännönmukaisia. Esimerkiksi jokin asia tai sanonta voi esiintyä useamman haastateltavan haastatteluissa teemaa käsiteltäessä. (Hirsjärvi & Hurme 2009: 135-141,149,173.)

Taulukossa 3 on tiivistetty kuvaus siitä, miten olen teemoitellut ja luokitellut aineistoni. Taulukko 3 kuvaa teemaa tuki, käsittäen sekä sosiaalisen että henkisen tuen. Valvonta tuen muotona on jätetty tästä taulukosta pois, alkuperäisessä versiossa myös valvonta on luokiteltu osaksi tukea. Tein vastaavan taulukon jokaisesta teemasta ja perustin tulokseni näiden taulukoiden varaan. Olen ensin kerännyt jokaisen haastattelun litteroidusta aineistosta sitaatteja, jotka viittaavat tukeen tai suoraan kuvaavat tuen esiintymistä tukipartiossa. Tämän jälkeen olen tehnyt sitaateista pelkistettyjä ilmauksia, jotka kuvaavat sitaatin pääsisältöä tai sanomaa. Pelkistetyistä ilmauksista olen eritellyt alaluokkia, jotka olen sitten samankaltaisuuden avulla kerännyt yläluokkiin. Tuki, joka toimii pääluokkana, on siis jaoteltu kolmeen yläluokkaan: henkiseen tukeen, verkostoihin sekä vuorovaikutukseen. Esimerkiksi henkistä tukea voidaan kuvata huolenpitona, joka on ilmennyt huolen ilmaisemisena sekä tilanteeseen palaamisena. Luokittelun avulla vuorovaikutusta tukipartion ja koevapausvankien kesken voidaan tällöin kuvata avoimena ilmapiirinä, joka ilmenee ystävällisyytenä, asiallisuutena sekä huumorina.

Yläluokka	Alaluokka	Pelkistetty ilmaus
Henkinen tuki	Luottamus Kannustaminen Huolenpito Motivointi	Esimerkit luottamuksen vaikutuksista Kannustus rohkaisuna Tilanteeseen palaaminen Huolen ilmaiseminen Hyvin menneen koevapauden huomiointi → positiivinen mieliala
Verkostot	Läheisten tuki Palveluverkostojen tuki Toimintavelvoitepaikkojen tuki Vankiloiden tuki Sosiaalinen tuki muualta kuin tukipartiolta	Perheeltä ja ystäviltä saatu tuki Maininnat päihdekliniikkakäyneistä Tuki päihdekuntoutuslaitoksesta Maininnat toimintavelvoitepaikan työntekijän huolenpidosta Rikosseuraamusesimieheltä saatu tuki Tuki vankilan päihdeettömyysosesta työntekijältä Ei tarvetta tukeen tukipartiolta
Vuorovaikutus	Kotikäynti Yksilökohtainen työntekijä Ohjeet ja neuvot Dialoginen keskustelu Avoin ilmapiiri	Mahdollisuus nähdä vangin elinolot sekä keskustella pidempään Mahdollisuus ujoille vangeille Mahdollisuus korvata puutteellisia sosiaalisia verkostoja Mahdollisuus estää retkahduksia Väline koevapauden epäonnistumisen estämiseen Tunne siitä että työntekijä kuuntelee ja muistaa keskustelut Ystävällisyys, asiallisuus sekä huumori

Taulukko 3: Aineiston luokittelua teemasta tuki

6.6 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisillä kysymyksillä tarkoitetaan sellaisia asioita tai ongelmia, jotka saattaisivat vaarantaa tutkimuksen luotettavuuden tai vahingoittaa haastateltavia, esimerkiksi rikkomalla heidän yksityisyyden suojaansa (Hirsjärvi ym. 2009: 24). Rikosseuraamusalalla käsitellään vahvasti etiikkaan ja arvoon sitoutuvia asioita ja eettisesti toimiminen on osa jokaisen työntekijän perustehtävää. Rikosseuraamuslaitoksen arvoista nousee Rikosseuraamuslaitoksen strategia ja tavoitteet, joten näiden arvojen noudattaminen pitäisi olla itseisarvoista rikosseuraamusalan työntekijöille, jos he näitä arvoja noudattavat. Rikosseuraamusalalla on omat sisäiset arvonsa, mutta rikosseuraamusalan arvot sitoutuvat myös vahvasti sosiaalialan arvoihin. Rikosseuraamuslaitos käsittää arvoikseen (2014: 2) seuraavat:

- ihmisarvon kunnioittaminen
- oikeudenmukaisuus
- usko ihmisen mahdollisuuksiin muuttua ja kasvaa
- turvallisuus

Tutkimusetiikkaan liittyviä eettisiä periaatteita ovat tutkittavan itsemääräämisoikeuden, yksityisyyden ja tietosuojan kunnioittaminen sekä vahingoittamisen välttäminen. Haastattelu suoritetaan ihmisarvoa ja yksityisyyttä sekä tutkimuksen periaatteita kunnioittaen. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet 2002.) Jotta eettiset velvoitteet tutkimuksessa täyttyvät, on tutkimukseen osallistuville henkilöille tärkeä ilmoittaa sekä suullisesti että kirjallisesti tutkimuksen tarkoituksesta sekä siihen osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Esimerkiksi allekirjoitetulla suostumuslomakkeella, jossa kerrotaan haastateltavan oikeuksista sekä esimerkiksi henkilöllisyyden salaamisesta varmistetaan, että tutkimukseen osallistuva on ymmärtänyt miten hänen antamaansa haastattelua tai muita tietoja käytetään. (Tutkittavien informointi 2014.) Tutkimus toteutettiin siten, että siitä ei aiheudu haastateltavalla henkistä tai taloudellista vahinkoa. Tutkittaville ilmoitettiin, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että haastattelusta saa kieltäytyä missä vaiheessa tutkimusta tahansa. Tämän lisäksi tutkittaville esitettiin suostumuslomake, jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ja tavoite. Haastateltavat allekirjoittivat suostumuslomakkeen ennen haastatteluun osallistumista, jotta tutkimuseettiset käytännöt toteutuvat. Allekirjoitin myös itse samanlaisen suostumuksen, jossa lupasin noudattaa tutkimuksen hyviä käytäntöjä sekä yksityisyydensuojaa. Esittelemällä kaikille haastateltaville samanlaisen informaatiolomakkeen tutkimuksesta ja siihen suostumisesta, varmistan, että toimintani on johdonmukaista. Täydensin myös kirjallista tutkimusesittelyä tarvittaessa suullisella tiedolla, jotta tutkittava ymmärsi, mihin osallistuu ja suostuu.

Koska tutkimuksen tavoitteena on tukipartion työn kehittäminen, tulevat tukipartion työntekijät perehtymään tutkimuksen tuloksiin. Jotta valvottua koevapautta suorittavien asiakkaiden henkilöllisyys pystyttäisiin salaamaan, jaoteltiin haastattelumateriaali niin, ettei haastateltavien vastauksista pystytä tunnistamaan yksittäistä henkilöä. Jos henkilöllisyyksiä ei salata, saattaa se vaikuttaa henkilön kohteluun tai asemaan negatiivisella sekä eriarvoistavalla tavalla. Haastattelumateriaali, eli nauhoitukset, litterointi ja mahdollinen muu kirjallinen materiaali säilytettiin niin, ettei kukaan ulkopuolinen pääse niihin käsiksi. Haastattelumateriaali sekä mahdollinen muu kirjallinen materiaali tullaan hävittämään tutkimuksen julkaisemisen jälkeen. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet 2002.)

Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston tukipartiota koskevaa materiaalia käytetään niin, ettei tukipartion perustehtävä vaarannu. Tutkimuksessa ei esiinny salassa pidettäviä tietoja tukipartiosta, Rikosseuraamuslaitoksesta tai yhdyskuntaseuraamustoimistosta. Tällöin tutkimuksesta ei aiheudu vahinkoa siinä käsiteltäville tahoille. Tarvittava tutkimuslupa hankittiin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnolta ja valvottua koevapautta suorittavien vankien tai ehdonalaisessa vapauden valvonnassa olevien asiakkaiden osallistumisesta keskusteltiin tukipartion esimiehen kanssa.

Reliaabelius ja validius eivät välttämättä ole enää käsitteitä, joilla kuvataan kvalitatiivista tutkimusta. Reliaabelius voidaan määrittää esimerkiksi siten, että kahden arvioijan tulee päätyä samaan tulokseen tai kahdella rinnakkaisella, esimerkiksi laadullisella ja määrällisellä tutkimusmenetelmällä päädytään samaan tulokseen. Silloin, kun samasta ilmiöstä saadaan sama tulos, vaikka tutkimuskerrat ovat olleet erillisiä, voidaan puhua myös reliaabelista tutkimuksesta. Toisaalta reliaabeliuden käsite ei ota huomioon ajan ja paikan muuttuvaisuutta sekä ihmismielten erilaisuutta. Samasta ilmiöstä voidaan saada kaksi erilaista tulosta, koska tuloksia tarkastellaan kahden erilaisen ihmisen näkökulmasta. Muuttuvat ominaisuudet siis vaikuttavat reliaabeliuden käsitteeseen. Laadullisen tutkimuksessa reliaabelius toteutuu parhaiten silloin, kun kaksi erillistä tutkijaa päätyy tuloksista samaan tulokseen yhteistyöllä, eli keskustelemalla. (Hirsjärvi ym. 2009: 184, 186.)

Validiudella taas tarkoitetaan tilannetta, jossa tutkimuksen tulokset todella kuvaavat sitä, mitä niiden on oletettu kuvaavan. Käsitteiden tarkka määrittely ymmärryksen lisäämiseksi on tässä oleellista. Esimerkiksi triangulaatio lisää merkittävästi laadullisen tutkimuksen validiutta, sillä triangulaatiolla tarkoitetaan tilannetta, jossa yhden tutkimusmenetelmän tuottamia tietoja verrataan muihin, esimerkiksi muiden tutkimusten tai lähteiden antamiin tietoihin. Triangulaatiosta on esimerkiksi kyse silloin, kun opinnäytetyön tuloksia verrataan teoriataustaan tai muihin aiheesta tehtyihin opinnäytetöihin tai tutkimuksiin. (Hirsjärvi ym. 2009: 186-189.)

Jotta opinnäytetyöni olisi luotettava, olen määritellyt tarkasti käyttämäni käsitteet. Otin huomioon kaikki esille tulleet näkökulmat haastatteluaineistosta ja esittelin ne tasapuolisesti sekä kantaa ottamatta. Aineiston keruun toteutin tutkimuslupani edellyttämällä tavalla sekä niin, ettei haastateltujen henkilöllisyys tule esille missään vaiheessa. Osa haastatelluista ilmaisi omasta tahdostaan tukipartiolle osallistuvansa tutkimukseen, koska he kokivat että pystyvät kertomaan samat asiat myös tukipartiolle, että minulle. Johtopäätöksissäni vertasin tuloksia keräämäni teoriatietoon sekä toiseen opinnäytetyöhön Etelä-Suomen tukipartiosta. Opinnäytetyöni tulokset antavat vastauksen tutkimustehtävääni ja kuvaavat koevapausvankien näkemystä Etelä-Suomen tukipartiosta eli sitä, mitä tällä opinnäytetyöllä on lähdetty selvittämään. Koska opinnäytetyöhöni valikoidut haastateltavat edustavat vain pientä otosta valvottua koevapautta suorittavista vangeista, on hyvinkin todennäköistä, että toisella, erilaisella otoksella saataisiin erilaisia tuloksia. Jos olisin tehnyt opinnäytetyöni parityönä, olisi se lisännyt tutkimukseni reliaabeliutta. Jos olisimme parini kanssa päätyneet samoihin tuloksiin ja johtopäätöksiin, on todennäköistä että tulokset olisivat luotettavia. Tämän lisäksi tulokset eivät ole suoraan sovellettavissa muihin tukipartioihin näiden erilaisten työtapojen vuoksi

7 Tulokset

Tulokset esitellään teemahaastattelujen teemojen mukaisesti: tukipartion tehtävä ja valvonnan merkitys, tukipartion kohtaaminen, tuen ja suunnitelmallisuuden merkitys. Tutkimuskysymys valvonnan vaikuttavuudesta sisältää myös päihdevalvonnan eri merkityksissään. Tukipartion kohtaamista käsittelevässä pääteemassa vastataan tutkimuskysymykseen siitä, minkälaisia merkityksiä haastateltavat ovat antaneet tukipartion kohtaamiselle ja miten kohtaaminen on koettu. Haastateltavien kehittämisehdotukset kootaan viimeisessä luvussa, joista teen pohdintaosiossa varsinaiset kehittämisehdotukset Etelä-Suomen tukipartiolle.

7.1 Haastateltavien esitleminen

Haastateltavia oli kuusi ja heidän ikähaarukansa oli 22-54 vuotta. Haastateltujen keski-ikä oli noin 41 vuotta, joka vastaa rikosseuraamuslaitoksen arviota siitä, että suurin osa valvottuun koevapauteen päästetyistä vangeista ovat keskimäärin muita iäkkäämpiä. Lyhin valvotussa koevapaudessa vietetty aika oli kaksi kuukautta ja pisin kuusi kuukautta. Haastateltavista kolme oli päässyt ehdonlaiseen vapauteen ennen haastattelun alkamista ja kolme oli valvotussa koevapaudessa. Yksi haastateltavista asui koevapautensa aikana päihdekuntoutuslaitoksessa ja mainitsi, että aikoo myös jatkaa siellä asumista koevapauden jälkeenkin. Yleisin asuimuoto tuntui olevan kuitenkin kerrostalo tai rivitaloasunto, vain yksi haastateltavista asui omakotitalossa alueella, joka oli tiiviisti asutettu. Poikkeuksellisesti vain yksi haastateltavista asui yksin asunnossaan, sillä päihdekuntoutuslaitoksessa asuvalla oli huonetovereita. Kaksi haastateltavista asui yhdessä tyttöystävän tai puolison kanssa, yksi jakoi asunnon isän kanssa ja kolmas jakoi kerrostalokolmion ystäviensä kanssa. Ainakin kahdelle haastatelluissa asumisjärjestelyt olivat vain koevapaudenaikaisia ja oma koti oli muualla tai tarkoituksena oli muuttaa omaan kotiin valvotun koevapauden jälkeen.

Kahdella haastatelluista oli ollut yksi tai kaksi rikettä koevapauden aikana. Rikkeet olivat yhteydenpidon, eli tiettyyn aikaan vankilalle soitettavan tarkistuspuhelun unohtamista. Yksi haastatelluista oli saanut huomautuksen puhelun unohtamisesta, toinen haastatelluista ei ollut saanut sanktioita kahden soittokerran unohtamisesta. Neljällä haastatelluista heidän oman kertomansa mukaan ei ollut ongelmaa päihteenkäytön kanssa ennen vankilatuomiota tai sen aikana. Yhdellä haastatelluista oli ollut merkittävä päihdeongelma ennen vankilatuomiota ja toinen taas kertoi, että päihteenkäyttö ennen vankilaa oli ollut erittäin runsasta. Seuraavassa taulukossa on eritelty tarkemmin jokaiselta haastateltavalta tiedustellut taustamuuttajat:

<ul style="list-style-type: none"> - mies - 22 -vuotias - oli 3 kuukautta valvotussa koevapaudessa - rikkeetön koevapausaika - käyttänyt runsaasti päihkeitä ennen vankilatuomiota 	<ul style="list-style-type: none"> - nainen - 54 - vuotias - oli noin 2 kuukautta valvotussa koevapaudessa - rikkeetön koevapausaika - ollut päihteen ennen vankilatuomiota 	<ul style="list-style-type: none"> - mies - 42 -vuotias - oli noin 6 kuukautta koevapaudessa - rikkeetön koevapausaika - normaalia päihteenkäyttöä ennen vankilatuomiota
<ul style="list-style-type: none"> - mies - 46 -vuotias - ollut koevapaudessa noin 2 kuukautta - yksi rike koevapauden aikana - ei merkittävää päihdeongelmaa ennen vankilatuomiota 	<ul style="list-style-type: none"> - mies - 46 -vuotias - ollut koevapaudessa noin 5,5 kuukautta - kaksi rikettä koevapauden aikana - merkittävä päihdeongelma ennen vankilatuomiota 	<ul style="list-style-type: none"> - mies - 37 -vuotias - ollut 3 kuukautta koevapaudessa - toinen kerta koevapaudessa - rikkeetön koevapausaika - ei merkittävää päihdeongelmaa ennen vankilatuomiota

Taulukko 4: Haastatteluun osallistuneiden taustatiedot

7.2 Tukipartion tehtävä ja valvonnan merkitys

Kaikki vastaajat olivat yksimielisiä siitä, että tukipartion tehtävä on valvoa heidän päihdetömyyttään sekä muiden velvoitteiden ja sääntöjen toteutumista. Tukipartion tehtävä nähtiin melko yksipuolisena sekä kontrollipainotteisena ja yksi vastaaja tiedosti tukipartion työnkuvarajallisuuden sekä sen, että autolla liikuttaessa ympäri Etelä-Suomea ei tukipartion työnkuva voi olla kovin monimutkainen

”Päätehtävä on se että ne antaa sen pillin autossa ja se on siinä ja sit moi.”:
H2

”Kattoo et on selvin päin, nii mä olettaisin sen. Sitä ne enimmäkseen mun mielestä tarkkaili, ja et on tietenkkin paikalla siel mis pitää.”: H1

”Siis mun käsittääkseni se on valvoo sitä päiheteettömyyttä ja rajojen noudattamista, ja sääntöjä.”: H3

”No siis nimenomaan tää kuuluu tää ratsaaminen, se on teijän homma. No mitä siinä muuta vois olla, ettehän te oikeen mitään muuta voi tehdä.”: H6

Suurin osa myös totesi, että valvonta ja kontrollointi on tukipartion ainoa tehtävä, lukuun ottamatta yhtä vastaajaa, jonka mielestä tukipartion tehtäviin kuuluu myös seurata valvotussa koevapaudessa olevan vangin mielentilaa ja sitä onko koevapausvangilla mahdollisesti huolia.

”Mun mielestä kyl toi niinku toi valvonta, puhallukset ja sitte niinku kattoo onko äijällä kaikki kunnossa. On se ihan, et vähän seuraa jos on jotain huolta tai muuta.”: H4

Yksi vastaaja koki kummallisena sen, että tukipartiota kutsutaan tukipartioksi, sillä hän ei ole saanut minkäänlaista tukea tukipartiolta. Vastajan mielestä valvontapartio olisi osuvampi nimi tukipartiolle ja hän koki myös, että nimikkeellä yritetään tehdä tukipartion tehtävästä jotain muuta kuin se oikeasti on.

”No joo kyl mun mielestä se on aika semmonen hauska nimi, niiku mun mielestä parempi nimitys ois valvontapartio, voi sanoo ihan suoraan. No silleen mä koen et ne keskustelutki mitä siinä käydään, niin ne on vaan tarkotettu siihen että katotaan mis kunnossa on et miten mä vastaan. Et tuskin ne mitään muuta on.”: H5

Yksi haastateltavista koki, että keskustelu päihdetestauksen ohessa on nimenomaan tarkoitettu siihen, että yritetään selvittää sitä, onko vanki päihtynyt vai ei.

”Kyl mä ne koen niinku, et ne käy kattomassa että mä oon selvin päin. Ei siinä oikeastaan, et en mä niinku oo nähny mitään muuta, et kyl mä ajattelen, et ku mä tuun siihen niin mua tutkitaan ja silmiin katotaan. Et se on niinku niiden tehtävä valvoa sitä päihhteettömyyttä, en mä oo ainakaan kokenu että niillä ois mitään muuta tehtävää. Valvontaahan se pääosin on.”: H5

Vaikka tukipartion tehtävänk kuva koettiin kontrollipainotteiseksi, tuli vastauksista myös esille, että valvonta koettiin tarpeelliseksi osaksi valvottua koevapautta ja vaikka omalla kohdalla valvonta ei ole ollut niin tarpeellista, niin muiden, esimerkiksi päihdeongelmaisten koevapauslaisten kohdalla tukipartion olemassaolo on tarpeellista.

”No varmasti on. Koska kyllähän on semmossia ihmisiä varmasti ketkä sitä käyttää, että olishan se tavallaan sitte enemmän riskialtista jos tuolla vois olla vangit. Enemmän vois tapahtua kaikkia ikäviä juttuja, kyllä on se ihan tarpeellista.”: H6

Useampi vastaajista totesi, että päihdevalvonta sekä muiden sääntöjen valvonta on tarpeellista valvotussa koevapaudessa. Valvonta miellettiin kuuluvaksi valvottuun koevapauteen, eikä erilliseksi, elämää haittaavaksi asiaksi. Kaikki tiedostivat asemansa valvotussa koevapaudessa olevana vankina, sekä tunnistivat riskin siitä, että monella koevapaus menisi kesken, jos tukipartion valvontaa ei olisi.

”Se pitää niinku sen viimesen kontrollin, kyllähän se estää. Niin no parempihan se on että on valvonta, kaikkihan ois takasin lusimassa. Ei siitä tulis mitään jos ei olis valvontaa. Ihan mun mielestä se on asiallinen ja kuuluu tähän, ihan silleen sopivaa”: H4

”Se on tärkeä asia, jos ei sitä ois, monet retkahtais vielä enemmän.”: H2

”Joo, se on hyvä, sitä kannatan että pidetään seuloja. Ei mulla oo ainakaa, ku mä en oo ikinä ees juonu tai narkannu.”: H2

H5: ”Mikä nyt yleensä täs elämäs jos sul ei oo aikaa antaa viittä minuuttia niille. Et sä oot kuiteski vanki, tai vankilasta, et onks se nyt niin. Voishan siihen nyt suhtautua tietenkkin huonosti.”: H2

Kaksi haastateltavaa koki, että tukipartion valvonta vastaa vankilan valvontaa ja vankilasta on helppo siirtyä valvottuun koevapauteen, koska he tietävät, että joku valvoo vielä heidän päihdeettömyyttään. Yhdelle haastateltavista ei ollut tullut edes kiusausta juoda yhtä alkoholi-juomaa, koska tietää tukipartion suorittavan valvontaa, ja jos hän juo yhden juoman, juo hän toisenkin, jolloin riski jäädä tukipartiolle kiinni kasvaa.

”En, ei oo mitään semmosta tilannetta, kyl se vähän sitä autto. Että jos menee kauppaan nii otanpa tosta yhen, sit se kuitenkin ei jää siihen yhteen. Ei voinu ottaa sitä yhtäkään, helppo olla sitte.”: H1

”Kyllä se auttaa, on siitä apua. Vähän se vankilassa oli, tietää tota että on oltua selvin päin. Se on melkeen sama asia, kai se on niin ihmisestä kiinni miten sen kukakin ottaa.”: H4

Kaksi haastateltavaa ajatteli siten, että sääntöjen valvominen tuo uskottavuutta valvotun koevapauden toimeenpanolle ja pitää valvotussa koevapaudessa olevat vangit hieman ”varpailaan”, eli tietoisina siitä, että valvotun koevapauden ehtojen rikkomisella on seurauksia.

”Alussa ehkä tuntu että vittu ku ne ravaa joka päivä, mutta kyllä se antaa varmaan semmosta uskoa et ei tää ihan mitään pelleily hommaa oo. Enkä mä oo silleen sitä aatellutkaan. Et aika tiukalta tuntu olevan, mut kyllä toi ihan hyvä jos käyvät vaikka parikin kertaa viikossa.”: H4

”On toisinaan, ku sehän on silleen ku sitä vahditaan sitä että ollaan siellä koevapaudessa ja sovitaan sääntöjä niihin asioihin.”: H3

Yksi haastateltava kertoi, että hänen kohdallaan tukipartion valvonta ei ole tarpeellista, sillä päihdekuntoutuslaitoksessa, jossa hän asuu, on nollatoleranssi päihteidenkäytölle ja henkilökunta tarkkailee sekä testaa asukkaita. Päihdekuntoutuslaitoksessa oli myös hyvä yhteishenki, joka takaa sen, että jos jonkun havaitaan käyttävän aineita, puututaan käyttöön välittömästi. Vastaja koki, että saa kaiken tarpeellisen valvonnan päihdekuntoutuslaitoksesta ja tukipartion suorittama valvonta on sinällään turhaa.

”Mun kohdalla tää ei nyt oikeestaan oo tarpeellista, tämmöses paikas nimenomaa. Nii kyl tää mun mielestä on aika turhanpäivästä tavallaan, jos sen ajan voi käyttää johonki muuhun. Nii mun mielestä se kannattaa täältä ottaa. Me puututaan heti jos on jotain, jos halua vetää niin täytyy lähtee muualle.”: H5

Haastateltava totesi, että hänellä on kolme testajaa, tukipartio, vankila sekä päihdekuntoutuslaitos. Haastateltavan mielestä tukipartio voisi panostaa enemmän niihin, joilla ei ole sa-

manlaisia päihdehuollon kontakteja, sillä päihdekuntoutuslaitoksessa on varmaa, että joku huomaa, jos on käyttänyt päihteitä. Haastateltava ei nähnyt kuitenkaan testausta minään suurena tai häiritsevänä asiana, sillä hän tiedostaa myös, että päihdetaustansa vuoksi häntä myös testataan useasti. Tukipartion päihdetestaus antaa myös valvotussa koevapaudessa olevalle vangille tilaisuuden todistaa, että on ollut päihteettä, ja haastateltava mainitsee että testauksen myötä hänellä pysyy myös ”järki päässä”.

”No joo kyllä täällä testataan mutta aika vähän silleen. Meillä perustuu paljon luottamukseen, ku me ollaan niin paljon tekemisissä toisten kanssa nii kyl huomais jos joku jotain vetäis. Sitä mä käyn siellä (vankilan nimi) joka viikko, mul on kolme testajaa. Et tää nyt on tätä, et ei mul nyt historiassa oo mitään semmosta mistä vois luottamus herätä, kyl mä ymmärrän sen että testataan. Tuleehan siitä tietenki mulleki semmonen et pysy järki päässä. Täällä se on ehkä vähän turhaa, ku tää on tää pienyhteisö, kaikilla ei välttämättä oo tietoa siitä miten tarkkaa tää meininki meillä on tässä.”: H5

Puolet haastateltavista oli yhteisellä kannalla siitä, että sääntöjen noudattaminen sekä valvotun koevapauden onnistuminen on omasta motivaatiosta kiinni. Tukipartion valvonta ei heidän mielestään vaikuttanut asiaan lainkaan tai estänyt sääntöjen rikkomista, jos valvotussa koevapaudessa oleva vanki päättää käyttää päihteitä tai muuten rikkoa sääntöjä. Yksi haastateltavista oli jo vankeuden alussa päättänyt, että suorittaa tuomion sekä mahdollisen valvotun koevapauden rikkeettä sekä sääntöjen mukaisesti. Yhden haastateltavan motivaatio olla rikkomatta valvotun koevapauden ehtoja syntyi halusta pysyä vapaalla jalalla. Toinen haastateltava ilmaisi myös vahvaa halua pysyä vapaudessa, joka motivoi häntä valvotun koevapauden rikkeettömään suorittamiseen. Myös muiden vastaajien vastauksista ilmeni, että tukipartion suorittama valvonta tai päihdevalvonta ei ollut se ainoa syy valvotun koevapauden onnistumiselle tai rikkeettömänä ja päihteettömänä pysymiselle, vaan tahto pysyä vapaudessa oli kaikkea motivoiva tekijä.

”Ei millään lailla, eli taas tää tulee tästä omasta tahdosta suorittaa asiat miten ne pitää suorittaa. En nää mitään estettä siitä (valvonnasta). Enneku lähin suorittamaan tuomion, olin päättäny että se asia mennään näin läpi.”: H3

”Ei, ku emmä rikkois missään kohtaa. Toinen puoli on se ikävä puoli, ku kyllä mä haluan olla mielummin tällä puolella. Kyllä mulla on sitte aikaa juoda siinä lopussa, ei mulla oo mitään halua. Ainahan se pitää olla omasta motivaatiosta. Eihän se voi ikinä olla mistään tiiäksä tommosta jos sua kytätään, jos sua alkaa viinahammas kolottaa niin ethän sä siitä välitä juothan sä varmasti. Mut ei mulla ainakaan tulis ikupäivänä mieleen. Ei auta pätkäkään, mä oon niinku päättäny että sillon ku mä tuomiolle jouduin niin mä oon sen tuomion ottamatta yhtään mitään.”: H6

Kaikki vastaajat kokivat päihdevalvonnan tarpeelliseksi valvotussa koevapaudessa, vaikka heillä itsellään ei ollut päihdeongelmaa. Kaksi vastaajaa koki, että päihdetestejä voitaisiin tehdä vähemmän sellaisille valvotussa koevapaudessa oleville vangeille, joilla ei ole ongelmia päihdeiden kanssa, sekä joiden päihdetestit ovat olleet kautta vankeusajan negatiivisia. Yksi haas-

tateltavista kaipasi tarkempaa seulaa siihen, ketä kannattaa testata useammin ja ketä ei. Vaikka eräs haastateltava totesi, että häntä ei haittaa antaa testejä koska tietää, että näytteet ovat puhtaita, tuntuu päihdetestien antaminen hänestä hassulta, koska hän on todistanut vankilassa, että hänellä ei ole päihdeongelmaa tai muitakaan ongelmia, jotka saattaisivat aiheuttaa rikkeitä valvotussa koevapaudessa.

”Ei oo vaikuttanu muhun millään lailla ku ikinä en oo käyttäny päihkeitä. Ku sehän on silleen ku sitä vahditaan sitä että ollaan siellä koevapaudessa ja sovi-taan sääntöjä niihin asioihin. Tottakai se on sillon aina, toisille ehkä enemmän kellä on niitä ongelmia. Ja sit on taas niitä rajatapauksia, kellä ei oo ikinä niitä päihdeongelmia ollu niin niille vois sitä rajaa.”: H3

”Niin just noi puhallutukset ja muut päihdetestit, että pitäis olla se tarkempi riskianalyysi siitä, että ne ihmiset joilla ei todellakaan ole päihdeongelmaa eikä alkoholiongelmii niin niitä ei todellakaan tarvis kahta tai neljää kertaa viikossa, että joskus tuntu se niinku neljä kertaakin viikosta käymään niin sillon se tuntu vähän semmoselta holhoukselta. Ajatellaan jo (vankilan nimi) lähtien jo niinku, ku ei oo mitään merkintöjä mistään. Niin sillonhan se kertoo jo paljon asioita.”: H3

”Mut mun mielestä teijän pitäis vähän järkeistää tätä hommaa, niinku jos ajatellaan järjen kanssa ku te valvotte päihteettömyyttä. Jos mä oisin teijän sijassa, niin mä tekisin sillä tavalla sen homman millä pystyis lähestulkoon sataprosenttisesti kattoon sen vetäkö tyyppi esimerkiksi kamaa. Mä katon sen päivän millon se joutuu käymässä (vankilan nimi) kusitesteissä, eli mun tapauksessa se on maanantai. Jos lasketaan huumeiden puolittumisajat kehossa, nii mä laskisin sen mun kohalle et kannattais tulla kokeilemaan ehkä torstaina. Se ois kaikkein varmin sillon näkyy, sit taas vastaavasti, ehkä vielä loppuviikosta lauantai- sunnuntai. Kaikkein järkevin kohta keskiviikko tai torstai, sillon se näkyy seulassa.”: H6

7.3 Tukipartion kohtaaminen

Kaikki vastaajat kokivat tukipartion kohtaamisen neutraalina tapahtumana, johon ei liittynyt mitään negatiivisia ajatuksia. Moni koki kohtaamisen luontevana tapahtumana, jossa keskustellaan läpi kuulumiset sekä tehdään mahdollinen päihdetesti. Moni kuvaili kohtaamisia lyhyiksi sekä huomaamattomiksi, jotka eivät häiritse muuta elämää. Yleensä valvotussa koevapaudessa olevia vankeja nähtiin kotipihalla tai toimintapaikalla. Ennen tapaamista koevapausvangille soitettiin omaan puhelimeen, sekä pyydettiin tulemaan pihalle tai muuhun tapaamispaikkaan.

”No siis tukipartio soittaa ja sillon pitää nähä, puhaltaa jutella tai ihan mitä vaan. Ei mul oo mitään ongelmaa niitten kanssa, kaikki on menny ihan hyvin. Joko kotona tai jossain huoltoasemalla, ei mul oo ollu mitään välii et missä tavataan kun ei tässä oo ollu mitään salaisuutta. Mistä milloinkin, ei mitä siinä nyt on, päivän kuulumiset.”: H6

”No ne soittaa vaan ja sitte, me ollaan kolmen minuutin päästä siinä tai sitte viiden minuutin päästä. Vaikka niillä on se kone se on jännä ku ne kysyy ootko kotona.”: H4

”Mun mielestä se oli ihan luonnollinen tapaaminen, ihan niinku töissä mitä sä joudut keskustelemaan ihmisten kanssa niin, siis mun mielestä se oli ihan normaali. Kakan puhumista hetki, siis mulla ei ollu sen kanssa mitään ongelmaa ikinä, päinvastoin. Välillä tietenkkin ärsytti lähteä sunnuntaiaamuna sinne kävelemään. Te teette työtä ja mä olin se asiakas siinä. Mä en kokenu siinä minään näköstä ahistusta ikinä siinä asiassa.”: H3

Joskus valvotussa koevapaudessa olevien vankien luona käytiin useammin, ja tapaamisilla ei aina tehdä päihdetestiä, vaan haastateltavien mukaan päihdetestaaminen riippuu tukipartion työntekijästä sekä työntekijöiden tekemistä näköhavainnoista. Tapaamisella keskusteltiin päivän kuulumisista tai muista asioista, joita koevapausvangilla oli mielenpäällä.

”Ne on käyny pari kertaa, vissiin kolme kertaa (työpaikan nimi). Yleensä kotona, tai siinä pihalla. No jos mä jään jotain höpöttää siihen niin varmaan joku 5 minuuttia korkeintaan. Ei mua joka kerta puhalluteta, mutta aika tiiviisti, se vähän riippuu ketä siinä on. Ei kaikki puhalluta, kyllä ne näkee onks selvin päin vai ei. Alussa ne kävi useemmin, kävi yheksän päivän aikana kuus kertaa, nyt on käyny kerta viikkoon suunnilleen, ehkä kaks.”: H4

”Moikkas ja rupateltiin siinä, hyvä meininki, ihan just tämmönen. Ihan semmosta normia, ei oltu niinku virallisia. Niinku me just keskustellaan, mä oon semmonen avoinainen ihminen, mä en oo semmonen jäykkä ollenkaan.”: H2

”Yleensä ne soitti, että pääsetkö ulos käymään. Sit mä vaan nopee puin takin ja lähin niin nopeesti ku vaan pääsin tonne ulos. Sitte ne sano vaan että hyvää iltaa tai päivää ja kyseli niitä näittä että mitäs oot tehny tänään, ootteko lähössä koiran kanssa ulos, ne ties et mul on koira. Elikkä sillee ne katteli sitä että onko päihtynyt, tai olettais niin.”: H1

Kaksi haastateltava muisti, että ensimmäinen tapaaminen tukipartion kanssa oli jo samana iltana tai päivänä, kun he olivat päässeet valvottuun koevapauteen. Ensimmäisellä tapaamisella tiedusteltiin tuntemuksia valvottuun koevapauteen pääsemisestä sekä puhallutettiin.

”Se oli samana päivänä viel ku mä olin vapautunu illal. Ne tuli saman tien puhalluttaa, ne vaan tuli siihen ulos ja kysy et oon juuri päässy vankilasta, miltäs tuntuu ja sit kysy haluatko tulla autoon vai puhalltaa siinä.”: H1

”Enpä oikeestaan mä olin kotona joskus yheltä päivällä, ne oli vissiin jo yhen aikaan siinä. Ei menny kaksyt minuuttia-puoltuntia, ne oli heti jo siinä.”: H4

Vastaajista puolet kertoi, että tapaamiset eivät ole häirinneet heidän asuinkumppaneitaan tarpeettomasti ja yksi haastateltava kertoi, että on kertonut avoimesti sekä pojalleen että vaimolleen tukipartion tarkoituksesta sekä käynneistä. Toinen haastateltava taas kertoi, että johtuen päihdekuntoutuslaitoksen tiukasta päiväohjelmasta, on hänellä aina jokin ryhmä tai vastaava ohjelma kesken. Toisaalta taas haastateltavan mielestä oli mahdotonta, että tukipartio pystyisi aina tietämään milloin hänellä on ohjelmaa ja milloin ei ja tapaamiset tukipartion kanssa ovat aina niin lyhyitä, jolloin ne eivät keskeytä käynnissä olevaa ryhmää ainakaan pahasti.

”Noo faijan on nyt annettu olla aika hyvin rauhassa, hän on aika sairas ihminen.”: H6

”Ei, me vitsailtiin lähinnä monta kertaa iltaisin että mä riisun nytte, ja sitte tukipartio soittaa. Niin siinä muutaman kerran kävi silleen että just sai vaatteet pois ja sit ne soitti että tuu käymään. Mut ei siis vaimon kanssa, me oltiin yhteiset säännöt sovittu ennen reissua ei se niinku nähny millään lailla sitä häiritsevänä.”: H3

”Mä meen siihen ja sit vaihetaan kuulumisia ja mä koitan vastata. Mul on yleensä aina silleen et sit ku ne on tullu, niin mulla on aina jotain kesken. Ku täs on sitä ohjelmaa oikeesti niin paljon alkanu tulee, mut yleensä on aina jotain et lähen sit kesken. Mut en mä oo niinku silleen mitään, toi nyt on ihan arpapeliä et mistä ne tietää. Mä oon heti ekasta kerrasta kokenu et se on niin nopee juttu, ei se silleen keskeytä yhtään mitään koskaan.”: H5

Kaikki vastaajat paitsi yksi kokivat päihdetestaustilanteet normaaleina, eivätkä he kokeneet stressiä tai ahdistusta päihdetestaustilanteesta. Yleensä puhallutus suoritettiin toimintavoi-
voitepaikalla tai kotipihalla, mutta halutessaan koevapausvanki pääsi myös autoon puhaltamaan. Virtatestit otettiin yleensä koevapausvankin kotona, mutta ainakin yhdelle haastateltavista ei virtatestiä oltu ikinä tehty.

”No soitetaan et otetaan kusitesti, niin se otetaan meillä, ja jos otetaan puhallustesti niin sen mä voin antaa sen siinä pihalla tai missä vaan ei mulla oo mitään merkitystä.”: H6

Päihdetestaustilannetta helpotti huomattavasti se, että haastateltavat tiesivät mittarin näyttävän nolaa tai testin tuloksen olevan negatiivinen. Yhtä haastateltavaa epäilyttivät tikulla tehtävät huumeepikatestit, jotka hänen oman kokemuksena mukaan saattoivat joskus näyttää positiivista, vaikka haastateltava tiesi, että ei ole nauttinut päihdyttäviä aineita. Myös toinen haastateltava kertoi kuulleensa saman asian vankilassa ollessaan:

”Yleensä se kartturi siinä, sillä on mittari kädessä. Eka höpötellään jotakin, sitte sanoo että puhallappa tonne. Se on niinku pitääkin, nolliä näyttää, Ja sit vaikka hyvät viikonloput ja heippa, ei se oo mikään stressaava tilanne.”: H4

”Kerran otettiin virtsatesti ja kerran otettiin tikulla ja kumpikin tapahtu meidän mökillä, mutta neki kuulu tohon asiaan ni mä en kokenu niitä millään tavalla negatiivisena. Ei mua jännittäny tai ahistanu ku tiesi että itellä on puhtaat, mutta tota emmä sitä kokenu sitä millään lailla ahistavaks. Enkä niitä puhalluksiakaan, ku ties että aina ettei oo ottanu mitään, niin mikäs siinä ollessa.”: H3

”Tottakai niinku kuulin tuolla talossa semmossia asioita että ne tikut ei aina oo luotettavia.”: H3

Haastateltavista ainoastaan yksi oli kokenut ensimmäisen päihdetestaustilanteen ahdistavana sekä arvoa alentavana. Haastateltava koki epämiellyttävänä sen, että tukipartio saapui suoraan kerrostalon pihalle autollaan sekä sen, että he eivät tarjonneet hänelle vaihtoehtoa tulla

autoon puhaltamaan, ennen kuin työnsivät puhalluslaitteen ulos auton ikkunasta. Haastateltava koki, että koska tukipartio oli saapunut keskeiselle paikalle kerrostalon pihaa, voivat kaikki hänen naapurinsa nähdä puhalluslaitteen sekä tehdä omat johtopäätöksensä asiasta. Haastateltava pyysi itse päästä auton sisälle suorittamaan puhallustestin sekä toivoi että tukipartio vastaisuudessa jäisi kauemmas pihapiiristä autollaan. Tukipartio noudatti haastateltavan toivetta puhallustestistä auton sisällä sekä tapaamispaikan vaihdosta. Haastateltava kuitenkin koki, että päihdetestaus antaa hänelle tilaisuuden näyttää, että hänellä ei ole päihdeongelmaa.

”Mutta olihan se shokki, ku ne tulee sillä autolla suoraan pihalle ja käsi ikkunasta ulos ja puhalla. Siinä mä sanoin heille et ei näin, täs on paljon ikkunoita, asukkaita. Et jos joillekki sopii tää, niin mulle tää ei käy, koska mua hävettää.”: H2

”Pääsin, mä pyysin itse autoon että voinko mä tulla. Et aina ku tuutte tähän näin, niin jääkää tohon ja mä tulen autoon. Se kävi heille.”: H2

”Se on aina kiva puhaltaa nolla, koska mä en oo juoppo enkä narkkari.”: H2

Virtsatestin oton sama haastateltava koki neutraalina, sillä näytettä saapui ottamaan kaksi naispuolista tukipartion työntekijää. Tilannetta helpotti se, että haastateltava koki, että työntekijät olivat mukavia sekä keskustelivat hänen kanssaan kaikenlaisista asioista. Haastateltava myös piti itse huolta siitä, että tukipartio tulevaisuudessa ottaa huomioon hänen toiveensa tapaamisia sekä päihdetestausta koskien.

”Kaks naista tuli kerran käymään mun kotona, ne soitti ja sanoin että tervetuloa. Enhän mä tienny että mun pitää pissata. No sitte ne tuli siihen ja mä pissasin siihen purkkiin, ruperteltiin niitä näitä ja oli mukavia. Ei mitään moitteen sanaa, mutta aina korostin heille että muistakaa nyt se että mä tulen autoon istumaan.”: H2

Kaikki haastateltavat kuvailivat tukipartion työntekijöitä positiivisin sanankääntein. Ainoastaan yhdellä oli negatiivista sanottavaa yksittäisestä tukipartion työntekijästä. Muut haastateltavat kuvailivat tukipartion työntekijöitä rennoiksi sekä mukaviksi ja ennen kaikkea asialliseksi. Eräs haastateltava myös kertoi, että kaikki työntekijät ovat erilaisia, jotkut puhuvat enemmän ja jotkut vähemmän. Haastateltava kuvaili myös osaa työntekijöistä sellaisiksi, jotka haluavat vain nähdä, onko koevapausvanki päihtynyt vai ei.

”Kaikkien kaa kenenkaa oon ollu tekemissä, niin kaikki ollu ihan hyviä tyyppejä, ei mulla oo mitään paha sanottavaa kenestäkään. Kaikki on menny tosi hyvin ja tulee menemään loppuun asti hyvin.”: H6

”Ei oo mitään ongelmia ollu tietenkään, et mun mielestä kaikki on ollu tosi asiallisia ja kohteliaita. Ollu jopa ihan semmossia hauskoja tyyppejä, on hyvin valikoitu porukka siihen.”: H5

”Joo se yks mies se semmonen ihan huumori ukko, semmonen harmaa päinen. Se sano ajetaanko nurkan taakke vai puhallatko tässä, mä olin että tässä vaan

kerrostalon edessä. Ihan rentoo porukkaa, ihan asiallista, ei oo mitään kireitä. Ihan hyvä että käyvät tarkistamassa. Et ei mul oo oikeestaan mitään valittamista, kyl ne vartijat pitää omistaan huolen.”: H4

”Oikeen hyvin tulin kaikkien kanssa toimeen, ei mulla ollu mitään henkilökohdasta kenenkään kanssa. Ei voi puhuu negatiivista kenestäkään ihmisestä, päinvastoin voin sanoa positiivista jokaisesta.”: H3

”Jotku puhu vähän enemmän ja jotkut oli vähän semmossia pikasia, tulee kattoo vaan vähä silmiin ja sit lähtee, tarkkailukatse.”: H1

Yhdelle haastateltavista oli jäänyt negatiivinen kuva eräästä tukipartion jäsenestä ensimmäisellä tapaamisellaan tukipartion kanssa. Hän puhui haastattelussa myös paljon siitä, minkälainen tukipartiolaisten asenne työhönsä sekä koevapausvankeihin tulisi olla. Haastateltava lähetti myös terveisiä tukipartion esimiehelle ja toivoi, että esimies osallistuisi enemmän tukipartion tekemään kenttätöihin sekä puuttuisi työntekijöiden käytökseen. Haastateltava oli kokenut, että työntekijän käytös oli ollut alentavaa häntä kohtaan ja että työntekijä olisi kohdellut häntä kuin hän olisi ollut huonompi ihminen vankistatuksensa vuoksi.

”Ja sit siel oli yks semmonen mieshenkilö joka oli tosi tyly, kaikki muut oli kymppin ihmisiä. Emmä tiedä olik se niin ruokiintunu tähän hommaansa jo että, ei se niinku pitäny minään toista ihmistä. Ne on itse valikoinu tän työn ja on monenlaista vankia ja jos itse (vanki) on tyly, niin tukipartion ei tarvii alentuu samalle tasolle. Mut ikävä kyllä ne alentuu.”: H2

”Näin ne tukipartio unohtaa, että ne on työssä, tekevät työtä sillä hetkellä. Et se ei oo vapaa-aikaa ja se mitä mä näin se henkilö oli siin, niin kyl mä ajattelin omassa mielessäni, että voiko tämmöstä tapahtua että saa tyylyttää ja alentaa toista ihmistä.”: H2

”Mä voisin heittää haasteen sille pomolle, että olis sen verran napakka mies tai napakka nainen että, menee ite kentälle että mitä siellä tapahtuu.”: H2

Haastateltavilta tiedusteltiin myös sitä, miten tukipartion toiminnasta on ohjeistettu vankilassa, ja onko haastateltava kuullut vankilassa tai muualla tukipartion toiminnasta huhuja tai vastaavia kertomuksia, jotka saattaisivat vaikuttaa siihen, miten haastateltava kokee tukipartion toiminnan tai miten hän siihen suhtautuu. Kaksi haastateltavaa oli kuullut vankilassa puhuttavan tukipartiosta ja yhdellä haastateltavista oli omakohtaisia kokemuksia edellisen koevapauden takia. Molemmat haastateltavat kuitenkin suhtautuivat huhuihin varauksella, sillä he tiedostivat, että ilmapiiri vankilassa on yleensä valvontavastainen, jolloin huhuja ja vastaavia yleensä suurennellaan tai niissä kerrotaan asioista joita ei ole ikinä tapahtunut. Yksi haastateltava myös mainitsi, että edelliseen koevapauteen verrattuna valvontakäyntejä on ollut huomattavasti enemmän, mikä viittaa siihen, että tukipartioiden perustamisen myötä myös valvonnan intensiteetti on kasvanut.

”Joo siis sen ne kerto vaan, et siel on tämmönen tukipartio ketä valvoo. Noo emmä itse asiassa et kylhän siitä joo huonoo kuulee valvonnasta nimenomaan, mut en mä oo mitään niistä henkilöistä kuullu, et ei oo kukaan sanonu mitään

ihmisistä siellä tukipartiossa. Kylhän tuolla tietenkin vankilassa haukutaan kaikkea valvontaa, se nyt on ihan selvä asia.”: H5

”Mut mähän tiesin jo ennakkoon. Toki täytyy sanoa et semmonen ero tässä jostain syystä on, johtuuko se sitten mun lähtölaitoksesta, et viime koevapaudessa näitä oli paljon vähemmän näitä käyntejä. Mut nyt niitä on ollu niinku kolme kertaa enemmän ku viimeks puolen vuoden aikana. No eipä oikeestaan, ei mua oikeestaan kiinnostanu, että mä nään sitku ne tulee. Et yleensä ku sä kuulet vanhoja tietoja, niin ne on yleensä päin helvettiä.”: H6

Vankilan, joka päästää vangin valvottuun koevapauteen, on kerrottava vangille tukipartion toiminnasta. Haastatteluiden perusteella tukipartiosta kertominen on jäänyt tasolle, jossa vangille ilmoitetaan, että tukipartio tekee valvontakäyntejä, mutta ei ohjeisteta muuten tukipartion kanssa toimimisesta tai vaikka tukipartion soittoihin vastaamisesta. Jos halusi kuulla tukipartion toiminnasta enemmän, oli jokaisen koevapausvangin omilla harteilla ottaa siitä selvää. Ainoastaan kolmelle haastateltavalle kerrottiin tarkemmin tukipartion toiminnasta sekä valvontakäyntien sisällöstä.

”Sano vaan, että tukipartio käy, et sun luona käy varmaan useemmin. Et ei siinä varmaan muuta.”: H4

”Joskus se kysy (rikosseuraamusesimies), oonko mä kuullu asioista. Oon mä kuullu, että ne käy puhalluttamassa. Sen mitä oon tavannu koevapaudessa olleita. Niin ja sit kummiski on ite semmonen että haluaa ottaa asioista selvää, nii se on taas sitte on helpompi toimia niiden asioiden kanssa.”: H3

”Joo kyllä ne mulle ainakin kerto että kuule tule (nimi) tänne nyt rupertellaan, ne oli ihania ne vartijat. Sit mä kyselin. Kyl ne kerto mulle kaikki, näin tulee tapahtumaan.”: H2

Yksi haastateltava kertoi, että oli kuullut huonoja huhuja tukipartiosta, mutta ei täsmentänyt minkä alueen tukipartiota huhut koskivat. Toinen haastateltava taas oli kuullut kertomuksia siitä, miten tukipartio saattaa tulla juuri oikeaan aikaan, kun koevapausvanki on ottanut oluen. Kertomus oli jättänyt hänet sekä muu vangit miettimään sitä, miten valvontalaitteet todellisuudessa toimivat. Toisaalta kertomus oli myös vaikuttanut haastateltavaan siten, että hän ei edes viitsi kokeilla onneaan ja juoda yhtä olutta.

”En mitään hyvää kuullu, kyllähän sieltä kuulu semmosta että huh huh. Että kyllä tukipartiossa, sieltä löytyy sikoja, sua anteeks. Mä sanon tän suoraan, sieltä löytyy semmossia tyyppejä. Ja sit ne on niinku sieltä löytyy semmossia-kin tyyppejä, jotka luulee olevansa muita parempia.”: H2

”Oon mä jotain kuullu. Just jos joku on juonu jonkun oluen niin ollu puolen tunnin päästä heti partio oven takana. Mä en tiedä onko se totta vai tarua. Sitä ne on ihmetelly, et onks siel joku kuuntelulaitteet tai jotkut, ku ne puhuu jollekki tutulle, et nyt tuli otettua saunaolut ja sit puol tuntii menny niin oven takana ollu partio. Esimies kerto siellä kaikki.”: H1

Osa koki tukipartion valvontakäynnit harmittomina sekä huomiota herättämättöminä. Koke-
musta vahvisti vielä se, jos tapaamispaikka, esimerkiksi toimintavelvoitepaikka, oli sellainen,

jossa suurin osa tiesi, että haastateltava on valvotussa koevapaudessa. Yksi haastateltavista koki, että käynnit eivät ole häiritseviä, koska vankilatuomio on hänen oma asiansa ja sen ei pitäisi häiritä muita. Haastateltava myös totesi, että tukipartio osasi ottaa toiveet huomioon esimerkiksi silloin, jos oltiin sellaisessa paikassa tai seurassa, missä ei voitu puhua vapaasti.

”Eikä ne nytkään puhalluttanu ollenkaan, ne tulee yleensä, ne ei tuu sinne pihalle. Ne kyllä kaikki tietää ketä siellä on, että mulla on panta. Suurin osa ainakin 80 prosenttia. On se tullu siihen, ei mua haittaa, kyllä tos kaikki niinku tututkin tietää.”: H4

”Siis silleen justiin, että mä menin autoon tai ei puhuttu asioista asioiden oikeilla nimikkeillä, että saatiin silleen hienostuneesti.”: H3

”Toisinaan se on huomioo herättävä, sit taas mä ajattelen asian niin että jos se jotain häiritsee niin antaa häiritä. Ne on mun omia henkilökohtasia asioita, mä en millään lailla kokenu semmosta, että se olis häirinny mua millään lailla. Kävihän tukipartio meilläkin työpaikalla, mutta siinäkään mitään merkitystä kun työpaikalla tiesivät mistä on kyse. Jos siel on ihmisiä jotka haluaa pitää kaikki salassa, niin silloin se voi ehkä olla haastavaa, niitten asioiden kanssa. Mutta ei siis ollu mitään ei tarvinnu laittaa päätä pensaaseen.”: H3

Eräs haastateltava taas koki voimakkaasti häpeää vankilatuomiostaan, jolloin tukipartion käynnit aiheuttivat hänen mielestään tarpeetonta huomiota, etenkin naapureissa. Haastateltava turvautui valkoiseen valheeseen selittäessään naapureilleen, minkä takia hänen luonaan käy säännöllisesti ihmisiä ja minkä takia hän käy pihalla heitä tapaamassa. Toisen haastateltavan tapauksessa tukipartio jätti omasta aloitteestaan tukipartion auton hiukan pidemmälle, jotta se ei olisi pihapiirin välittömässä läheisyydessä. Vaikka haastateltavaa ei sinällään häittänyt tukipartion tekemät valvontakäynnit, kertoi hän kuitenkin miettineensä, miltä toiminta näyttää naapurien silmiin.

”Koska tota on sen verran ihminen että mua hävettää, että mä oon ollu vankilassa. Se on niin hävettävä asia kuule että, joillekki vangeille se tietenki ei oo mitään. Ne pystyy puhumaan avoimesti, joo mä olin vankilassa. En minä. Niin kyllä ne naapurit, eivät hekään ole tyhmiä. Mä sitte sanoin niinku, että on se kiva että kaverit käy vähän moikkaamassa, kun ne katto. Pikkunen valhe tuli siinä, mieluummin niin, ei voitu sanoa että kuule mä oon vankilassa, ku on niin hirveesti ennakkoluuloja vangeista.”: H2

”Mulle se oli ihan sama minne, ku kaikki ties sen siel työpaikal et on koevapaudessa. Vähän kauemmaks siihen autotielle, ne halus jättää sen vähän pidemmälle. Kyl mä välillä vähän mietin, että mitäköhän ihmiset kattoo jos naapurit on vaikka tupakalla parvekkeella. Mitäköhän ne ajattelee kun mä meen sinne auton sisään, kun ne välillä pyytää sinne puhalluttamaan. Ne kysy että haluutko tulla autoon vai et ja sitte ne puhallutti vaan siinä.”: H1

Toinen haastateltava taas koki, että käynnit eivät ole olleet mitenkään merkittävästi häiritseviä ja tukipartio on ottanut huomioon hänen toiveensa siitä, milloin häntä käydään tapaamassa. Haastateltavan mielestä tukipartio on ollut joustava valvontatapaamisten kanssa, eikä ole määrännyt haastateltavaa saapumaan tiettyyn aikaan jonnekin, jos hänellä on ollut jokin

tärkeä asia kesken. Haastateltava kertoi, että hän on voinut tuolloin olla myös vastavuoroisesti joustava ja keskeyttänyt jonkun ryhmätoiminnan valvontakäynnin takia.

”Tossa yksi päivä, just silloin ku te tulitte testaamaan niin silloin mä olin siinä (paikka) niin se oli tosi hyvä et mun ei tarvinnu siinä keskeyttää sitä hommaa. Mun mielestä se on just hyvä tolleen, et on jotain mahdollisuutta. Ja se et mua ei niinku määrätty lähteen siitä kauppakeskuksesta, te kuitenkin otatte huomioon mejän menot et millon mulle sopii. Et sitte kuiteski niinku tiedätte et mä joka tapauksessa tuun tänne, silleen että se on joustavaa se homma.”:
H5

Kaikki paitsi kaksi haastatelluista koki tukipartion auton, etenkin poliisiautoa muistuttavan Volkswagen Caravellen häiritsevänä sekä tarpeetonta huomiota herättävänä. Haastateltavat toivoivat että auto olisi hillitympi esimerkiksi väritykseltään, sillä auton sininen väri viittasi poliisivoimiin. Auto herätti helposti ihmetystä sekä naapureissa että työtovereissa, jolloin haastateltavat joutuvat epämiellyttävän valinnan eteen, kertoako kyselijälle, mistä on oikeasti kyse, vai kertoako pieni valhe tai keksiä muu selitys. Yksi haastateltava ei kokenut autoa häiritsevänä päihdelaitoksessa asuessaan, mutta myönsi, että auto voisi mahdollisesti häiritä, jos hän asuisi yksin kerrostaloalueella. Myös työntekijät koettiin virallisen näköiseksi ja vaikka tukipartion työntekijät eivät käytä virkapukua, koettiin heidät kuitenkin vartijan oloiseksi.

”Varsinkin se iso auto se transportteri, mut ei se mua niin. Tai sit ne luulee et mä käyn kertoo poliisille, nii et käy tekee poliisille ilmoituksen. ”voihan se silleenkin, tosin joku voi olla jotakin muutaki mieltä tietysti, jos asuu kotona ja pärähtää tommonen auto pihaan. Ja kävelee sitte vartijat sisään. Et vois se tietysti silleen, et on just saanu asunnon ja naapurit kattoo.”: H5

”Onhan se semmonen virallisen näkönen.”: H4

”Mutta ne autot on semmossia että huh huh. Kyl se herättää huomiota ja sitte ku ne on niin virallisen näkösiä.”: H2

”Joo mieluummin jotain tommissia henkilöautojam, mitä poliisillakin on niitä siviiliautoja ja tämmösiä.”: H1

7.4 Tuen muodot ja merkitys

Haastateltavien vastauksista ilmeni selkeästi, että tukipartion toiminta on enemmän kontrollipainotteista ja kukaan ei itsenäisesti kertonut mitään tukipartion antamasta tuesta. Koska tuen määritelmä oli vaikea käsittää haastateltaville, avattiin sitä esimerkiksi sellaisilla sanoilla kuin kannustus, huolenpito, palveluohjaus sekä motivoivat keskustelut. Tukea sekä asiakastyön käsitettä selitettiin myös siten, että työntekijä muistaa ja tuntee asiakkaan tilanteen sekä osaa jatkaa keskustelua edellisellä kerralla tärkeiksi kokemistaan asioista. Asiakkailta kysyttiin myös tarvetta yksilökohtaiseen työntekijään nykyisen mallin sijaan, eli samaa asiakasta näkisi aina sama työntekijä sen sijaan, että kaikki työntekijät tapaisivat kaikkia asiakkaita. Moni haastateltavista mainitsi, että tukipartio ei voi antaa tukea esimerkiksi keskuste-

lun keinoin, koska tapaamiset kestävät niin vähän aikaa. Kaikki myös mielsivät varsinaisen tuen jonkinlaisiksi konkreettisiksi menetelmiksi, joilla heitä autetaan, ei esimerkiksi keskusteluina tai kannustamisena. Koska keskusteluiden sisältö oli lähinnä päivän kuulumisten läpikäymistä, ei kukaan haastateltavista kokenut, että se olisi ollut tueksi määriteltävää toimintaa.

”No eipä siinä tietenkään pääse kovinkaan syvällisiä keskusteluita keskusteleen, et eilenki se tossa pysähty tohon tielle vaan ja autot siinä joutu venttaan et pääsee ohi. Niin ei siinä hirveesti mitään.”: H5

”Mistä milloinkin, ei mitä siinä nyt on, päivän kuulumiset.”: H6

”No musta se oli ihan hyvä, että pidätte huolta samalla. Emmä tiedä onks silleen mitään niinku kannustusta, mutta ne on kauheen ystävällisiä, asiallisia.”: H4

Tukipartio ei ollut koskaan käynyt yhden haastateltavan kotona ja toisen haastatellun kotona tukipartio oli käynyt kerran valvotun koevapauden aikana. He mainitsivatkin, että olisi ollut sekä mukavaa että käytännöllistä, jos he olisivat tehneet edes yhden kotikäynnin. Yksi haastateltava ei osannut sen tarkemmin määritellä, miksi olisi ollut hyvä, että tukipartio olisi tullut myös kotiin, mutta toinen haastateltava sen sijaan olisi halunnut, että tukipartio olisi nähnyt minkälaisessa ympäristössä hän elää ja että olisi ollut mukava jutella pidempään. Haastateltavan mukaan myös päihdetestit olisi voitu joskus tehdä myös hänen kotonaan, jotta naapurit eivät aina näkisi päihdetestaustilannetta.

”Ei tullu kertaakaan (kotiin), kyllä mä oisin toivonu. Emmä tiidä, siinä ne vaan puhallutti nopeasti ja lähti.”: H1

”Sit oon mä kerran vissiin sanonu, että tulkaa sisälle, että voisivat tulla katoamaan minkälaiset olot mulla on. Et mun mielestä se ois ihan hyvä. No sen kerran siinä kävivät alussa. Voisivat käydä siellä puhalluttaan, et jos siellä on jotain vittumaisia naapureita jotain vanhoja mummoja, et ehkä se pitäis vähän saada salassa puhallettua. Mut se ois mun mielestä hyvä, kävisivät himassa asti.”: H4

Kaikki haastateltavat myös mainitsivat, että saavat tuen muualta kuin tukipartiolta ja he myös kokivat, että eivät tarvitse tukea tukipartiolta. Tukipartio ei kenenkään mielestä antanut varsinaista konkreettista tukea päihhteettömyyteen, vaan sellainen tuki saatiin muualta, asiaan perehtyneiltä työntekijöiltä. Tuke saatiin myös toimintavelvoitepaikan työntekijältä. Yksi haastateltava taas sai tarvitsemansa tuen päihdekuntoutuslaitoksesta sekä vankilan päihdetyöntekijältä sekä rikosseuraamusesimieheltä.

”Joka toinen viikko valvontakäynnillä ja mä kävin kerran viikossa A-klinikalla päihdekeskusteluissa.”: H1

”On mul siel, mä tulin sieltä päihhteettömyysoastolta. Sen työntekijän kanssa ja sitte mä oon sen esimiehen kanssa välillä, sille oon soittanu. Et kyl mä täs oon kaikkea muuta kautta tukea.”: H5

”No ei oikeastaan (tarvitse tukea,) koska tuol työasemalla toi (nimi). Kun se on semmonen, et oli sit mikä ongelma, niin se jeesaa. Laittaa vankilaan sähköpostia, pyytää lupaa johku. Saattaa soittaa tai laittaa tekstiviestiä, et onko kaikki hyvin, miks olit tänään murheellisen näkönen jotenkin tai niin vittuuntunu tai niinku kysyy mikä on. Se on kauheen mukava ihminen.”: H4

”Mulle sano se (rikosseuraamusesimiehen nimi), että jos tuntuu siltä että ei pärjää siellä siviilissä ja että haluat takasin, niin oot tervetullu, senku soitat vaan. Että aika reilusti.”: H4

Yksi haastateltavista totesi, että jos olisi sattunut tarvitsemaan apua tai tukea, olisi hän sitä varmasti myös tukipartiolta saanut. Kuitenkin hän toteaa, että ei itse sellaista apua tarvinnut.

”Siis sanotaan varmasti niin semmosille ihmisille ketkä tarvii sitä, niin varmasti sitä saa sitä apua sieltäkin suunnasta, asioitten selvittämistä ja näin, mutta kun itellä ei ollu mitään semmosta että ois tarvinnu tukeutua millään lailla siihen niin on taas vaikee silleen ajatella sitä.”: H3

Kun haastateltavilta kysyttiin yksilökohtaisesta työntekijästä, ei suurin osa nähnyt, että yksilökohtainen työntekijä olisi antanut enemmän tukea kuin nytkään. Yksilökohtainen työntekijä nähtiin enemmän konkreettisenä apuna esimerkiksi aikataulujen tekemisessä sekä yhteydenpidossa vankilaan. Yhden haastateltavan mielestä yksilökohtaisesta työntekijästä ei olisi ollut hänelle apua, koska hän osaa pitää itse huolen omista asioistaan, on aktiivinen ja on sen verran seurallinen, että tulee toimeen kaikkien tukipartion jäsenten kanssa. Haastateltava tunnisti kuitenkin sen, että yksilökohtaisesta työntekijästä saattaisi olla apua sellaisille koevapausvangeille, jotka ovat ujompia ja joilla on vaikeuksia hoitaa asioitaan kaikkien kanssa.

”Ei taas mun tapauksessa, ei ois ollu mitään merkitystä asialla. Enneku lähin suorittamaan tuomion olin päättäny että se asia mennään näin läpi, mutta toisille ihmisille oliskin varmasti hyötyä siitä että olis. Toiset ihmiset taas ei uskalla puhua asioista niiden oikeilla nimikkeillä kaikkien kanssa ja totta kai se voisi olla niille semmonen, mutta mä en koe että millään lailla oisin tarvinnu.”: H3

”Ei mulle oo väliä, mulle on oikeastaan ihan sama. Koska emmä nää, että nää ongelmat mitä mä kerroin mitä mul on ollu tässä on ollu aika pieniä kuitenkin.”: H6

”No siinä mielessä, et jos on jotain aikataulujuttuja.”: H5

Yksi haastateltava taas näki, että yksilökohtainen työntekijä on tarpeellinen valvotussa koevapaudessa olevalle vangille, mutta ennemminkin niin, että koevapausvangilla on mahdollisuus valita tarvitseeko yksilökohtaista työntekijää, vai ei. Haastateltavan mielestä yksilökohtainen työntekijä olisi erityisen hyvä sellaiselle, joka on arka tai jolla on huonot sosiaaliset taidot. Yksilökohtainen työntekijä voi olla myös silloin tarpeen, jos koevapausvangilla on huonot sosiaaliset verkostot, eikä ketään muuta kuin tukipartio jolle purkaa huolensa.

”Joo se ois, joku ihminen ei tarvii sitä. Mut tarvii tai ei, se on aina ensimmäistä kertaa ku näkee et tulee auto, ja jos se ei ensimmäisellä kerralla uppoo, niin se voi toisella kerralla upota. Joo, että tämmönen mahdollisuus ois, sitä pitää tarjota. Et joillekki voi olla niinku niin suuri asia ja sit välttämättä kaikki ei oo tämmössiä avoimia niinku minä. Ne ei uskalla ja ne on arkamielisiä. Niin ja sitten kun vanki pääsee koevapauteen, ei välttämättä oo parisuhteessa ja tulee vankilasta ulos ja se on vähän hämmentyny ja huolet rupee painamaan että miten mä selviän ja on surullinen. Pitää olla semmonen ihminen aina autossa et miten sulla menee, ja mitäs oot touhunnu, kannustaa semmosta. Et joku vois sanoo että menee mulla hyvin, se ei kehtaa sanoa, on arka eikä kehtaa. Mutta rennolla meininingillä, se saa sen aranki aukenemaan. Mut jos sä oot semmonen virallinen et moi, ei tapahdu mitään.”: H2

Haastateltava myös tunnisti yksilökohtaisen työntekijän tarpeen silloin, kun on riski, että koevapaudessa oleva vanki rikkoo koevapauden ehtoja, eli esimerkiksi päihdeongelmaisen koevapausvangan tekee mieli päihteitä ja hän on vaarassa retkahtaa. Tuolloin, jos tukipartio sattuu sopivaan kohtaan tai tukipartiolle voi soittaa, on mahdollista, että retkahduksen vaara pienee, koska yksilökohtainen työntekijä on tukemassa vankia.

”Ja sillon ku on semmonen heikko ihminen, et voi hitsi ku tekis vähän kaljaa mieli. Jos sieltä tukipartiosta löytyis semmonen ihminen mikä on rento, hauska ja rupattelee kaiken ihan niinku ystävälle. Niin se haihtuu niinku se halu.”: H2

Eräs haastateltava kertoi tilanteesta, jossa olisi kipeimmin koevapautensa aikana tarvinnut apua ja jossa oli lähellä, että hän ei rikkonut koevapautensa ehtoja sen takia, että ei saanut ongelmaansa selkeää vastausta tukipartiolta tai vankilalta. Haastateltava joutui tahtomattaan tilanteeseen, jossa rikkoi koevapauden liikkumisrajoitteita, jolloin hän välittömästi otti yhteyttä tukipartioon, niin kuin ohjeistuksen mukaan tulee tehdä. Tukipartio ei osannut antaa vastausta siihen, mitä tilanteessa tulisi tehdä ja se ohjeisti ottamaan yhteyttä vankilaan. Vankilasta taas sanottiin, että hekään eivät ole varmoja miten tilanteessa tulee toimia, koska hän oli jo palannut liikkumisalueensa sisäpuolelle ja sanoivat hänelle että ”perästä kuuluu”, eli he ottavat yhteyttä myöhemmin. Koska haastateltava ei tiennyt mitä tilanteessa tulisi tehdä, luuli hän että hänen koevapautensa olisi ohitse. Haastateltava oli kertomansa mukaan jo siinä mielentilassa, että olisi karannut heti tilaisuuden tullen. Hän pystyi kuitenkin vielä hillitsemään itsensä ja yritti selvittää asiaa vielä vankilalta. Koska vankilalta annettiin sama vastaus, eli he eivät pysty asiaa vielä selvittämään, ei hän ryhtynyt mihinkään lopullisiin toimenpiteisiin koevapautensa lopettamiseksi.

”Mä oon yhen kerran tarvinnu tukipartiolta apuu, mutta tukipartio ei pystynyt sitä järjestämään. Mä olin töissä kuljetuspuolella, ja meillä on venäläisiä kuskeja ja se lähti vetämään kehä kolmosta väärään suuntaan. Vittu se vetää Espoon rajasta yli ja mä en sillon saanu liikkuu Espoossa. Mä soitin heti tukipartiolle ja sanoin, et nyt on semmonen tilanne, et nyt on menty rajasta yli ja tota mitä nyt pitää tehdä. Ja tukipartiolta tuli vastaus että hei, te ette tiedä, et ota yhteys (vankilan nimi). Siinä vaiheessa mä otin yhteyttä vankilaan ja vankilasta sanottiin et tota, he ei nyt tiedä mitä tässä tapahtuu, mut perästä

kuuluu. Ja sanotaan näin et se oli omassa mielessä semmonen hetki, et sillon kävi mielessä että seuraavalle huoltoasemalle ja sakset käteen ja panta pois ja soronoo. Se oli ainoa niinku semmonen hetki, koska mä ymmärsin sen homman niin että se niinku koevapaus oli niinku siinä koska raja oli ylitetty. Ni mä päätin jo siinä vaiheessa, että tää oli tässä näin tiiätsä. Ja mietiskelin, että mitä mä sanon sille kuskille että vedä tohon huoltoasemalle mä jään siihen tiäksä. Mut sit mä soitin vielä kaks tuntia myöhemmin vankilalle uudestaan ja yritin selvittää sitä asiaa ja sieltä sanottiin vain näin että he ei nyt pysty selvittämään sitä asiaan yhtään mitään, et selvitellään sitä asiaa ja sit siinä vaan kulu päiviä ja päiviä ja päiviä aikaa. Sielt ei ikinä kuulunu yhtään mitään et se homma jäi siihen.”: H6

Haastateltava kuvaili haastattelussa tilannetta hyvin elävästi ja painotti sitä, kuinka lähellä oli, että hän ei karannut, koska hän oikeasti luuli, että hänen koevapautensa on päättynyt tähän rikkeeseen. Haastateltava myös kertoi, että edellisenkaltaiset ajatukset eivät olisi edes ehtineet syntyä, jos hän olisi välittömästi saanut vastauksen tukipartiolta tai jos tukipartio tai vankila olisi edes luvannut selvittää asiaa. Haastateltavan mielestä tukipartion tulisi antaa apua ja tukea siten, että tukipartio osaisi edes arvioida sitä, minkälainen sanktio rikkeestä on odotettavissa. Koska haastateltava ei todellisuudessa tiennyt, kuinka pienestä tai isosta rikkeestä on kysymys, ei hänellä itsellään myöskään ollut kykyä arvioida sanktion suuruutta. Valvotun koevapauden säännöstö on erittäin tarkka, mutta sanktiointi on liiankin riippuvainen vapauttavasta vankilasta. Koska kaikilla valvotussa koevapaudessa olevilla on haastattelujen mukaan ainakin pieni pelko siitä, että jotain menee pieleen tai sääntöjä rikotaan vahingossa, on sillä suuri merkitys, miten tukipartio ja vankila menettelevät riketilanteessa. Haastateltava kertoo myös, että jos tukipartio olisi ottanut yhteyttä ja kertonut odottavansa häntä hänen toimintavelvoitepaikkansa pihalla, ei hän olisi enää palannut toimintavelvoitepaikalla, vaan karannut. Haastateltava olisi ajatellut soiton tarkoituksen niin, että tukipartio odottaa häntä ja vie hänet takaisin vankilaan.

”Et mun mielestä toi käytäntö on vähän semmonen nyt, miten mä sanosin, vähän epäselvä. Se et mun mielestä ois teijän pitänyt selvittää heti et mikä on, et mitä siinä tapahtuu. Mut tavallaan se homma jäi tuuleen makaamaan ja niinku, mun mielestä se oli vähän semmonen, siinä meni parit yönet kun mä mietin että mitä mä teen nyt seuraavaks niinku. Et se oli niinku semmonen hetki, ei se homma selvinny ikinä. No siis ei siinä ollu enää sillä asteella, et mä ajattelin niinku et ihan sama joka tapauksessa ja varsinkin se et ku sieltä vankilasta tuli se lause, että perästä kuuluu varmasti. Mut sit kuitenkin ajattelin näin että noh, ei se varmaan kuitenkaan ollu niin iso rike kuitenkaan että. Mut voin sanoa, et ehkä moni muu vanki siinä samassa tilanteessa olis toiminu toisin siinä kohtaa, et ehkä noi tommoset pitäis teijänki saada tarkemmin tietää et mitä ne sanktiot on että mitä sitten jos jotain tapahtuu.”: H6

Toinen haastateltava taas kertoo tilanteesta, jossa tukipartio toimi oikein ja asianmukaisesti sekä ilmaisi huolta haastateltavan tilanteesta sekä samalla tuki niin, ettei tilanne eskaloitunut pahemmin. Koska haastateltava oli aikaisemminkin selittänyt suhdettaan naisystäväänsä tukipartiolle, tiesi tukipartio entuudestaan tilanteen ja kyseli aktiivisesti hänen kuulumisia. Tukipartio osui tilanteeseen, kun haastateltavalla oli ollut riitaa naisystävänsä kanssa, jolloin

haastateltava purki tunteitaan ja tilannetta tukipartiolle. Tukipartio poistui tilanteesta, mutta päätti palata, koska haastateltava oli ollut selkeästi kiihtynyt ja he olivat epäilleet, että haastateltava saattaisi ruveta juomaan. Tukipartio oli ollut uudestaan yhteydessä haastateltavan ja selvittänyt tilannetta. Haastateltava oli kokenut tilanteen positiivisena ja tuntenut, että joku pitää hänestä huolen huonoinakin päivinä.

”Mä olin niin pirun hermona tos yks kerta kun ne kävi, tuli vähän sanottua semmosta mitä ei ois pitäny. Ei niinku tukipartiolle silleen, ei niille mitään. Mä olin vaan niin helvetin vihanen. Mä pääsin sitten muijan kämpille takas siihen sisälle, ne soitti, tuu käymään uudestaan tässä alhaalla. No ne tuli, sit meni varmaan joku, mä lähin sit siitä omille kämpille sieltä muijalta ja sit meni varmaan aikaa joku, no oisko tunti ne tuli takasin. Että jäi niin vaivamaan toi sun homma, että rupestko vittuunnuksissa ryppäämään. Mä sanoin een, että ei täs vielä niin pahasta asiasta oo kyse. Ei siinä mitään, näköjään isoveli pitää huolta. Kun ne sano jotenki, että tultiin sen takia, että ku huomas, että sä olit niin hermona tai niinku vihanen, ettei mitään tapahdu. Ne tuli tarkistamaan, nii ei se mua haitannu mitenkään. Se oli jotenkin huvittava se tilanne, otin huumorilla.”: H4

Eniten tukipartiolta on tarvittu apua konkreettisissa asioissa tai asioissa, joita ei ole käyty läpi ennen koevapausvangin pääsyä koevapauteen. Esimerkiksi liikkuma-alueet sekä paikannuspuhelimien toiminta ovat tuottaneet haastateltaville päänvaivaa. Esimerkiksi yhtä haastateltavista ei ohjeistettu koevapauden alussa tarpeeksi tarkasti siitä, soittaako tukipartiolle vai vankilalle aikatauluun tai laitteeseen liittyvistä asioista. Nykyään haastateltava tietää jo, että ainoastaan vankila pystyy auttamaan häntä edellä mainituissa asioissa, sillä tukipartio ei tiedä mitään koevapaustaisten aikatauluista ja tai seurantapuhelimesta.

”No joo, kyl mä olin alussa et mä en oikeen tienny että mihin mä soitan ku mul on jotain, varsinki kesällä silloin mä halusin niitä uimajuttuja, aluks mä olin silleen varovainen et mä meen uimaan pelkästään ku mä pelkäsin et toi laite piippaa heti et minne mä sitte soitan. Joskus mä soitin, niin sit ne sano et soita tukipartiolle ja sit soitin ja tukipartio sano että soita vankilalle, oli siel jotain tommossia. Nii onhan tommonenkin sitte, et jos toi laite ei toimi niin mihin mä voin asiasta soittaa. Kyl mä varmaan niinku vankilalle soitan ensin.”: H5

Eniten tukipartio antaa tukea sosiaalisella kanssakäymisellä eli yleensä keskustelemalla. Haastateltavat kuvaavat keskusteluja kevyiksi, mutta tukipartio kuitenkin yleensä muisti, mistä oli aikaisemmin keskusteltu ja osasi palata aiheisiin takaisin. Haastateltavat kokivat, että tukipartio myös aidosti kuunteli heitä ja oli kiinnostunut heidän asioistaan. Yksi haastateltava taas oli kiinnittänyt huomiota siihen, että häneltä useasti kysytään missä hän on, vaikka tukipartio tietää, missä hän on seurantalaitteiden perusteella. Haastateltava kertoi, että jatkuva kyseleminen ärsyttää häntä, koska seurantalaitteet on tarkoitettu sitä varten, että tukipartio tietää missä hän on.

”Nii kyl ne aina välillä kyselee, että mites emännän kanssa. Kyl mä ite sanon, mä oon muutenki aika semmonen kova höpöttämään. Eka ne kysy että missä sä

oot, ootko kotona ja mä sanoin että en oo. Meinasin sanoo ku ne tuli sen transportterin kanssa siihen, perkele ku te kysytte aina missä mä oon vaikka hyvin tiedätte, emmä tiiä mikä idea siinä on kysyä aina.”: H4

”Aika hyvin, aika hyvin muisti että mistä on keskusteltu. Pysty esimerkiks jatkamaan aiheesta, että kyllä siinä oli asiaakin mitä keskusteltiin ja jatkettiin se puoli vuotta. Ettei ollu semmonen että toi nyt vaan höpöttää tossa.”: H3

Yksi haastateltavista koki, että tukipartion naistyöntekijät keskustelivat enemmän hänen kanssaan, kuin miestyöntekijät. Vaikka suurin osa miestyöntekijöistä oli mukavia, ei keskustelu ollut yhtä sujuvaa heidän kanssaan. Haastateltava myös toivoo, että tukipartio kannustaisi koevapausvankeja enemmän ja kiinnittäisivät huomiota siihen, ovatko koevapausvangilla asiat hyvin ja olisivat läsnä vaikka vanki ei itse sitä kertoisi, että tarvitsee jonkun, joka kuuntelee.

”Ne kaks tyttöä jotka kävi mun kotona, ne oli mukavia. Ne oli aina niinku vähän erilaisia. Kaikkee semmosta mitä kuuluu ja sit ne aina sano että taas lähettään aina kattomaan seuraavaa. Jos muutaman hyvän sanan sanoo, voi hitsi ku oli hyvä juttu, ja tsemppaa, kannustusta. Vai ei toinen pyydäkään mitään, vaik sä oisit kuinka hiljaa siellä takapenkillä. Voi se ihminen sanoo näin, että olipa hieno juttu ja nähdään taas ja on hyvällä mielellä.”: H2

Yksi haastatelluista ei toivonut tukea tukipartiolta ja kertoi myös, ettei ole tukea tai neuvoja tukipartiolta saanut. Toisaalta haastateltava myös kertoi, että kun tukipartio kehui häntä siitä, että koevapaus on sujunut hyvin ja toimintavelvoitepaikallakin menee hyvin, niin kehut vaikuttivat positiivisesti hänen mielialaansa ja auttoivat eteenpäin. Haastateltavan kohdalla näkyy tukipartion työntekijöiden vaihtuvuus ja suunnitelmallisen työotteen puute, sillä haastateltava kertoo, että häneltä kysyttiin aina samat kysymykset valvontakäynneillä ja jokaiselle tukipartion työntekijälle joutui kertomaan saman asian. Haastateltava kertoo, että samojen kysymysten kyseleminen ärsytti häntä ja oli hänen mielestään turhaa.

”En (saanut neuvoja), en (toivonut tukea). Joo, kyl ne tietenki välillä sen sano että menee hyvin töissä, kyl siitä tuli parempi silleen mieli, ettei oo tullu mitään sanktioo ja kaikki menny loistavasti.”: H1

”Kaikki kysyy aina sitä samaa asiaa, uudestaan, uudestaan, uudestaan. Et missä sä oot töissä, joutuu kaikille sanoo sen saman. Kyyl se välillä, tuli viides kerta tai neljäs kerta.”: H1

Kaksi haastateltavaa nosti tärkeäksi asiaksi luottamuksen tukipartion ja koevapausvangin välillä. Yhden haastateltavan mielestä se, että tukipartio osoitti häneen luottamusta, oli koevapautta tukeva asia. Haastateltavan mielestä erityisesti se, että tukipartio ei aina päihdetestannut, vaan luotti siihen, että hän ei ollut nauttinut päihdyttäviä aineita, oli kannustavaa. Haastateltavan mielestä myös se, että tukipartio ei ”ristikuulustellut” häntä osoitti, että tukipartio uskoo siihen, että hän pystyy suorittamaan valvotun koevapauden rikkeettä.

”No et ne oli vaan vähän aikaa siinä paikalla, eikä alkanu ristikuulustella kaikkea asioita ja välillä luotti siihen, että ei ollu ottanu eikä koko ajan puhalluttanu. Välillä ne vaan keskusteli eikä ees puhalluttanu.”: H1

Haastateltava yhdisti sen, että tukipartio ei käynyt hänen kotonaan siihen, että tukipartio luottaa häneen niin paljon, että ei koe tarvetta käydä hänen kotonaan. Haastateltava viittasi luottamuksella siihen, että tukipartiolla ei hänen mielestään olisi mitään kiellettyä kotonaan, josta tukipartio olisi kiinnostunut. Haastateltavalle myös tuo saavutettu luottamus oli jonkinasteinen ylpeydenaihe sekä kannustus itsessään suorittamaan valvotun koevapauden hyvin.

”Ei oo käyny kotona, sitä mä ihmettelin. Varmaan oli sitten luottamus kohillaan.”: H1

Toinen haastateltava taas kuvaa luottamusta myös päihdetestaamisen näkökulmasta. Haastateltavan mielestä luottamusta koevapausvängin kykyihin selvitä vapaudessa osoittaisi se, että päihteidenkäytön riskiarviosta tehtäisiin tarkempi ja testausväliä harvennettaisiin sellaisten kohdalla, joilla riski koevapauden päihteettömyysvelvoitteen rikkomiseen olisi pieni.

”Tätä mä just tarkotan sillä, että jos on se kummankin puoleinen luottamus asioissa, niin silloinkin se testaaminen on, varsinkaan ei oo päihdetaustaa, silloin mä nään sen aika turhana sen jatkuvan testaamisen. Niin pitäis suhteuttaa sit, niinku riskiryhmään, tottakai tehdään jokaisesta riskianalyysi ja siinä niinku.”: H3

7.5 Haastateltavien kehittämis ehdotukset

Kun haastateltavilta tiedusteltiin kehittämis ehdotuksia, oli jokaisella hieman vaikeuksia nähdä, minkälaisia kehitysehdotuksia he voisivat tukipartiolle antaa. Useimpien kehitysehdotukset nousivat jo käydystä haastatteluista ja muista kysymyksistä ja osa vielä tiivistä olennaisimmat asiat haastattelun loppuun. Osa haastateltavista nosti esiin kehittämis ehdotukseksi sellaisia asioita koevapaudesta ja sen säännöistä, joihin tukipartion toiminnalla ei ole vaikutusta. Esimerkiksi yksi haastateltava toivoi, että rajoitteet liikkuma-alueista poistettaisiin. Kehittämis ehdotusten antamista myös vaikeutti se, että lähes kaikki haastateltavat olivat kokeneet tukipartion toiminnan pääsääntöisesti hyvänä ja asiallisena, eivätkä nähneet toiminnassa kehitettävää, koska heidän kohdallaan kaikki oli toiminut hyvin. Haastateltava korosti sitä, että vankilan sekä tukipartion välisen kommunikaation tulisi toimia paremmin sekä päihdetestauksien että riketilanteiden yhteydessä. Haastateltava ei kertomansa mukaan yritä vältellä päihdetestausta, mutta toivoo, että päihdetestien ajankohta määriteltäisiin järkevämmiin sekä yhteistyössä vankilan kanssa, jotta päihdetestauksesta saataisiin tehokkaampaa. Haastateltava myös toivoo, että riketilanteessa myös tukipartio osaisi selvittää tai arvioida rikkeen vakavuutta sekä informoida koevapausvankia siitä, mitä tilanteessa tulee tehdä. Haastateltava kokee, että hänellä ei ole ollut muita ongelmia koevapaudessaan kuin yksi ja siihen hän ei saanut tukipartiolta apua.

”No tehän toimitte omalla tavallanne, et en mä rupee neuvoo teitä. Selvittää päästävän talon kanssa milloin siellä otetaan se näyte, ei oo mitään järkee et tullaan ottamaan sunnuntaina, ku mä meen maanantai aamuna sinne. Et jär-keistetään sitä vähän, silloinhan se toteutuis se tukipartion nimikekki et sillan ku tulee ongelma niin te pystytte auttamaan. Mulla oli yks ongelma ja tukipar-tiohan ei pystyny auttamaan, se mun mielestä ois teijän pitänyt selvittää heti et mikä on, et mitä siinä tapahtuu.”: H6

Toinen haastateltava taas toivoi, että sellaisten koevapausvankien kohdalla, jotka suorittavan päihdekuntoutuslaitoksessa koevapauttaan pohdittaisiin päihdevalvonnan tarpeellisuutta sekä muutenkin valvonnan intensiteettiä. Haastateltava koki, että hän saa kaiken tarvitsemansa tuen päihdekuntoutuslaitoksesta ja että valvonta on siellä niin tiukkaa, että hän ei voisi käyt-tää päihteitä jäämättä siitä kiinni. Tukipartion käynnit usein keskeyttivät päihdekuntoutuslai-toksen ohjelman ja olivat lähinnä koevapausvangan mahdollisen päihtymystilan seuraamista.

”Mun kohdalla tää ei nyt oikeestaan oo tarpeellista. Tämmöses paikas nimen-omaa, nii kyl tää mun mielestä on aika turhanpäivästä tavallaan. Vois mieltää niinku tarviiks sitä niin paljon, jos sen ajan voi käyttää johonki muuhu, nii mun mielestä se kannattaa täältä ottaa. Me puututaan heti jos on jotain, jos haluu vetää niin täytyy lähtee muualle.”: H5

Myös kolmas haastateltava peräänkuulutti päihdevalvonnan intensiteetin alentamista, jos koevapausvanki on todistanut jo vankila-aikana sen, että ei riko sääntöjä eikä päihteettö-myysvelvoitetta. Haastateltavasta tuntui kummalliselta, että hän oli jo käynyt vankilasta lä-hes kaksi kuukautta siviilitöissä ennen valvottua koevapauttaan eikä ollut kertaakaan rikkonut mitään säännöksiä ja palannut kaikilta lomilta ajoissa, mutta siltikin valvonnan intensiteetti oli suuri.

”Kiva ku se järjestelmän kesken niinku ylipäätänsä, jos ajatellaan jo vankilasta lähtien, jo niinku ku ei oo mitään merkintöjä mistään. Niin sillonhan se kertoo jo paljon asioita, kummiski kuljin sieltä jo melkeen kaks kuukautta siviilitöihin ja kaikki hyvin, niin kyllähän ne kertoo jo ihmisestä paljon ne asiat. Mut mun mielestä se on resurssien väärinkäyttöä, kun pystyis hoitamaan ne asiat hel-pomminkin.”: H3

Kaksi haastateltavaa taas toivoi lisää kotikäyntejä, jotta tukipartiokin saisi paremman koko-naiskuvan siitä, miten he elävät ja päihdetestit voisi joskus myös suorittaa sisätiloissa, jotta naapurit eivät aina näkisi tilannetta. Toinen haastateltavista myös pohti sitä, että olisi hyö-dyällistä, jos tukipartion kautta voisi lähettää viestiä vankilalle. Tosin haastateltava myös koki, että oli saanut neuvoja tukipartiolta, vaikka viime kädessä asia tuli aina tarkistaa omasta läh-tövankilasta. Haastatteluista ilmeni kuitenkin, että avun saanti riippui paljon koevapausvan-gin omasta aktiivisuudesta ja halusta tietää asioita. Yksi haastateltava myös toivoi, että tuki-partion valvontakäynnit pysyisivät lyhyinä, etenkin silloin, kun ne ovat vain kotipihalla tapaa-mista.

Eräs haastateltava toivoi, että valvontakäynnit olisivat pidempiä ja että tukipartio istuisi rauhassa alas koevapausvangin kanssa, jolloin tukipartio tuntisi vangin paremmin sekä tällöin myös pystyisi auttamaan tätä paremmin. Haastateltava toivoo, että tukipartion työntekijöillä olisi rennompaa työotetta, jolloin rentous myös heijastuisi valvottaviin vankeihin.

”Jos tukipartio tulee illalla, ihan silloin tällöin, ne voi soittaa koska tahansa niin se ei oo koskaan pahitteeks että hei, mennäks tonne baariin kahville. Nii et miten menee, silloin pääsee tutuiks vangin kanssa. Niinku mä sanoin, rentoo meininkiä, et työtki maistuu työntekijöille vähän paremmin. Ku jättäsivät sen jäykkyyden pois, heittäkööt sudaniin. Koska ei ne kumminkaan yksityiselämässään oo niin jäykkiä, et turhaan ne niinku teeskentelee. Et ottaa ihmisen ihmisenä, nii et onks sulla aikaa, jos on yksinäinen ihminen, et mennäks baariin. Tai joku toinen kerta vaikka kahville, siinä ihminen rupee tai vanki tuntemaan.”: H2

8 Johtopäätökset

Opinnäytetyö tuotti tutkimustehtävän kannalta olennaisia tuloksia. Tutkimustehtävänä oli selvittää, minkälaisia kokemuksia valvotussa koevapaudessa olevilla vangeilla on Etelä-Suomen tukipartiosta sekä tukipartion suorittamasta valvonnasta ja tuesta. Tutkimuskysymyksillä pyrittiin avaamaan tutkimustehtävän eri näkökulmia ja tutkimuskysymyksiä olikin lopulta neljä. Tutkimuskysymykset koskivat kohtaamista tukipartion kanssa, valvonnan vaikutusta vangin koevapautteen sekä sitä, minkälaista tukea tukipartio antaa valvotussa koevapaudessa oleville vangeille. Opinnäytetyöhön osallistuneilta kysyttiin myös kehittämisehdotuksia tukipartion toimintaa ajatellen. Johtopäätöksissä käsittelen keskeisiä tuloksia kolmen eri teeman avulla, jotka perustuvat tutkimuskysymyksiin. Teen myös pienen vertailun omien tulosteni sekä toisen, Etelä-Suomen tukipartion työntekijöitä koskevan opinnäytetyön tulosten kanssa. Vertailu on toteutettu työelämän yhteishenkilön toiveesta.

8.1 Tukipartion valvonnan uskottavuus ja tarpeellisuus

Haastateltavat määrittelivät tukipartion roolin valvotussa koevapaudessa tärkeäksi, koska ilman tukipartion valvontaa valvottu koevapaus ei olisi uskottava vapauttamisen muoto ja monien valvottu koevapaus keskeytyisi velvoitteiden rikkomisen takia. Monella oli myös pelko siitä, että jos kukaan ei valvo valvotun koevapauden ehtojen toteutumista, monen koevapaus keskeytyy ja Rikosseuraamuslaitos toteaa, että valvottu koevapaus on epäonnistunut vapauttamisen muoto, jolloin koko koevapausjärjestelmä lakkautetaan. Tällöin myös sellaisilta, jotka pärjäävät valvotussa koevapaudessa, vietäisiin mahdollisuus päästä koevapautteen. Kaikki näkivät koevapauden erinomaisena mahdollisuutena sopeutua takaisin yhteiskuntaan ja päästä aikaisemmin vankilan muurien ulkopuolelle. Haastateltavat olivat myös tietoisia omasta roolistaan vankina ja siitä, että jonkun täytyy heitä valvoa, koska valvottu koevapaus laske-

taan rangaistusajaksi. Kokemus omasta roolistaan valvottavana vankina auttoi heitä sopeutumaan valvontaan paremmin.

Tukipartion rooli valvotun koevapauden onnistumisessa tai rikkeettömässä suorittamisessa ei ollut haastateltavien mukaan merkittävä ainakaan haastateltavien omalla kohdalla. Puolet vastaajista määritteli, että oma halu pysyä vapaudessa sekä oma motivaatio rikoksettomuuteen oli se tärkein tekijä, miksi koevapaus onnistui. Tukipartio ei millään lailla edistänyt tai haitannut valvotun koevapauden onnistumista. Kaksi vastaajista oli sitä mieltä, että tukipartio on läsnäolo sekä valvonta valvotussa koevapaudessa olivat hyödyllistä, sillä vankilasta valvottuun koevapauteen päästessään saattoi tulla ikään kuin valvontatyhjiö. Tällä tarkoitan sitä, että korkean intensiteetin valvonnan jälkeen tapahtuu äkillinen lasku valvonnan tasossa, jolloin vangille voi tulla tunne siitä, että ehtoja ei valvotakaan niin tarkasti ja tilaisuus retkahdumiselle tai muille ehtojen rikkomiselle syntyy. Ajatus siitä, että tukipartio saattaa tehdä valvontakäynnin milloin vain, esti heitä jonkin verran rikkomasta koevapauden ehtoja. Toisaalta haastateltavat myös totesivat, että he ovat vastuussa omista rikkeistään, eikä tukipartio loppujen lopuksi voi vaikuttaa mitenkään siihen, tapahtuuko rikkeitä vai ei. Kaikki haastateltavat olivat hyvin motivoituneita siihen, että eivät tee enää rikoksia ja pysyvät muurien paremmalla puolella. Jos haastatteluun olisi valikoitunut sellaisia, joilla oma motivaatio on heikompi, olisivat vastaukset voineet olla päinvastaisia. Toisaalta valvottuun koevapauteen päästetään keskimääräisesti hieman vanhempia vankeja sekä ensikertalaisia, sekä sellaisia, joiden todennäköisyys selviytyä valvotussa koevapaudessa on suurempi. Herääkin kysymys, minkä takia sellaisille, joiden on arvioitu selviytyvän pienillä tai olemattomilla tukitoimilla, tulee kuitenkin antaa lisää tukea valvotussa koevapaudessa.

8.2 Vuorovaikutus, ohjeistus ja päihdetestauksen intensiteetti

Tuloksista ilmenee, että tukipartio oli pääsääntöisesti suorittanut valvonnan lain vaatimalla tavalla. Valvontatapaamiset eivät saa aiheuttaa häiriötä vangille, vangin läheisille tai muulle ympäristölle (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629). Kaikki kokivat tukipartiotapaamiset neutraalina ja nopeana tapahtumana, jossa vaihdettiin kuulumiset sekä tehtiin päihdetesti. Haastateltavat kokivat, että tilanteesta ei aiheutunut haittaa heidän normaaleille toimilleen tai esimerkiksi toimintavelvoitepaikalle. Tukipartion tapaamiset nähtiin luontaisena osana valvottua koevapautta, mutta tapaamisiin ei liitetty mitään merkityksiä esimerkiksi tuesta tai mistään sen syvällisemmästä. Valvonta koettiin tarpeettomaksi sellaisessa tilanteessa, jossa oli paljon muitakin valvojia sekä tukea. Päihdelaitoksessa asunut haastateltava ei nähnyt, että tukipartion käynneistä olisi ollut hänelle merkittävää hyötyä, koska hän sai kaiken tarvitsemansa päihdekuntoutuslaitoksesta, myös valvonnan.

Häpeä oli merkittävä tekijä sekä määrittäi ison osan siitä, miten valvotussa koevapaudessa oleva vanki suhtautui tukipartioon. Jos koevapausvanki koki häpeää teostaan ja tuomiostaan ja pelkäsi, että hänet leimataan vankilatuomion takia, saattoi hän kokea tukipartion käynnit ahdistavina ja leimaavina. Häpeä sekä sen vaikutus oli erityisen voimakasta silloin, jos koevapausvangilla oli pelko siitä, että joku saattaa hänet havaita tukipartiokäynnin aikana. Tukipartio otti parhaansa mukaan huomioon leimaamisen mahdollisuuden ja keksi vaihtoehtoisia toimintatapoja tai tapaamispaikkoja koevapausvankin kanssa. Osa koevapausvangeista kuitenkin koki, että vankilatuomio on heidän oma asiansa ja se ei muille kuulu, jolloin tukipartion käynnit eivät myöskään heitä haitanneet. Pääsääntöisesti tukipartion käynnit koettiin huomaamattomina. Lapsi ja perhetyön linjaukset (2013: 33) määrittelevät sen, miten valvontakäynnit tulee suorittaa lasten tai muun perheen ollessa paikalla. Koska valvontakäynnit eivät koske lasta, ei niiden myöskään tulisi vahingoittaa lapsen kehitystä tai aiheuttaa ongelmia lapsi-vanhempi suhteelle. Etenkin päihdetestauksesta tulisi aina neuvotella vanhemman kanssa, miten tilanne hoidetaan. Tuloksista ilmeni, että asuinkumppanit tai lapset eivät olleet häiriintyneet tukipartion käynneistä. Koska haastatteluun valikoitui ainoastaan yksi perheellinen koevapausvanki, ei saatu kattavaa kuvaa siitä, miten tukipartio työskentelee lapsien kanssa tai ottaa lapset huomioon. Koevapausvanki oli itse pitänyt huolen siitä, että on kertonut lapselleen avoimesti tiedot tuomiostaan sekä tukipartion toiminnasta. Osalla koevapausvankien perheistä asia saattaisi olla hyvinkin toinen.

Tukipartion työntekijät koettiin asiallisina ja kaikki tulivat heidän kanssaan hyvin toimeen. Ainoastaan yksi haastateltavista oli kokenut, että eräs tukipartion työntekijä oli kohdellut häntä asiattomasti. Vaikka työntekijät koettiin mukavina sekä helposti lähestyttävinä, oli kaikkien haastateltavien mukaan tapaamisissa aina mukana virallinen ilmapiiri. Vaikka tukipartion työntekijät eivät pitäneet virkapukua, oli ainakin koevapausvangeille selvää, että he ovat virallisella asialla. Osa haastateltavista koki virallisuuden huonona asiana, joka vähensi tilaisuuksia luonnolliselle ja esteettömälle sosiaaliselle kanssakäynnille. Ainakin kaksi haastateltavista kuvaili tukipartion työntekijöitä sanalla vartijat, vaikka tukipartion työntekijät työskentelevät ohjaajastatuksella, eivät vartijan työnimikkeellä.

Asiakassuhteen luominen vaatii tukipartion työntekijöiltä kykyä dialogisuuteen eli tasavertaiseen ajatustenvaihtoon asiakkaan tilanteeseen. Dialogisuuden perustana on luottamus, koska jos luottamusta ei asiakassuhteessa ole saavutettu, on toisen mielipiteitä asiasta vaikea hyväksyä. (Mönkkönen 2007, 86.) Tuloksien mukaan tukipartion työntekijöiden kanssa oli helppoa ja välitöntä olla, sekä ainakin osalla haastatelluista oli usko siihen, että tukipartiota oikeasti kiinnostaa heidän koevapautensa ja heidän vointinsa. Moni haastatelluista kuvasi hyvän suhteen perustaksi luottamusta, ja osan kanssa tukipartio olikin saavuttanut hyvän luottamuksen ja yhteisymmärryksen asioista. Tukipartion tehtävänä on pyrkiä dialogisuuteen kaikkien asiakkaiden kanssa ja osan kanssa se onnistuu paremmin kuin toisten. Suurin osa kuitenkin

kuvasi, että tukipartion kanssa voi jutella lähes mistä vain, jolloin ainakin jonkinlainen dialoginen asiakassuhde on saavutettu.

Haastatteluissa selvitettiin myös sitä, miten vankiloissa ohjeistetaan tukipartion kanssa toimimisesta ja minkälaisia huhuja haastateltavat ovat kuulleet tukipartiosta ennen valvottuun koevapauteen pääsyään. Vankilan ohjeistaminen on ensiarvoisen tärkeää siinä, miten valvottuun koevapauteen pääsevä suhtautuu tukipartioon. Koevapautta valmistelevalle virkamiehelle on myös lain mukaan oltava yhteydessä tarpeellisiin tahoihin, eli esimerkiksi tukipartioon valmistelun yhteydessä. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.) Jos ohjeita ei ole annettu, voi koevapausvanki olla epävarma käytännön asioista ja jos tukipartion olemassaolon syytä ei selvennetä, voi koevapausvangin kokemus jäädä pinnalliseksi. Koevapausvanki voi myös odottaa, että käynti on pikainen ja kontrolliin painottuva ja ällistyy kun tapaaminen ei vastaakaan hänen mielikuvaansa siitä. Jos tiedot on saatu vankitoverilta tai vastaavalta, voi koevapausvangille tulla esimerkiksi tunne siitä, että häntä valvontaan ja ”ristikuulustellaan” paljon enemmän kuin muita. Silloin kun koevapausvanki odottaa nopeaa tapaamista, on tukipartion vaikea yrittää muuttaa työtapaansa niin, että tapaamiset olisivatkin pidempiä. Vaikka nykyään tapaamiset ovat nopeita, ei niiden sellaisia tarvitse olla. On mahdollista, että vanki ottaa tilanteen myös toisin, esimerkiksi siten, että hän on odottanut tukipartiota käymään kotona ja keskustelemaan hänen kanssaan, mutta kun tukipartion tapaaminen onkin pikainen, jää vangille kuva tukipartiosta etäisenä ja kontrollipainotteisena toimijana. Haastatteluissa kävi ilmi, että vain muutamalle haastateltavista oli rikosseuraamusesimies käynyt läpi, mitä tukipartio tekee ja miten heidän kanssaan toimitaan. Yleensä jäi vangin omalle kontolleen ottaa selvää siitä, miten tukipartio toimii. Osa haastateltavista oli myös kuullut huhuja tukipartion toiminnasta, yleensä huonoja. Toisaalta ainakin kaksi haastateltavaa totesi, ettei luota mihinkään huhuihin, koska yleensä ne ovat mielikuvituksen tuotetta.

Päihdetestaustilanteet koettiin pääsääntöisesti positiivisina ja ne antoivat koevapausvangille mahdollisuuden todistaa, että he pystyvät noudattamaan valvotun koevapauden ehtoja. Lähes kaikki kokivat testaamisen omalla kohdallaan turhina, koska heillä ei ollut ongelmia päihteiden kanssa. Myös päihdetestauksen intensiteetti koettiin turhauttavana, holhoavana sekä luottamuksen puutteena. Rikosseuraamuslaitoksen strategian (2011-2020: 12) mukaan asteittainen vapauttaminen pyrkii valvonnan intensiteetin vähentämisellä siihen, että vangilla on mahdollisuus kehittää omia ongelmanratkaisukykyjä saamalla lisää vastuuta. Strategia ei tarkemmin määrittele mitä kaikkea valvontaa tavoite koskee, mutta koevapausvangit kokevat, että myös päihdevalvonnan intensiteetin tulisi vähentyä konkreettisen kontrollin vähentyessä. Ainakin kaksi vastaajaa koki, että he ovat antaneet tarpeeksi näyttöä jo vankilaiden aikana siitä, että he pystyvät noudattamaan sovittuja sääntöjä. Eräs haastateltava myös peräänkuulutti päihdetestauksen järjeistämistä sekä päihdetestausvälin pohtimista. Haastateltava piti kummallisena sitä, että hänet saatettiin testata sekä vankilassa että tukipartion toi-

mesta peräkkäisinä päivinä. Haastateltava piti erittäin todennäköisenä sitä, että kukaan ei käyttäisi päihteitä juuri ennen vankilakäyntiä, varmasta kiinnijäämisriskistä johtuen. Haastateltavat myös toivoivat tarkempaa riskianalyysiä sekä resurssien kohdentamista niihin, jotka päihdevalvontaa ja tukea oikeasti tarvitsevat. Ainoastaan yksi haastateltava oli kokenut tilanteen alentavana, koska hänelle ei annettu ensin vaihtoehtoa, vaan hänet haluttiin puhalluttaa kerrostalon pihamaalla, josta oli hyvä näkyvyys kaikkiin taloihin. Haastateltava oli kokenut, että työntekijä oli ollut työkeä ja alentava sekä yrittänyt selittää puhallutusta, sillä että toimintatapa on käynyt kaikille muillekin.

8.3 Tasapainottelua tuen ja kontrollin välillä sekä verkostojen merkitys

Tukipartion siirtyessä yhdyskuntaseuraamustoimiston alaisuuteen, tuli sen tavoitteeseen vaatimus tukevasta asiakastyöstä (Tehtävänkuvauslomake 2013: 1). Mutta miten tuo tuki tulisi tukipartiossa määritellä? Jos tuki halutaan nähdä samanlaisena intensiivisenä ja suunnitelmallisena tukena kuin yhdyskuntaseuraamustoimistossa, sivuutetaan se seikka, että tukipartion toimintaympäristö ja toimintatapa eroaa täysin siitä, mitä yhdyskuntaseuraamustoimistossa tehdään. Tukipartion työssä tulisi ottaa huomioon se, että se on edelleen liikkuvaa työtä, jossa vaaditaan niin määrällisiä kuin laadullisiakin tuloksia. Voidaanko siis tyytyä siihen, että tuki tukipartion tapauksessa tarkoittaakin nimenomaan tukevaa valvontaa sekä sosiaalisen kanssakäymisen tarjoamista valvotussa koevapaudessa oleville vangeille? Voidaanko tukipartion tuki määritellä esimerkiksi kannustamiseksi, ohjeiksi, kuuntelemiseksi sekä palveluohjaamiseksi?

Koevapauden valmistelussa tulee ottaa huomioon vangin tuen tarve sekä vankia koevapaudessa rikoksettomuuteen tukevat tekijät. Vapauttavan vankilan tehtävänä on valmistella vangin koevapaus mahdollisimman hyvin, jotta vangilla olisi suuremmat mahdollisuudet suorittaa valvottu koevapaus ilman rikkeitä. (Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629.) Kun valvottua koevapautta valmistellaan, jätetään yleensä tukipartion tehtävänkuvaukseen huomioimatta esimerkiksi vangin tukea suunniteltaessa. Myös vankilatasolla tukipartio nähdään yleensä ainoastaan valvontaa suorittavana tahona, eikä mahdollisena tukimuotona. Kuitenkin opinnäytetyön tuloksista voidaan päätellä, että valvottu koevapaus ei monella onnistuisi, jos varsinaista fyysistä valvontaa ei olisi ja valvonta suoritettaisiin ainoastaan sähköisten välineiden kautta. Jos jo koevapauden alussa huomioitaisiin, mitä tukemisen muotoja tukipartio voi tarjota vangille, tulisi tukipartiosta kokonaisvaltaisempi osa valvottua koevapautta. Etenkin sellaisille vangeille, jotka eivät halua tai joille ei ole tarjolla muita verkostoitumisen mahdollisuuksia, voisi tukipartio toimia pääasiallisena tuen lähteenä.

Valvonta on totuttu näkemään yksilotteisesti pelkkänä kontrolloimisena ja sääntöjen käyttämisenä. Valvonta voi myös itsessään olla tukemista sekä valvottua koevapautta edesauttavaa toimintaa, jos se toteutetaan rakentavalla ja korjaavalla tavalla, ei puhtaana kontrollina.

Monet haastatelluista kokivat nimenomaan, että valvonta itsessään on jo tärkeää sekä tukevaa toimintaa ja välittää viestiä koevapausvangeille, että joku valvoo heitä sekä sääntöjen toteutumista, mutta tarpeen mukaan on myös auttamassa, jos esimerkiksi on riski retkahtaa. Valvonta tuo valvotulle koevapaudelle uskottavuutta ja koska koevapaus on edelleen osa vangin rangaistusta, tulee sen sääntöjen noudattamista valvoa. Valvotun koevapauden on tarkoitus lisätä vangin vastuuta omasta itsestään ja omista tekemisistään. Vangin omia kehittyviä kykyjä tuetaan siten, että valvonnan intensiteettiä vähennetään ja minimivalvontakeinoina toimivat päihdevalvonta sekä muunlainen valvonta. (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 12.)

Haastateltavat kokivat, että tukipartion ainoa tehtävä oli valvoa heitä sekä suorittaa päihde-testausta. Tuesta ei kukaan itsenäisesti maininnut mitään, vaan tuen käsitettä yritettiin pohdita kaikkien kanssa, jonka jälkeen kaikilla oli vieläkin vaikeuksia löytää tukea tukipartion toiminnasta. Ainoa tuen muoto, joka osattiin mainita ja jota tarvittiin, oli vastavuoroinen keskustelu ja kuunteleminen. Toisaalta tukipartio on onnistunut toteuttamaan myös valvontaa siten, että se ei näyttäydy valvottaville heidän yksityisyyttään häiritsevänä tekijänä. Tukipartion työntekijät siis tasapainottelevat tuen ja kontrollin välimaastossa, mutta toistaiseksi he ovat onnistuneet toteuttamaan restoratiivista työtapaa. McCold ja Wachtel (2003: 1-2) määrittelevät restoratiivisen työtavan siten, että kontrollia ja tukea toteutetaan tasapainoisesti siten, että se näyttäytyy asiakkaalle hänen voimavarojensa tukemisena. Tukipartiota ei koettu varsinaisesti rankaisevana tai kostavana tahona, vaan haastateltavat kokivat, että tukipartiolaiset vain tekevät työtään, eivätkä toteuta omia henkilökohtaisia intressejään. Tulokset kertovat osaltaan myös sen, että tukipartiossa on osattu toteuttaa valvontaa siten, että se ei luo vastarintaa koevapautta suorittavissa vangeissa ja valvonnan merkitystä heidän päätehtävään ei korosteta. Valvonta on tuolloin hoidettu siten, että koevapausvanki ymmärtää sen olevan hänen parhaakseen, ei häntä vastaan (Eriksson ym. 2005: 31).

Merkittävää opinnäytetyön tuloksissa oli se, että tukipartiolta ei oikeastaan kaivattu intensiivisempää tukea, vaan ennemminkin mahdollisuutta dialogiseen keskusteluun. Tuloksiin vaikutti se, että haastateltavat saivat lähes poikkeuksetta tuen muualta kuin tukipartiolta. Tukea saatiin erilaisista sosiaalisista verkostoista, palveluista sekä toimintavelvoitepaikoilta. Esimerkiksi päihdekuntoutuslaitoksessa asuva kertoi saavansa kaiken tarvitsemansa tuen sekä valvonnan päihdekuntoutuslaitokselta. Muut saivat tukea esimerkiksi omalta perheeltään, muilta verkostoilta, toimintavelvoitepaikan ohjaajalta sekä päihdeklinalta. Erilaiset verkostot tarjosivat koevapausvangeille mahdollisuuden palauttaa sosiaalinen kontrolli elämäänsä, jonka avulla uusintarikollisuuden välttäminen oli helpompaa. Sosiaalisen kontrollin tarkoituksena on tarjota uusia käyttäytymismalleja sekä arvoja, jotka koevapausvanki voi itselleen omaksua. Sosiaalinen kontrolli nojaa myös ajatukseen siitä, että rikosten tekeminen tuottaisi

rikoksentekijälle suurempaa häpeää, koska hän pettää oman sosiaalisen verkostonsa. Sosiaalinen verkosto siis omalta osaltaan estää uusintarikollisuutta. (Lappi-Seppälä 2006: 24-25.)

Koevapautta valmistellessa tulisi ottaa huomioon, minkälaisia verkostoja koevapausvanki tarvitsee tuekseen sekä koevapauden aikana, että sen jälkeen. Yhteydet verkostoihin, etenkin kunnan palveluihin tulisi perustaa jo ennen koevapautta, jotta koevapausvangin ei vapaudu tyhjän päälle. Tukipartion tehtävä on olla yhteydessä koevapausvangin verkostoihin tarpeen mukaan sekä tarjota apua palveluohjauksen muodossa (Tehtäväkuvauslomake 2013: 1). Kun vangilta puuttuvat kaikki muut verkostot ja hänen sosiaaliset taitonsa ovat huonot, voi tukipartio tarjota sellaista sosiaalista tukea, joka johtaa koevapausvangin voimaantumiseen sekä mahdollisten uusien sosiaalisten verkostojen saavuttamiseen. Sosiaalinen tuki voi olla keskustelua tai kannustusta sekä apua tilanteisiin, jolloin koevapausvangin riski retkahtaa tai tehdä rike on suurin (Metteri & Haukka-Vacklin 2011: 55).

Koevapauden tarkoituksena on sopeuttaa vanki takaisin yhteiskuntaan ja antaa vangille mahdollisuus rakentaa itsenäisesti sellaiset olosuhteet, jotka hän tarvitsee normaaliin elämään (Valvotun koevapauden toimeenpano 2008). Ihmisen elämän osa-alueisiin kuuluvat normaalit sosiaaliset verkostot sekä yhteydet tavallisiin, ei rikollisiin tahoihin. Asteittaisen vapauttamisen tehtävänä on auttaa vankia takaisin yhteiskuntaan ja viedä kohti sitä tilannetta, missä vanki ei enää tarvitse Rikosseuraamuslaitoksen valvontaa pärjätäkseen. Rikosseuraamuslaitoksen asiakastyön tavoitteena on myös rakentaa kuntoutusjatkumoina, jotka olisivat sellaisia tahoja, joista vanki saisi pitkäaikaista tukea. Näiden kuntoutusjatkumoiden jatkuminen pitäisi myös turvata sekä valvotun koevapauden että sen jälkeen. Mikä rooli on tukipartiolla kuntoutusjatkumoissa? Tukipartio on läsnä valvotussa koevapaudessa olevan elämässä maksimissaan kuusi kuukautta, jonka aikana tukipartion työntekijän tulisi rakentaa merkityksellinen ja tukea antava suhde koevapautta suorittavaan vankiin. Kuitenkin kun vanki vapautuu ehdonalaisen vapauden valvontaan, siirtyy vastuu taas ehdonalaisvalvojalle, jonka täytyy aloittaa suhteen rakentaminen alusta asti. Tukipartion toiminta ei voi olla samankaltainen kuntoutusjatkumo kuin muut verkostot koevapausvangin elämässä. Vastuu tuen antamisesta tulisi osaksi siirtää muille verkostoille, esimerkiksi päihdekliniikoille tai muille palveluille, jotka todennäköisesti pysyvät koevapausvangin elämässä vielä koevapauden jälkeenkin.

Ira-Maria Ranta selvitti opinnäytetyössään (2014: 70-72) mitä mieltä Etelä-Suomen tukipartion työntekijät olivat tuen ja kontrollin suhteessa työssään. Rannan opinnäytetyön tulokset heijastavat tästä opinnäytetyöstä saatuja tuloksia. Tukipartion työntekijät näkivät, että heillä on kyky lähinnä vastata asiakkaidensa sosiaalisiin tarpeisiin, eli tarjota vuorovaikutuksellista kanssakäymistä. Tukipartion työntekijät näkivät, että ennen kaikkea heidän asiakkailtaan on tarve keskustella, joka saattaa johtua esimerkiksi sosiaalisten verkostojen vähyydestä tai laitostumisesta vankilassa. Tukipartio tarjoaa asiakkailleen tilaisuuden harjoitella sosiaalisia ti-

lanteita, jotta heillä olisi parempi mahdollisuus pärjätä muiden ihmisten kanssa. Osa tukipartion työntekijöistä oli selvästi kontrollipainotteisempia ja osa taas enemmän asiakassuhteen luomiseen sekä asiakkaan tarpeisiin keskittyviä. Molemmissa ryhmissä korostui vaatimus siitä, että asiakas haluaa sekä kykenee vastaanottamaan apua.

Rannan tulosten valossa voitaisiin sanoa, että kysyntä ja tarjonta kohtaavat. Valvotussa koevapaudessa olevat vangit tiedostavat valvonnan tarpeellisuuden ja ovat sopeutuneet asemaansa valvonnan kohteina ja kaipaavat tukipartiolta enemmän sosiaalista tukea kuin intensiivistä tukea ja jotakuta joka kuuntelisi. Tukipartion työntekijät taas ovat valmiina tarjoamaan sosiaalista tukea, jos koevapausvanki on sitä valmis vastaanottamaan. Toisaalta opinäytetyön tuloksissa voidaan nähdä jonkinlainen vääristymä. Valvotussa koevapaudessa olevat vangit ovat tottuneet tukipartion toimintaan ja siihen, että se on lähinnä valvontapainotteista, joten heillä ei myöskään voi olla kokemuksia toisenlaisesta tukipartiosta. Tukipartion toiminta on sitä, miksi tukipartion työntekijät sen tekevät, joten on normaalia, että koevapausvankien kokemukset tukipartiosta heijastavat tukipartion työtapoja sekä ajatusta tuen ja kontrollin suhteesta.

Sitä, miten tukea ja kontrollia pitäisi yhdessä toteuttaa, on vaikea ratkaista. Sitä kuitenkin on vaikea kiistää, että tuki ja kontrolli eivät olisi sidoksissa toisiinsa ja ilman toista ei voi myöskään toinen olla läsnä (Eriksson ym. 2005: 31). Aina tukitoimia toteuttaessa joutuu myös käyttämään hieman valtaa tuettavaan kohteeseen. Kun tukeva osapuoli ohjaa tuettavaa haluttuun suuntaan, on se vallan käyttöä. Kun taas valvotaan tai kontrolloidaan henkilöä, tuetaan häntä samalla, sillä kontrollointitoimilla pyritään myös käytöksen muutokseen tai ehkäisyyn. Kontrolloinnin tarkoituksena kuitenkin on tukea sellaisia käyttömalleja, jotka olisivat hyväksyttäviä. (Arnkil & Eriksson 1996: 202-205.)

9 Pohdinta

Käsittelen tässä luvussa sitä, miten olen ammatillisesti kehittynyt opinäytetyötä tehdessäni sekä opinäytetyöni eettisyyttä ja yleistettävyyttä. Lopussa käyn läpi opinäytetyöni hyödyllisyyden sekä kehittämisehdotukseni. Pohdinta sisältää myös ajatuksia opinäytetyöprosessista sekä omia ajatuksiani opinäytetyöni tuloksista.

9.1 Ajatuksia opinäytetyön prosessista

Aloitin opintoni Laureassa syksyllä 2012. Olen ollut harjoitteluissani onnekas, sillä pääsin keväällä 2013 harjoitteluun Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimiston Porvoon toimipisteeseen ja siitä kesäksi töihin Vantaan toimipisteeseen. Vantaalta jatkoin pienen tauon jälkeen Espoon toimipisteeseen, josta kesäksi 2014 päädyin Etelä-Suomen tukipartioon kesäsijaiseksi. Tuki-

partiossa kiinnostuin siitä, mitä tukipartion työ oikeastaan pitää sisällään ja miten tuen ja kontrollin tavoitteita tulisi tasapainottaa. Keskustelin myös tukipartion työntekijöiden kanssa siitä, miten he kokevat tuen ja kontrollin tavoitteet ja miten tavoitteet voi saavuttaa kun laadullisia tavoitteita on hankala mitata. Työntekijät kokivat määrällisten tavoitteiden hankaloittavan asiakastyötä. Tutustuin myös tukipartiosta tehtyihin opinnäytetöihin sekä tutkimuksiin ja huomasin, että koevapausvankien kokemuksia tukipartion työstä ja roolista oli tutkittu melko vähän ja valvonta oli aina mainittu yksittäisessä kappaleessa. Tästä minulle nousi ajatus siitä, että tukipartion roolia valvotussa koevapaudessa oikeastaan lähes vähätellään, vaikka tukipartio on se taho, joka usein näkee koevapausvankia eniten tämän koevapauden aikana. Halusin tietää, mitä koevapausvankit ovat itse mieltä asiasta, onko tukipartion tekemä työ täyttä ajanhukkaa, vai pitäisikö sen toimintaan kohdistaa enemmän resursseja. Itseäni kiinnosti myös valvonta tuen muotona ja tukipartion esimies toivoi, että tutkisin myös tuen ilmenemistä tukipartion asiakastyössä sekä tarvetta asiakaskohtaiselle työntekijälle. Asia oli myös ajankohtainen, koska tukipartioiden perustamisesta ei ollut montaa vuotta ja tukipartion työ, erityisesti asiakastyö, haki vielä muotoa. Myös uusi laki valvotusta koevapaudesta toi tukipartiolle enemmän vastuuta ja valtuuksia sekä uusia ehtoja ja velvoitteita valvottua koevapautta suorittaville vangeille. Mielestäni aiheen tutkiminen antaa myös eväitä omalle työuralleni ja tarjoaa myös uutta tietoa tukipartiolle ja apua uusien työmenetelmien kehittämiseen.

Opinnäytetyö prosessina oli pitkä ja melko raskas. Koin, että prosessi olisi ollut hedelmällisempi, jos olisin voinut jakaa sen toisen opiskelijatoverini kanssa eli olisin tehnyt opinnäytetyön parityönä. En ajattele niinkään sitä, että myös työmäärä olisi puolittunut, vaan sitä, että olisin saanut erilaisen näkökulman opinnäytetyöni tulokseen sellaiselta henkilöltä, joka ei ole ollut töissä tukipartiossa. Opinnäytetyöprosessi antoi kuitenkin minulla mahdollisuuden tarkastella tukipartion työtä erilaisesta näkökulmasta, sekä pohtia tukipartion tarkoitusta ja tavoitteita. Koen, että loppujen lopuksi opinnäytetyöprosessi antoi minulle paljon sekä tuottanut, tarpeellista tutkimustietoa.

Tein myös mielestäni tärkeän havainnon etsiessäni aineistoa tukipartiosta. Tukipartiosta on melko vähän virallista aineistoa ja lähes kaikki aineisto, joka ei liity lakiin tai ohjeisiin, on opinnäytetöissä sekä tutkimuksissa. Tukipartio mainitaan aina ohimennen esimerkiksi laissa valvotusta koevapaudesta, mutta tarkempaa menettelyohjetta tukipartion toiminnalle ei ole. Valvottu koevapaus on tarkoin säännelty vapauttamisen muoto, mutta silti tukipartiolle on annettu vähän painoarvoa ainakin kirjallisissa dokumenteissa. Tämä voi toki johtua siitä, että tukipartio on verrattain uusi valvomisen muoto, mutta olisin olettanut, että tukipartion toiminnallekin olisi asetettu tarkat rajat ja säännökset. Tähän mennessä omakohtainen kokemukseni siitä, miten tukipartioon kiinnitetään huomiota Rikosseuraamuslaitoksen puolesta, ovat määrälliset tavoitteet, joiden säätäjää ei oikeastaan kukaan ole minulle osannut kertoa.

9.2 Opinnäytetyön eettisyys ja yleistettävyys

Opinnäytetyön tulokset olivat oikeastaan yllätys minulle. Tukipartion toimintaan ja valvontaan oltiin melko tyytyväisiä. Yllätys minulle oli myös se, miten valvontapainotteisena tukipartion toiminta koettiin. Tiedostan myös, että opinnäytetyön rajallisuuden aiheuttaman haastateltavien vähyyden vuoksi, tuloksia voi tulkita monelta kannalta. Koska haastatteluun valikoitui paljon sellaisia henkilöitä, jotka olivat melko kyvykkäitä pärjäämään valvotussa koevapaudessa omin voimin, ei esimerkiksi tukipartion tehtävä tukijana korostunut mitenkään erityisesti. Toisaalta koen, että ainakin toistaiseksi opinnäytetyön tulokset heijastelevat nykyistä tilannetta, sillä koevapautteen päästetään pääsääntöisesti sellaisia koevapausvankeja, joiden todennäköisyys pärjätä koevapaudessa on keskivertovankia parempi. Eli suurin osa vangeista pärjää omin avuin valvotussa koevapaudessa, eivätkä ole erityisen tuen tarpeessa tai osaavat itse sitä hakea muista verkostoista. Olisin toivonut, että jollain olisi ollut asiakkaana sellainen koevapaudessa oleva tai ollut vanki, joka olisi mahdollisesti joutunut rikkeen takia määräaikaiseen koevapauden keskeytykseen, tai että hänen koevapautensa olisi kokonaan peruutettu. Olisin toivonut myös, että haastateltavien joukkoon olisi osunut joku sellainen, jolla olisi ollut vahvat negatiiviset mielipiteet tukipartion työstä. Kuitenkaan sellaisia ei koevapaudessa tai ehdonalaisessa vapaudessa haastatteluajankohtina ollut tai he eivät halunneet osallistua opinnäytetyöhöni.

Jos edellä mainitun kaltaisia haastateltavia olisi osunut kohdalleni, olisi opinnäytetyöni tulos voinut olla aivan toisenlainen. Toisaalta minulle jäi tunne siitä, että tukipartio koetaan välttämättömänä mutta harmittomana asiana. Varsinaista vankiloissa esiintyvää valvontavastaisuutta ei esiintynyt ainakaan haastateltavieni joukossa. Asiaan vaikutti varmasti monet tekijät, mutta ehkä se, että tukipartio ei kuitenkaan valvo heitä suoraan 24 /7, kuten vankilan suljetuissa olosuhteissa, oli merkittävä tekijä siinä, miten tukipartioon suhtauduttiin. Olen joutunut pohtimaan myös omaa rooliani rikosseuraamusalan työntekijänä sekä sitä, miten rikosseuraamusalan toimintatapa sekä arvot sopivat omaan arvopohjaani. Olen myös reflektoinut sitä, miten olen itse tukipartion työntekijänä toiminut.

Tutkimussuunnitelmassani pohdin sitä, miten asemani haastattelijana voitaisiin neutraloida, koska olen aikaisemmin ollut töissä Etelä-Suomen tukipartiossa. Asia ratkaistiin siten, että tietoisesti valitsin sellaisia haastateltavia, jotka eivät olleet koevapaudessa työjaksoni, eli kesän 2014 aikana, tai aloittivat koevapautensa niin, että en ehtinyt heitä nähdä useasti. Kuitenkin jatkaessani töitä, jouduin välillä paikkaamaan tukipartiolaisia muutamissa työvuoroissa, jolloin näin muutaman haastateltavan ohi menen, ennen kuin tiesin että he olisivat suosituksia osallistumaan opinnäytetyöhöni. Haastateltavien vastauksista huomaa, että moni puhui tukipartion toiminnasta ”te” sanalla, eli ”te tukipartiossa teette” tai miten ”te siellä toimitte”. Kaikki haastateltavat tiesivät, että olen töissä yhdyskuntaseuraamustoimistossa, joten

minut niputettiin samaan ryhmään tukipartion työntekijöiden kanssa, sillä kaikki haastateltavat eivät hahmota erilaisten virkamiesten työtehtäviä tai asemaa. Tämän takia en kokenut, että kommentit olisivat osoitettu juuri minulle, vaan koskivat yleisesti koko tukipartiota sekä rikosseuraamuslaitosta. Haastattelun alussa kävin läpi jokaisen haastateltavan kanssa, että en ole työntekijän roolissani, vaan opinnäytetyön tekijän roolissa.

Koska olin opinnäytetyön toteuttamisen aikana töissä työyhteisössä johon myös tukipartio kuului, on syytä pohtia sitä, vaikuttivatko omat ajatukseni tai omat mielipiteeni opinnäytetyöhön tai haastateltavien valintaan. Vaikka olinkin ollut töissä tukipartiossa, en kokenut tarvetta miellyttää tukipartion jäseniä tai tukipartion esimiestä opinnäytetyöni tuloksilla. Koin, että tukipartion jäsenet suhtautuivat omaan työhönsä terveellä kritiikillä, jolloin myös minun oli helppo tarkastella tukipartion toimintaa ulkopuolisena opiskelijana ja tutkimuksen toteuttajana.

Ammattieettisiä kysymyksiä voi herättää myös valitsemani tapa, miten mahdolliset haastateltavat tavoitettiin. Koska haastateltavia tavoiteltiin tukipartion kautta, tulee tukipartio väistämättömästi olemaan tietoinen siitä, kuka opinnäytetyöhön osallistuu vaikka vastaukset eriteltäisiinkin niin, että sieltä ei voi ketään tunnistaa. Toisaalta ne, jotka osallistuivat tukipartion kautta opinnäytetyöhöni, olivat avoimia mielipiteistään ja olisivat olleet valmiita myös kertomaan ne tukipartiolaisille itselleen, vaikka mielipiteet olisivatkin olleet negatiivisia. On myös aiheellista pohtia sitä, ovatko opinnäytetyöni tulokset vääristyneitä esimerkiksi sen takia, että yhdyskuntaseuraamustoimiston tai tukipartion työntekijät olisivat valinneet sellaisia haastateltavia, jotka antavat vain positiivisia mielipiteitä. Omasta mielestäni tämä ei pidä paikkaansa, sillä tukipartion työntekijöiden kohdalla kaikki ymmärsivät, että sellaisilla joilla ei ole mitään sanottavaa tutkimuksen kohteesta, ei todennäköisesti ole kehittämisehdotuksiaan. Tukipartion työntekijät kykenivät ja halusivat tarkastella työtään kriittisesti ja samalla linjalla menivät myös yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijät. Tämän lisäksi en ottanut kaikkia tarjottuja haastateltavia, vaan valitsin tarkoituksella sellaisia jotka eroaisivat toisistaan ja joilla olisi jotain sanottavaa rikosseuraamustyöntekijöiden mielestä.

Pettymyksekseni Espoon ja Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimistot eivät aktivoituneet ja etsineet valvottavistaan mahdollisia haastateltavia. Haastateltavien joukko olisi saattanut olla hyvinkin erilainen, jos muut yhdyskuntaseuraamustoimistot olisivat tarjonneet haastateltavia. Opinnäytetyötä tehdessä täytyy myös ottaa huomioon ajan rajallisuus, sekä omat voimavarat. Ajan rajallisuus sekä se, että tein yksin tätä opinnäytetyötä omalta osaltaan aiheutti sen, että tutkimusjoukosta tuli loppujen lopuksi melko samankaltainen ja sellaisia tapauksia, joilla olisi ollut erityisen vahvoja mielipiteitä, ei joukkoon valikoitunut. Haastatteluihin varaamallani ajan jaksolla ei ollut ketään sellaista valvotussa koevapaudessa tai valvonnassa, joka olisi ajatellut kovin vahvasti tukipartiosta tai joka olisi ollut halukas osallistumaan haastatteluihin.

Tiedostan tämän opinnäytetyössäni, mutta tästä huolimatta uskon, että opinnäytetyöni tutkimusotos edustaa merkittävää joukkoa valvotussa koevapaudessa olevista vangeista.

On aiheellista pohtia, ovatko opinnäytetyöni tulokset yleistettävissä. Opinnäytetyöhön valikoitunut otos koevapausvankeja oli melko pieni ja ajan sekä haastateltavien puutteesta otokseen valikoituneet henkilöt olivat melko samanlaisia taustoiltaan ja tilanteiltaan. Tutkimus voidaan nähdä luotettavana silloin, kun sen tuloksia voidaan yleistää tai siirtää muihin tilanteisiin. Koska opinnäytetyöni tutki nimenomaan Etelä-Suomen tukipartioita, ei tuloksia sinällään voida suoraan siirtää muihin tukipartioihin. Muut Suomen tukipartiot toimivat hiukan eri tavalla, eivätkä ole samanlailla sidoksissa yhdyskuntaseuraamustoimistoon kuten Etelä-Suomen tukipartio. Asiakaskunnan sekä perusvalvonnan ollessa kuitenkin samanlaista, voidaan opinnäytetyöni tuloksia soveltaa muihin tukipartioihin.

Tämän lisäksi tulokset pohjautuvat kuuden haastateltavan subjektiiviselle kokemukselle. Jokainen haastateltava on antanut oman näkemyksensä tutkimuksen aiheesta ja tarkastellut tutkittavaa ilmiötä omasta näkökulmastaan. Mielestäni tutkimuksen yleistettävyyttä sekä luotettavuutta lisää se, että tutkittavat ovat päätyneet suurin piirtein samanlaiseen näkemykseen siitä huolimatta, että haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina ja tutkittavat eivät ole olleet yhteydessä toisiinsa. Tämän opinnäytetyön tulokset kuvaavat yksittäisten ihmisten kokemuksia tukipartiosta tämän hetkisessä tilanteessa. Tällä hetkellä opinnäytetyön tutkimusotos vastaa taustoiltaan suurinta osaa valvotussa koevapaudessa olevia vankeja, jolloin voidaan olettaa että opinnäytetyöstä nousseita ilmiöitä voidaan myös soveltaa isoon osaan Uudenmaan alueella olevista koevapausvangeista. Kun tilanne muuttuu siten, että koevapauksen päästetään huomomin pärjääviä ja laitostuneempia vankeja, eivät tutkimuksen tulokset enää välttämättä ole yleistettävissä kaikkiin koevapausvankeihin. Opinnäytetyö ei aihealueensa ja suppeutensa vuoksi ole samanlailla yleistettävissä kuin laajemmat tutkimukset tai määrälliset tutkimukset. Toisaalta on aiheellista pohtia sitä, onko tutkimuksen tuloksia edes mielekästä yleistää muihin ympäristöihin kuin Etelä-Suomen tukipartioon.

9.3 Opinnäytetyön hyödyllisyys ja kehittämisehdotukset

Toivon, että opinnäytetyöni tuloksista on hyötyä erityisesti Etelä-Suomen tukipartiolle, mutta myös muille tukipartiolle, vankiloille sekä yhteistyökumppaneille. Jatkossa olisi järkevää toteuttaa samankaltainen koko maan laajuinen tutkimus siitä, miten koevapausvangit kokevat tukipartion toiminnan. Tällöin saataisiin suurempi tutkimusotos sekä pystyttäisiin vertailemaan eri tukipartioiden toimintatapoja keskenään. Tasavertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden takia tukipartioiden toimintatavat sekä tavoitteet tulisivat olla samankaltaiset.

Kehittämisehdotuksina esitän, että Rikosseuraamuslaitoksen tulisi pohtia uusia mahdollisuuksia tai uusia työtapoja siihen, miten päihdekuntoutuslaitoksissa voitaisiin hoitaa koevapausvangin valvonta sekä päihdevalvonta. Päihdekuntoutuslaitos voisi hoitaa päihdevalvonnan, sillä yleensä laitoksissa testataan muutenkin kaikkia siellä asuvia asiakkaita. Päihdekuntoutuslaitokset ovat myös velvollisia ilmoittamaan, jos koevapausvanki antaa positiivisen näytteen (Valvotun koevapauden toimeenpano 2008). Yleensä päihdekuntoutuslaitoksessa on tiukka aikataulu, sekä tietyt ajat jolloin sieltä saa poistua. Osa päihdekuntoutuslaitoksista myös sijaitsee niin syrjässä, että koevapausvangin on sieltä vaikea omin päin päästä minnekään. Tällöin muiden ehtojen noudattaminen onnistuisi sähköisen valvonnan avulla, ja tukipartiota tarvittaisiin vain poikkeustilanteisiin.

Tukipartion auto koettiin lähes kaikkien haastateltujen osalta häiritseväksi, leimaavaksi sekä liikaa huomiota herättäväksi. Tukipartion käytössä on myös toinen, enemmän henkilöautoa muistuttava ajoneuvo, jonka koettiin olevan huomattavasti hillitympi. Kun tukipartiolle hankitaan uudet ajoneuvot, tulisi hankinnassa ottaa huomioon erityisesti uusien autojen väri sekä malli. Haastateltavat mainitsivat että etenkin auton sininen väri viittasi poliisiin. Autojen sisätilat tulisi muokata sellaisiksi, että kanssakäyminen auton sisällä olisi luontevaa ja esteetöntä esimerkiksi puhallutustilanteessa.

Uuden lain myötä pyrkimyksenä on myös ollut, että vankiloiden sanktiointijärjestelmää yhtenäistettäisiin, koska tällä hetkellä vankiloiden antamat sanktiot valvotun koevapauden ehtojen rikkomisesta eroavat toisistaan. Kun sanktiointijärjestelmä olisi yhtenäisempi, olisi myös tukipartiolla mahdollisuus arvioida, minkälaisia sanktioita erilaisista rikkeistä saa. Jonkinlainen arvio rikkeen sanktiosta tulisi koevapausvangille riketilanteessa antaa, sillä parhaimmillaan koevapausvanki rauhoittuu sekä pystyy selvittämään tilanteen asiallisesti mutta pahimmillaan vanki saattaa mennä paniikkiin ja karata tai turvautua voimakeinoihin tukipartion ollessa paikalla. Koska vankilan tehtävänä on ensisijaisesti käsitellä koevapausvangin rikkeet, tulisi myös vankiloilla olla valmius selvittää tilanne, jos ei välittömästi niin ainakin saman päivän aikana. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnon tulisi laatia sanktiointiohje, jossa otetaan huomioon yleisimmät riketilanteet, sekä rikkeen vakavuus ja mahdollisen tahattomuuden vaikutus.

Tukipartion tehtävänkuvaa on liitetty velvoite yhteistyöstä vankiloiden kanssa, joten tuon velvoitteen mukaisesti yhteistyötä vankiloiden kanssa tulisi kehittää (Tehtävänkuvauslomake 2013: 1). Vankiloiden tulisi panostaa siihen, että ne informoivat valvottuun koevapauteen pääseviä vankeja tukipartion toiminnasta sekä vastuualueista tarkemmin. Jos vastuualueet eivät ole vangilla selvät, voi ristiin soittelu ja asian tiedustelu turhauttaa vankia. Myös vankiloiden sekä tukipartioiden tulisi tehdä selvä vastuunjako siitä, mitkä kaikki tehtävät kuuluvat tukipartion ja vankilan kontolle, ja missä asioissa vangin tulee kääntyä tukiparti-

on ja vankilan puoleen. Esimerkiksi laitteiden vaihtaminen tai korjaaminen tuottaa usein päänvaivaa sekä vankiloille että tukipartiolle. Vankilat luulevat usein, että tukipartion työntekijät pystyvät korjaamaan tai vaihtamaan vangin seurantalaitteet, vaikka vankila on ensisijaisesti laitteista ja niiden korjauksesta vastuussa. Tukipartioiden ja vankilan yhteistyön tiivistäminen voitaisiin toteuttaa esimerkiksi yhteisellä työpajalla, johon osallistuisi sekä tukipartion henkilökunta että henkilökuntaa alueen vankiloista.

Tuen lisääminen tukipartion työhön onnistuisi esimerkiksi siten, että kotikäyntien määrää sekä laatua lisättäisiin. Laki sanelee, että tukipartion työntekijöiden tulisi käydä koevapausvankien kotona valvontakäynneillä ja pihapiirissä tapahtuvat käynnit olisivat vain poikkeus (Laki valvotusta koevapaudesta). Etenkin pääkaupunkiseudulla kotikäyntien esteenä saattaa olla joskus huono parkkipaikkatilanne ja usein ajan suhde menee niin, että parkkipaikan etsimiseen käytetään 20 minuuttia ja vangin tapaamiseen 5 minuuttia. Jos tukipartiolle hankittaisiin suurimpiin Etelä-Suomen kaupunkeihin yleinen pysäköintilupa, saattaisi suhde vaihtua niin, että parkkipaikan etsimiseen kulutettaisiin vähemmän aikaa jolloin vangin luona voitaisiin olla pidempään, joka loisi mahdollisuuden syvällisempiin keskusteluihin. Koevapausvangeille tulisi myös tarjota mahdollisuutta yksilökohtaiseen työntekijään, joka näkisi koevapausvankia useammin ja jonka kanssa voisi esimerkiksi käydä erilaisissa palveluissa ja hoitaa asioita, joihin koevapausvanki ei yksin pysty. Yksilökohtainen työntekijä tulisi laittaa pakolliseksi etenkin sellaisille koevapausvangeille, joilla on huonot sosiaaliset verkostot tai jotka eivät käy missään muussa tukitoimessa toimintavelvoitteen lisäksi. Näin resurssit voitaisiin kohdentaa sellaisiin vankeihin, jotka tukea ja valvontaa eniten tarvitsevat ja jäljelle jäävillä resursseilla varmistetaan myös muiden, omillansa pärjäävien koevapausvankien toimiva valvonta. Jos kaikille koevapausvangeille annettaisiin saman verran tukea ja panostettaisiin yhtä paljon, on todennäköistä, että käyntien määrä putoaisi ainakin puoleen ja osa resursseista menisi hukkaan. Vankilan puolella tulisi tehdä ennen valvottua koevapautta tarkempi analyysi siitä, tarvitseeko vanki lisätukea koevapauteensa vai ei.

Kaikkien tukipartion työntekijöiden tulisi käydä Motivoivan keskustelun -kurssi. Jos koevapausvangit kaipaavat tukipartiolta tukea ainoastaan keskustelun muodossa, tulisi tuolloin keskusteluiden olla rakentavia sekä koevapausvankia motivoivia. Motivoiva keskustelu antaisi työntekijöille työkaluja tunnistaa koevapausvangin muutoshalukkuuden, sekä tarttua siihen ja motivoida asiakasta muutoksessa (Miller ym. 2013: 4). Motivoivan keskustelun menetelmin voisi tukipartio myös vaikuttaa sellaisiin koevapausvankeihin, jotka ovat ujoja sekä joilla on puutteelliset sosiaaliset taidot sekä sellaisin, jotka eivät välttämättä tahdo keskustella tukipartion kanssa. Motivoiva haastattelu perustuu paljolti avoimiin kysymyksiin, joihin koevapausvangin on vaikeaa vastata yksinkertaisilla vastauksilla, vaan ihanteellisessa tilanteessa joutuu pohtimaan ja selittämään vastaustaan (Miller ym. 2013: 33).

Toivon, että aiheesta toteutettaisiin joskus kattavampi tutkimus, jossa on enemmän osallistujia. Suuremman osallistujaluvun avulla tutkimuksesta nousisi toisenlaisia näkökulmia tukipartion toimintaan, joiden avulla tukipartiosta saataisiin toimivampi kokonaisuus. Kattavampi tutkimus tavoittaisi myös paremmin heidät, jotka ovat oikeasti tuen tarpeessa valvotussa koevapaudessa. Mielenkiintoista olisi myös tutkia sitä, minkälaisia eroja tukipartion antamassa tuessa on esimerkiksi valvontarangaistusta suorittavien asiakkaiden sekä valvottua koevapautta suorittavien vankien välillä. Kehittämisehdotuksiini viitaten Suomen vankiloiden järjestelmää valvotun koevapauden rikkeiden sanktioinnin osalta tulisi tutkia esimerkiksi tilastollisin menetelmin, jotta saataisiin selville kuinka isoja erot vankiloiden välillä ovat. Jos annetut sanktiot samoista rikkeistä eroavat toisistaan, ei koevapausvankien kohtelu ole tällöin tasa-arvoista eikä oikeudenmukaista rikosseuraamuslaitoksen tavoitteiden mukaisesti (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020: 2).

Kaiken kaikkiaan tukipartion toimintaan tulee tehdä muutamia muutoksia, mutta tukipartion tulisi ennen kaikkea pohtia kysymystä siitä, miten tuki ja kontrolli näkyvät heidät työssään ja miten sitä voidaan toteuttaa niin, etteivät ne ole ristiriidassa toistensa kanssa, tai niin, että ne sopivat heidän työympäristöönsä. Tukipartion tulisi pohtia, onko edes tarkoituksenmukaista yrittää toteuttaa tukea siinä määrin, missä sitä on suunniteltu toteutettavan. Rikosseuraamuslaitos haluaa nähdä itsensä toimivana ja tukevana elimenä ja tuki määritellään käsitteillä intensiivinen ja suunnitelmallinen asiakassuhde. Kuitenkin tuki voi olla pieniä tekoja, jotka saattavat olla hyvinkin merkityksellisiä koevapausvangille, vaikka ne eivät vaikuta ulospäin sellaiselta asiakastyöltä, jota Rikosseuraamuslaitos tahtoo tukipartion toteuttavan. Valvonnan roolia yhtenä tuen elementtinä tulisi tarkastella lähemmin sekä pohtia, miten se soveltuu tukipartion tavoitteisiin sekä todellisiin työtehtäviin.

Tukipartion roolia valvotussa koevapaudessa ei pitäisi missään nimessä vähätellä. Koevapausvankien valvominen on tärkeää, koska ilman toimivaa valvontaa ei valvotun koevapauden kaltaista vapauttamisen järjestelmää todennäköisesti olisi. Valvonnan merkitystä tuen muotona ei tule vähätellä, ja tukipartion tulee pohtia omaa rooliaan valvonnan sekä tuen toteuttajana sekä kehittää itselleen toimintaympäristöönsä sopivimmat ratkaisut. Tukipartion toiminta tulisi ennen kaikkea perustua yksilöllisyyteen, riskien arviointiin sekä lakiin. Tukipartion toimintaan tulisi panostaa sekä käyttää resursseja, jotta tukipartion toiminta saavuttaisi parhaan mahdollisen, koevapausvankeja tukevan työtavan. Kysymys kuuluukin, miten tukipartio vastaa kuntoutusjatkumon vaatimukseen ja miten tukipartiosta tehtäisiin luonteva osa vankien valvottua koevapautta?

Lähteet

- Arnkil T. & Eriksson E. 1996. Kenelle jää kontrollin Musta Pekka -kortti?: Sosiaalitoimisto verkostoissaan. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino Oy.
- Arola-Järvi A. 2012. Suunnitelmallisen vankeusajan käsikirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy-Juvenes Print
- Danielsson P. & Mäkipää, L. 2012. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus sähköisen valvonnan vaikuttavuuteen. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Eriksson E. & Arnkil T. 2005. Huoli puheeksi - Opas varhaisista dialogeista. Saarijärvi: Gummerrus kirjapaino Oy.
- Kriminalvården. Fotboja. Viitattu 5.4.2015.
<https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/fangelse/fotboja>
- Hallituksen esitys eduskunnalle valvottua koevapautta koskevaksi lainsäädännöksi HE 140/2012). Finlex. Viitattu 10.3.2015
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2012/20120140>
- Hallituksen esitys Eduskunnalle valvontarangaistusta ja sähköistä valvontaa avolaitoksissa koskevaksi lainsäädännöksi. HE 17/2010. Finlex. Viitattu 4.4.2015
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100017>
- Hartoneva A. 2002. Normaaliusperiaate Suomen vankeinhoidossa. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 3/2002. Viitattu 2.3.2015
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/risenjulkaisusarja/normaaliusperiaatesuomenvankeinhoidossa.html>
- Hirsjärvi S. & Remes P. & Liikanen P. & Sajavaara P. 1992. Tutkimus ja sen raportointi. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi S. & Hurme H. 2009. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino
- Hirsjärvi S. & Remes P. & Sajavaara P. 2005. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi S. & Hurme H. 2010. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Raamatutrukikoda.
- Joukamaa M. & työryhmä. 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Perustulosraportti. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. Viitattu 4.3.2015.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6AqMACEr8/RISE_1_2010_Rikosseuraamusasiakkaiden_terveys_tyokyky_ja_hoidontarve.pdf
- Karsikas V. 2007. Valvottu koevapaus osaksi vapauttamisprosessia. Julkaisussa Haaste 2/2007: Porvoo
- Knuuti U. & Taali, A. & Oresmaa M. & Juuti A. 2008. Päihdevalvonnan opas. Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/2008
- Koski-Jännes A. & Riittinen L. & Saarnio P. 2008. Kohti muutosta: Motivointimenetelmiä päihde- ja käyttäytymisongelmiin. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino Oy.
- Kuusisto K. 2010. Kolme reittiä alkoholismista toipumiseen. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Laine M. 2007. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino Oy.

Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 27.11.2009/953. Finlex. Viitattu 9.4.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090953>

Laki valvotusta koevapaudesta. 23.8.2013/629. Finlex. Viitattu 8.4.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20130629>

Lappi-Seppälä T. 2006. Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsinki: Yliopistopaino.

Lapsi -ja perhetyön linjaukset 2013. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 15.4.2015
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6G5krDHMF/Lapsi-ja_perhetyon_periaatteet_.pdf

McCold P. & Wachtel T. 2003. International institute for restorative Practices. Restorative Practices. EFORUM. In Pursuit on Paradigm: A theory of Restorative Justice. Tulostettu 1.4.2015
http://www.iirp.edu/iirpWebsites/web/uploads/article_pdfs/paradigm.pdf

Metteri A. & Haukka-Wacklin T. 2011. Sosiaalinen tuki kuntoutuksen ytimessä. Teoksessa Kuntoutus kanssamme: Ihmisen toimijuuden tukeminen. Karjalainen V. & Vilkkumaa I. 2011. Jyväskylä: Bookwell Oy

Metsämuuronen J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino Oy.

Miller W.R. & Rollnick S. 2013. Motivational Interviewing: Helping people change. New York. The Guilford Press

Muiluvuori M-L. & Blomster P. & Laurila T. & Lindeborg H. & Tyni S. 2014. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2014. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 20.4.2015
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/2L62dq7TN/Rikosseuraamuslaitoksen_tilastollinen_vuosikirja_2014_.pdf

Mäkipää L. 2010. Valvotun koevapauden toimeenpano ja sovellettavuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 249. Helsinki

Mönkkönen K. 2007. Vuorovaikutus: Dialoginen asiakastyö. Helsinki. Edita Prima Oy.

Normaaliusperiaate Suomen vankeinhoidossa. 2002. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 10.13.2014.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut/risenjulkaisusarja/normaaliusperiaatesuomenvankeinhoidossa.html>

Organisaatio. 2013. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 20.4.2015
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>

Piiroinen J. 2014. Cogito, ergo sum. Julkaisussa Kontra.

Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41. Edilex. Viitattu 8.10.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>

Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016. 2012. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 3.4.2015
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6Cr2xRZTS/Paihdelinjaukset_2012-2016_RINKIIN.pdf

Ranta I-M. 2013. Tuki ja kontrolli Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tukipartiossa. Laurea: Tikkurila.

Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020. 2011. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 5.2.2015
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/6A3hgIF5q/Risen_strategia_2011-2020.pdf

Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2014. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2014. Viitattu 2.5.2015
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/gVNfGzswr/Rikosseuraamusasiakkaat_1.5.2014.pdf

Seikkula J. & Arnkil T. 2005. Dialoginen verkostotyö. Tampere. Tammer-Paino Oy.

Solantaus T. 2013. Lapset puheeksi - kun vanhemmalla on mielenterveyden ongelmia. Manuaali ja lokikirja. Toimiva lapsi ja perhe: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
http://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/lp_manuaali_ja_lokikirja_kun_vanhemmalla_on_mtr_ongelmia_13112013.pdf

Tamminen E. 2010. Päihteet, mielenterveys ja vankeus. Portti vapauteen. Viitattu 3.3.2015
http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2487/paihteet_mielenterveys_ja_vankeus

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino Oy.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet. 2002. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 8.10.2014.
<http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4/periaatteet>

Tutkittavien informointi. 2014 Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 8.10.2014.
<http://www.fsd.uta.fi/tiedonhallinta/osa3.html>

Uusitalo H. & Seppänen L. & Korpelainen E. & Kira M. & Aalto-yliopisto. 2012. Vankina vapaudessa: Kohaus- hankkeen raportti valvotun koevapauden verkostosta. Helsinki. Työterveyslaitos

Valvotun koevapauden toimeenpano (6/011/2008). 2008. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 2.4.2015
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/saannokset/maarayksetjaohjeet/valvotunkoevapaudentoimeenpano60112008.html>

Valvotun koevapauden täytäntöönpano (1/004/2014). 2014. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 2.4.2015
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/saannokset/maarayksetjaohjeet/valvotunkoevapaudentoimeenpano60112008.html>

Julkaisemattomat lähteet

Esra tukipartion suorittamat valvontatapahtumat Etelä-Suomen alueella. 2015. Yhdyskuntaseuraamustoimisto.

ESRA Maaliskuu 2015. Valvottu koevapaus. Yhdyskuntaseuraamustoimisto.

Tehtäväkuvauslomake 2013. Yhdyskuntaseuraamustoimisto. Viitattu 1.3.2015.

Kuviot

Kuvio 1: Tuen ja valvonnan suhde	36
Kuvio 2: Tuen ja kontrollin yhdistäminen	37

Taulukot

Taulukko 1: Valvottu koevapaus vuosina 2007-2014.....	21
Taulukko 2: Tehtyjen valvontakäyntien ja päihdetestien määrä maaliskuussa 2015	22
Taulukko 3: Aineiston luokittelua teemasta tuki.....	45
Taulukko 4: Haastatteluun osallistuneiden taustatiedot	49

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelun runko	90
Liite 2: Suostumuslomake haastatteluun	92
Liite 3: Kuvaus opinnäytetyöstä haastateltaville.....	93
Liite 4: Tutkimuslupahakemus.....	94

Liite 1: Teemahaastattelun runko

Taustatiedot

- ikä
- sukupuoli
- asuinpaikka valvotun koevapauden aikana
- valvotun koevapauden kesto ja onko ollut useamman kerran koevapaudessa
- päihteidenkäytön tausta
- mahdolliset rikkeet koevapauden aikana

Kohtaaminen tukipartion kanssa

- Kuvaile tyypillistä tapaamista tukipartion kanssa?
- Missä tapaavat yleensä tukipartiota?
- Ottaako tukipartio huomioon toivomukset tavata esimerkiksi kauempana työpaikasta?
- Mistä yleensä keskustellaan?
- Miten tapaamisissa otetaan perheenjäsenet huomioon?
- Mitä tukipartion tehtäviin mielestäsi kuuluu valvotussa koevapaudessa?
- Oletko kuullut muilta koevapausvangeilta tai tutuilta tukipartiosta?
- Miten vankilassa ohjeistettiin tukipartiosta ja heidän kanssaan toimimisesta?
- Häiritseekö tukipartion toiminta normaalia elämää?

Päihdetestaus ja päihteettömyys

- kuvaile tyypillistä päihdetestaus tilannetta? (onko tilanne mukava, ahdistava yms.)
- auttaako tukipartion tekemä päihdetestaus pysymään päihteettömänä valvotun koevapauden ajan?
- onko päihdetestaus valvotussa koevapaudessa mielestäsi tarpeellista?
- antaako tukipartio muuta tukea päihteettömyyteen?
- ottaako tukipartio paikan, tilanteen ja muut paikalla olevat kuten perheenjäsenet huomioon päihdetestaustilanteessa?

Tukia ja kontrolli

- Minkälaista on mielestäsi tukipartion antama tuki? (esim. kannustus, neuvot yms.)
- Tarvitsisitko tukipartiolta enemmän tukea?
- Estääkö tukipartion valvonta rikkomasta valvotun koevapauden ehtoja?
- Miten tukipartion ja vankilan yhteistyö oman kokemuksesi pohjalta toimii?

- tunteeko tukipartio mielestäsi asiakkaansa yksilöllisesti, olisiko asiakaskohtaisesta tukipartion työntekijästä apua?
- onko tukipartion tehtävä valvoa vai tukea, vai kenties tehdä molempia?

Kehittämisehdotukset

- minkälaisia kehittämisehdotuksia antaisit tukipartiolle?
- miten toivoisit että valvonta suoritettaisiin tukipartion osalta?
- miten tukipartion suorittamasta valvonnasta tehtäisiin tarkoituksenmukaisempi ja valvottua koevapautta tukevampi?
- mitä hyvää on tukipartion toiminnassa?
- mitä huonoa on tukipartion toiminnassa?
- Toivoisitko enemmän asiakaslähtöistä työtä tukipartioon?

Liite 2: Suostumuslomake haastatteluun

Suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen

Opinnäytetyö suoritetaan osana Rikosseuraamusalan koulutusohjelmaa Laurean Ammattikorkeakoulussa.

Tiedän että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voin keskeyttää haastattelun tai perua osallistumiseni opinnäytetyöhön milloin tahansa. Jos perun suostumukseni, tuottamani aineisto tuhoetaan välittömästi eikä sitä käytetä opinnäytetyössä. Minulle on kerrottu kirjallisesti ja sanallisesti opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite ja se, mihin antamaani haastattelua käytetään. Minulle on selvitetty myös opinnäytetyössä käytetyt haastattelu- sekä tutkimusmenetelmät. Tämän lisäksi:

- tiedän, että kaikki haastattelussa käydyt asiat ovat luottamuksellisia
- henkilötietojani ei kerätä eikä käytetä opinnäytetyössä
- vastauksiani ei voida yhdistää minuun opinnäytetyön kirjallisessa tuotoksessa

Minä _____ suostun siihen, että minua haastatellaan Petra Kraufvelinin opinnäytetyöhön ja haastattelussa antamiani tietoja käytetään opinnäytetyön loppuraportointiin.

Aika ja paikka

Allekirjoitus

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus:

Petra Kraufvelin

Aika ja paikka Allekirjoitus

Liite 3: Kuvaus opinnäytetyöstä haastateltaville

Kuvaus opinnäytetyöstä

Opiskelen sosionomiksi Laurean Ammattikorkeakoulussa, Tikkurilan yksikössä ja teen opinnäytetyötä aiheesta ”Etelä-Suomen tukipartio valvottua koevapautta suorittavien vankien silmin”. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, minkälaisia kokemuksia valvottua koevapautta suorittavilla vangeilla on Etelä-Suomen tukipartiosta ja miten tukipartion toiminta on vaikuttanut heidän koevapautensa sujumiseen. Tämän lisäksi opinnäytetyössä käsitellään päihdetestausta sekä asiakastyön näkökulmaa ja siihen liittyvää tukemista valvottua koevapautta suorittavien vankien omien kokemusten kautta. Opinnäytetyö tehdään, jotta tukipartiotyöhön saataisiin uusia ideoita sekä näkökulmia ja asiakaslähtoisempää työtettä. Tiedonkeruu menetelmänä käytän teemahaastattelua, eli jokaisen haastateltavan kanssa käydään läpi samat aihepiirit, mutta haastateltava saa kertoa kuitenkin vapaasti omista kokemuksistaan. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja jokainen haastatteluun osallistuva allekirjoittaa suostumuksen merkinä siitä, että on ymmärtänyt opinnäytetyön tarkoituksen ja mitä osallistuminen opinnäytetyöhön haastattelun kautta merkitsee.

Haastattelussa käsiteltäviä teemoja ovat:

1. Taustatiedot
2. Kohtaaminen tukipartion kanssa
3. Päihdetestaus ja päihhteettömyys
4. Tuki ja kontrolli
5. Kehittämisehdotukset

Liite 4: Tutkimuslupahakemus

Tutkimusluvan haku

Opinnäytetyön tekijä:

Petra Kraufvelin

petra.kraufvelin(at)laurea.fi

[REDACTED]

Laurea Ammattikorkeakoulu, Tikkurila

Opinnäytetyön ohjaaja:

Antti Heikkinen

[REDACTED]

[REDACTED]

Kouluttaja

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus

Työelämän yhdyshenkilö:

Tiina Ihanus

[REDACTED]

[REDACTED]

Rikosseuraamusesimies

Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimisto, Vantaan toimipaikka

Opinnäytetyön nimi: Etelä-Suomen tukipartion toiminta valvottua koevapautta suorittavien silmin

Opinnäytetyössä on tarkoitus tutkia sitä mitä merkityksiä valvotussa koevapaudessa oleva vanki antaa Etelä-Suomen tukipartiolle. Opinnäytetyö selvittää sitä, miten valvotussa koevapaudessa oleva vanki kokee tukipartion toiminnan ja onko tukipartion suorittamalla valvonnalla ja tukemisella vaikutusta vangin valvotun koevapauden suorittamiseen ja yhteiskuntaan integroitumiseen. Samalla tutkimus myös esittelee mahdolliset valvottua koevapautta suorittavien vankien kehittämissuositukset Etelä-Suomen tukipartion toiminnalle. Opinnäytetyö tuottaa ajankohtaista ja tarpeellista tietoa sekä Etelä-Suomen tukipartiolle, muille tukipartioiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistoille ja vankiloille.

Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella (Uusimaa) valvottua koevapautta suorittavat vangit, sekä vuosina 2013-2014 valvottua koevapautta suorittaneet

vangit, jotka ovat tällä hetkellä valvonnassa jossain Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen yhdyskuntaseuraamustoimistossa (Vantaa, Espoo, Porvoo, Helsinki)

Opinnäytetyö toteutetaan laadullisena tutkimuksena teemahaastattelulla. Haastattelut ovat yksilöhaastatteluja. Haastateltavat valitaan valvottua koevapautta suorittavien vankien tai sen jo suorittaneiden joukosta. Etelä-Suomen tukipartio sekä Etelä-Suomen yhdyskuntaseuraamustoimistot auttavat valinnassa siten, että he valitsevat oman asiakastuntemuksensa perusteella asiakkaistaan 3 mahdollista haastateltavaa, joista valitsen yhden. Tukipartio taas valitsee mahdollisia haastateltavia 6, joista valitaan 3. Näin tukipartiosta saadaan 3 haastateltavaa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoista 3. Yhteensä haastateltavia valitaan siis kuusi, tarvittaessa enemmänkin. Haastattelut nauhoitetaan nauhurilla ja nauhoituksesta ilmoitetaan haastateltavalle sekä pyydetään hänen suostumuksensa nauhoitukseen sekä materiaalin käyttöön opinnäytetyössä.

Nauhoituksen litteroidaan tietokoneeni Word- ohjelmalle. Litteroitu aineisto jaotellaan tutkimuskysymyksiin vastaaviksi teemoiksi ja tyypitellään siten että aineistosta löydetään mielenkiintoinen näkökulma aiheeseen. Aineistoa käytetään opinnäytetyössä niin, ette kenenkään yksityisyydensuoja vaarannu, eli opinnäytetyössä ei mainita haastateltavien nimiä eikä mitään sellaisia tekijöitä, joista haastateltavat saatettaisiin tunnistaa. Kun tutkimuslupa saadaan, tulla haastattelut toteuttamaan vuoden 2015 alussa. Aineisto analysoidaan keväällä 2015 ja opinnäytetyön tekijän on tarkoitus valmistua 16.6.2015

Opinnäytetyöhön ei tarvita mitään asiakasrekistereihin (Tyyne, Vati) liittyviä tietoja. Mahdollisista haastateltavista saadaan tieto yhdyskuntaseuraamustoimistojen sekä tukipartion työntekijöiltä. Valintakriteereinä toimivat muun muassa valvotussa koevapaudessa vietetty aika, koevapauksien kertalaisuus, päihdetausta sekä asiakkaan puhuteltavuus. Myös tieto asiakkaan valvotun koevapauden aikaisesta asumismuodosta tiedustellaan (koti vai laitos). Haastateltavat asiakkaat voivat olla ajalta 2013-2015. Opinnäytetyöhön tarvitaan myös joitakin tukipartioon liittyviä dokumentteja, jotka eivät löydy julkisilta sivuilta, mutta sisältävät kuitenkin sellaista tietoa joka ei ole paljastuessaan vahingollisia tukipartiolle. Tällaisia dokumentteja ovat esimerkiksi tilastot tukipartion toiminnasta sekä tukipartion tehtävänkuvaus, jonka käyttöön tutkimussuunnitelmassa pyysin lupaa Etelä-Suomen tukipartion esimieheltä. Opinnäytetyöhön pyydetään myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnolta sellaisia tilastoja esimerkiksi valvotusta koevapaudesta (määrä ja keskeytyneet, keskeytymisen syyt), joita ei välttämättä Rikosseuraamuslaitoksen sivuilta löydy. Tietoja käytetään vain opinnäytetyöni tekemiseen, ei muuhun. Kaikkea saatua tietoa käytetään siten, että siitä ei aiheudu haittaa tiedon antajalle. Saatua tietoa käyttää vain ja ainoastaan opinnäytetyön tekijä.

Kun haastattelut on nauhoitettu ja litteroitu, poistetaan nauhoitettu haastattelu nauhurista. Tietokone, jolla käsittelen litteroitua materiaalia tai muita materiaaleja on ainoastaan minun käytössäni ja salasanojen takana. Haastattelunauhoitukset sekä litteroinnit hävitetään tietokoneelta opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Keskushallinnolta saatu materiaali hävitetään asianmukaisin menetelmin.

Opinnäytetyön tulokset raportoidaan Laurean Ammattikorkeakoulun edellyttämällä tavalla kirjallisena työnä. Opinnäytetyö esitetään Laureassa ja Laurean hyväksymisen jälkeen se julkaistaan tietokanta Theseuksessa, joka on kaikille julkinen. Raportti toimitetaan myös kriminologiseen kirjastoon, Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimistoon Etelä-Suomen tukipartion käyttöön sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoon heidän edellyttämällä tavalla.

Porvoossa 21.11.2014

Petra Kraufvelin

Liitteet:

Tutkimussuunnitelma

Ammattikorkeakoulu Laurean hyväksyntä tutkimussuunnitelmalle

Etelä-Suomen tukipartion rikosseuraamusesimiehen hyväksyntä tutkimussuunnitelmalle